

10 САКАВІКА 1995 г.

№ 10 (3782)

Кошт 200 руб.

УСЁ ГЕНІЯЛЬНАЕ — ПРОСТАЕ

Яўхім ІВАНОВІЧ: "Без увагі, у становішчы пакрыўджанай Папялушкі застаецца адно — яе вялікасць пані Эканоміка. Адчуваючы сябе каралевай і ўсяму галавой, яна, пакрыўджаная, горка плача і, нібыта тая шчыгрынавая скура, усё сціскаецца і сціскаецца".

4

ЛАМБАРД, АБО ПАЗЫКІ ЗАВЯЛІ Ё ЛЫКІ

Гутарка карэспандэнта "ЛіМа" з упраўляючай ламбардамі фірмы "Вясёлка" Людмілай ЛУКАШЭВІЧ і старшынёй праўлення закрытага таварыства "Ламбард" "Комплекс - Банк" Наталляй КУЗНЯЦОВАЙ.

5, 12

"І Я ДУШОЙ ЗАЎЖДЫ СВЯТЛЕЮ..."

Новыя вершы Эдуарда АКУЛІНА.

8

ДОМ ТВОРЧАСЦІ

Апавяданне Алеся АСТАШОНКА.

9

ГРАМАДСТВА І ЗЛАЧЫННАСЦЬ

Станіслаў ДАЊІЛЮК: "У цяперашні час у месцах пазбаўлення волі знаходзіцца больш за 50 тысяч асуджаных, а ўсяго за гады, што прайшлі пасля ўвядзення ў дзеянне цяперашняга Крымінальнага кодэкса, на Беларусі праз органы крымінальнай юстыцыі прайшло больш за 1 мільён чалавек".

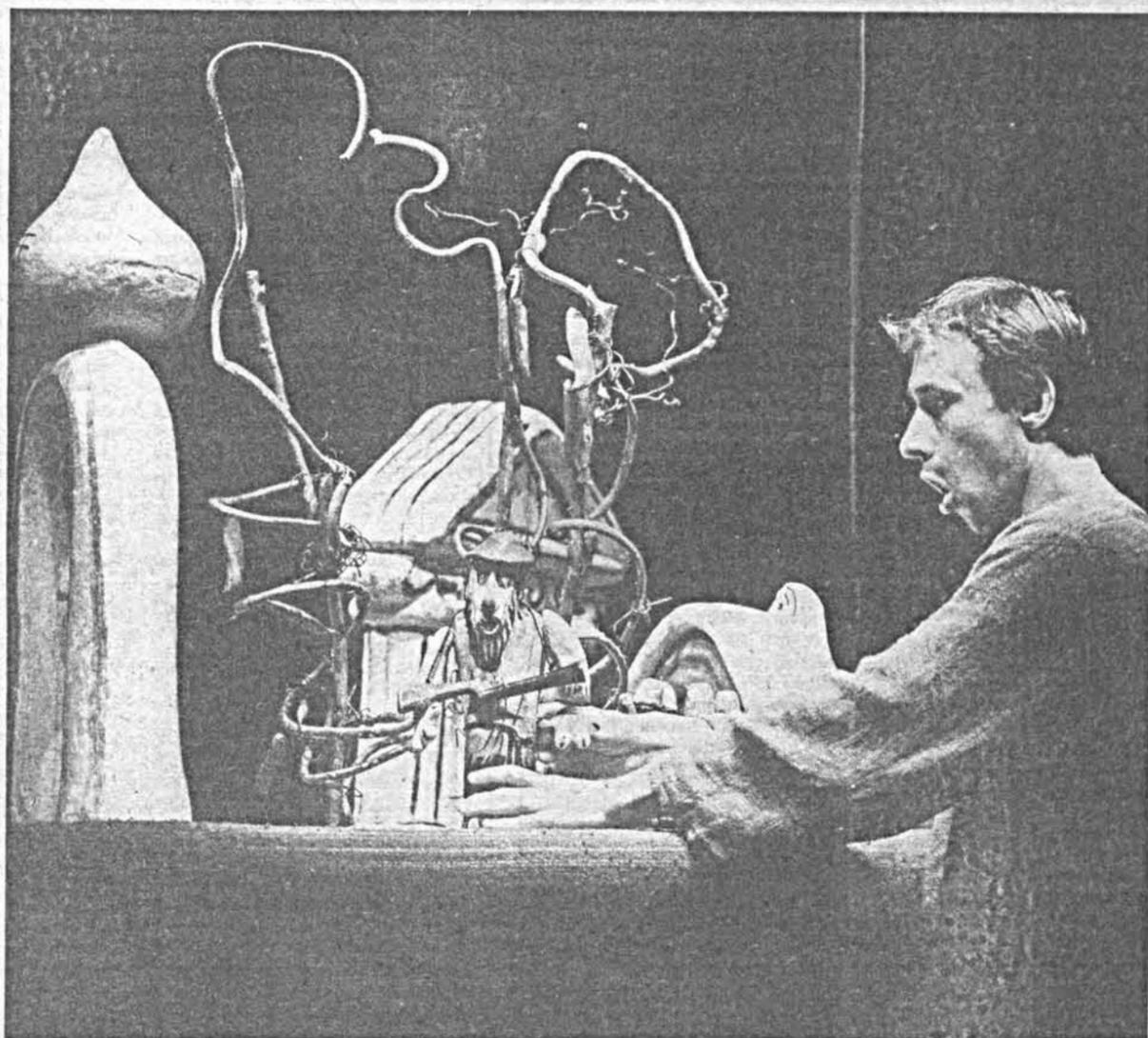
14—15

СТАРАЯ КАЗКА НА НОВЫ ЛАД

Люстэрка сучаснае палітыкі — старая казка. Распавядае, што здараецца, калі на адных дзеда з бабаю прыпадае цалюткая ўладарна-кіраўнічая вертыкаль... А калі ўсур'ёз, дык у спектаклі Дзяржаўнага тэатра лялек Беларусі "Дзед і жораў" ці не з кожным паказам выяўляюцца найсучасныя асацыяцыі ды паралелі. Відавочна, што магчымасці паставіць адметны націск не прамінаюць акцёры Валянціна Белаш і Аляксандр Казакоў...

Рэжысёр Аляксей Ляляўскі больш за дзесяць гадоў таму заахвочваў паразумецца на мінскай сцэне дзеда з жоравам. Сёння, падобна, даць рады з ягоным мастакоўскім правам на творчасць можа толькі казачны жораў. Рэальная палітыка аніяк не спрыяе. Але менавіта "Дзед і жораў" ужо ўразілі ладную частку еўразійскага кантыненту, цвёрда даводзячы сваю слушную справу да пераможнага фіналу. Яшчэ б пераканаць суайчыннікаў...

Матэрыял, прысвечаны праблемам лялечнікаў, чытайце ў бліжэйшых нумарах "ЛіМа"
Фота Віктара АМІНАВА

АДЗІНАЯ КРЫМІНАЛЬНАЯ ПРАСТОРА

У мінулыя гады абвешчэнне аб хуткім павышэнні цэн на нешта лічылася ледзь не дзяржаўнай здрадай. Урад трымаў у таямніцы сваё рашэнне да той хвіліны, калі зачынялася самая апошняя крама, і толькі тады абвешчаў народу, што з заўтрашняга дня жыцц становіцца «вяселей»... Зусім іншая справа — сёння. Апошнім часам пачала заўважацца іншая тэндэнцыя. За некалькі дзён да мажлівага павышэння цэн, скажам, на гарэлку, усе цэнтральныя газеты дружна паведамляюць пра задуму ўлад. Як гэта разумець? Ну, вядома ж, ніякая гэта не правакацыя з боку журналістаў і не проста так «развясваюцца» яны ў дзяржаўных чыноўнікаў. Справа ў тым, што датэрміновае выдаванне некаторых сваіх «таямніц» становіцца выгадным дзяржаве. І будзе выгадным, пакуль мы, людзі з савецкім мінулым, будзем на яго «купляцца»...

ВІЗИТ ТЫДНЯ

Прэзідэнт Беларусі А. Лукашэнка зрабіў двухдзённы візіт у сталіцу Бельгіі Брусель. У ходзе візіту падпісаны шэраг важных дакументаў, у тым ліку Пагадненне аб партнёрстве і супрацоўніцтве паміж Еўрапейскім Супольніцтвам і Беларуссю і некалькі двухбаковых дагавораў з Каралействам Бельгія. Падводзячы вынікі візіту, А. Лукашэнка сказаў, што ён паказаў магчымасць супрацоўніцтва «в інтарэсах не толькі нашых партнёраў, но і нашых гасударства і нашых народаў». Што ж, для нас даўно не дзіва тое, што інтарэсы «партнёраў» наш прэзідэнт ставіць вышэй за інтарэсы сваёй дзяржавы і свайго народа.

ЦЫТАТА ТЫДНЯ

«Народы і нацыі, у тым ліку і беларуская, выхаваныя за гады ў духоўнай Бастыліі і раптам выпушчаныя на волю, аказаліся няздольнымі існаваць вольна, будаваць жыццё на ўласны розум. Дэфіцыт энерганосбітаў, вядома, важная справа, але, можа, яшчэ важнейшая — недахоп нацыянальнай волі, якая, дэфармаваўшыся ў таталітарнай сістэме, набыла выразны характар сервільнасці, духоўнага канфармізму. Нізкі ўзровень палітычнай свядомасці робіць лёгкім і простым уладаранне посткамуністычнай наменклатуры, што звычайна кіруе праз свае органы ўлады, кручкатворныя, антынародныя законы.

Задураны балышавіцкай прапагандай народ яўна не ў стане зарыентавацца ў элементарнай сутнасці палітычных партый, своечасова ўбачыць сярод іх тых, што створаны спецслужбамі ў інтарэсах суседняй дзяржавы ці для расколу ўласнага нацыянальна-дэмакратычнага руху. Тым болей што ўсе яны надзелены прывабнымі праграмамі, маюць сучасныя найменні і даволі спрытна жангліруюць папулярным мячыкам «праваў чалавека». Наш электарат толькі цяпер пачынае разумець, што краіне ў якасці прэзідэнта патрэбны нацыянальны патрыёт, чалавек глыбока маральны. Іншы немінуца завядзе нацыю ў прорву».

(З артыкула Васіля Быкава «Горкі смак перамогі», «Народная газета», 7 сакавіка г.г.)

ПАЛЯРЫЗАЦЫЯ ТЫДНЯ

5 сакавіка пачаўся адзін з рашаючых этапаў перадвыбарчай кампаніі — вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета. З гэтай нагоды кіраўнікі Партыі БНФ распрацавалі заяву, у якой, у прыватнасці, гаворыцца: «Улады і прарасійскія сілы зробіць усё магчымае, каб дэзінфармаваць і дэзарыентаваць выбаршчыкаў. Вылучаць шматлікіх кандыдатаў, якія будуць прывабліваць людзей псеўдадэмакратычнай дэмагогіяй і тым самым адбіраць галасы ў дэмакратычных сіл. У падобнай сітуацыі галоўнае — адзінства дэмакратычных партый краіны і вылучэнне толькі аднаго іх прадстаўніка па кожнай з выбарчых акруг». Але, на жаль, і гэтым разам аб'яднацца дэмакратычным сілам на Беларусі не ўдалося. І не апошняя прычына гэтага — якраз жорсткая пазіцыя, нежаданне «паступацца прынцыпамі» і ісці на кампрамісы самой Партыі БНФ. У дэмакратычны блок, на чале з БНФ, увайшло толькі пяць партый, якія ў мінулыя суботу падпісалі ўзгоднены спіс сваіх кандыдатаў. Па адным з прадстаўнікоў гэтага блока будуць вылучаны ў 253 выбарчых акругах з 260. Ужо вядома, што Народны фронт выставіць сваіх альтэрнатыўных кандыдатаў у тых акругах, дзе будуць балатавацца Аляксандр Дабравольскі, Станіслаў Шушкевіч... Адзіны, каму БНФ не збіраецца выстаўляць альтэрнатывы, — Геннадзь Карпенка. Выбары прэзідэнта, на жаль, нікому не навучылі нашых дэмакратаў.

ЛІЧБА ТЫДНЯ

107 тысяч чалавек (2,2 працэнта ад эканамічна актыўнага насельніцтва) маюць цяпер на Беларусі афіцыйны статус беспрацоўнага. Лічба гэтая яўна не адпавядае сапраўднасці, але яна афіцыйная, і таму запамінайце яе. Бо, па прагнозах сацыёлагаў і эканамістаў, у бліжэйшым часе чакае нас «авал».

ПУБЛІКАЦЫІ ТЫДНЯ

Дзве выдатныя публікацыі з'явіліся 7 сакавіка г.г. у «Народнай газеце» ў адказ на блюзнёрска-цынічны артыкул дарадцы прэзідэнта Беларусі С. Пасахава «Давайце навучым гарматы страляць маслам...» Аўтары іх — публіцыст С. Вагану і дэпутат Маларыцкага раённага Савета П. Клімук — каменя на камені не пакідаюць ад «ідай», «прапаноў» і «меркаванняў» С. Пасахава. Але каштоўнасць публікацыі не столькі ў гэтым, колькі ў тым, што яны пацвярджаюць: на Беларусі і сапраўды «выспелі сотні тысяч людзей, гатовых да апошняга дыхання абараняць дзяржаўную незалежнасць Беларусі».

«АБАЧЛІВАСЦЬ» ТЫДНЯ

4 сакавіка беларуская міліцыя ў трэці раз адзначыла сваё прафесійнае свята. Але ўласна беларуская міліцыя нашая становіцца, калі так можна сказаць, з аглядак. Вось і дзень для свята выбралі быццам бы і «дэмакратычны» і разам з тым з «савецкай, рэвалюцыйнай» прывязкай. І сцяг узялі сабе хай і не чырвоны, але і не дзяржаўны, а — зялёны. Можна было б зразумець гэта не прыгадваючы аналагі, калі б не ведалі мы, як баяцца нашыя «вархі» ўсяго нацыянальнага і спрадвечна беларускага.

Па сведчанні праваахоўных органаў Расійскай Федэрацыі, у гэтай краіне ці не кожны дзень нехта гіне ад рукі наёмнага забойцы. Ёсць попыт на такі від паслуг, ёсць сустрэчныя прапановы. Сёння заказное забойства ў РФ — рэч абсалютна звычайная. Як трапна сказаў адзін расійскі тэлежурналіст, у Расіі забойства з разраду трагедыі перайшло ў разрад статыстыкі.

Людзі прывычайваюцца да ўсяго, і ўсё ж забойства журналіста Уладзіслава Лісцьева ўскалыхнула Расію. Ды і не толькі Расію. Як сваю бяду ўспрынялі трагедыю ўсе, каму давялося бачыць Лісцьева на тэлеэкране. Гэта значыць, на ўсёй прасторы былога СССР.

Калегі Уладзіслава Лісцьева выказалі сваё абурэнне пануючым у расійскім грамадстве «беспределом» тым, што на працягу цэлага эфірнага дня прымусілі глядачоў тэлеканала «Астанкіна» глядзець у вочы забітага. Былі адменены ўсе заплаваныя раней перадачы, акрамя выпускаў навін.

На думку адных, забойства Лісцьева — сведчанне глыбіні маральнага падзення расійскага грамадства; іншыя спадзяюцца, што ўсведамленне трагедыі дапаможа Расіі стаць на шлях ачышчэння. Дай жа, як кажуць, Бог!

Але чамусьці не ідуць з галавы словы аднаго з удзельнікаў перадачы Беларускага тэлебачання, прысвечанай памяці Улада Лісцьева: «Масква слязам не верыць!» Дык вось і я не веру слязам Масквы. Я падлічыў: калі б за кожнага забітага ў Чачні «Останкіно» маў-

чала б дваццаць мінут, то гэта маўчанне задоўжылася б на два гады». Можна, яно і занадта рэзка, але рацыя ў гэтым ёсць.

Шавіністычная тэндэнцыянасць, спробы апраўдаць жорсткасць расійскіх войск у Чачні і выставіць на тэлеэкране перад светам чачэнскі народ як банду тэрарыстаў некажэ стасуюцца з той прынцыповасцю, якую прадэманстравалі журналісты «Останкіно», так годна ўшанаваўшы памяць забітага калегі.

Цынічнае забойства вядомага не толькі ў Маскве і любімага не толькі расійскімі глядачамі тэлежурналіста прымушае нас, грамадзян сумежнай з Расіяй краіны, задумацца над балючым пытаннем: хто ў Расіі гаспадар? Тым болей, што наш прэзідэнт сп. Лукашэнка ўсур'ёз намеруся «воссоединить» Беларусь з Расіяй...

Калі ў афіцыйным друку Беларусі альбо на нашым тэлеэкране з'яўляюцца паведамленні пра тое, што на тэрыторыі нашай краіны дзейнічаюць чачэнскія рэжэціры (рэжэціры-расійцы з РФ у Беларусі такой увагі з боку сродкаў масавай інфармацыі не маюць), я, зразумела, абурваюся. Але першая думка куды

глядзяць урад і прэзідэнт, чаму на мяккі з Расіяй няма мяккі і візавага рэжыму? Можна, нам мала сваіх крымінальнікаў, каб яшчэ імпартаваць іх з Усходу?

Калі браць да ўвагі крымінальны аспект расійска-беларускіх стасункаў, дык мару Кебіча і Лукашэнка аб «воссоединении» можна лічыць здзейснай. Калі яшчэ будзе тая адзіная інфармацыйная, адзіная культурная, адзіная эканамічная прастора А вось адзіная крымінальная прастора «Расія — Беларусь» ёсць ужо сёння. Адсутнасць цывілізаванай мяккі з Усходам ператварае нашу краіну ў прахадны двор агульнасусветнага сметнік.

Калі сёння дэмакратычныя сілы Расіі не здольныя змагацца з мафіяй, якая аб'ядноўвае палітычныя вархі і крымінальныя нізкі; калі максімум, на што здатныя здаровыя сілы Расіі, дык толькі з горьчучу канстатаваць чарговы віток гвалту, чарговую ступень «беспредела» — застаецца адно: скарыстаць усе нашы эканамічныя, палітычныя магчымасці, вайсковы патэнцыял, каб адмежавацца ад расійскіх разбоек. Калі братэрства — гэта права «старэйшага» адчуваць сябе гаспадаром у краіне «малодшага» (гэта і расійскі рэкет на нашых дарогах, і палітычны ціск з Усходу на наш парламент і ўрад), дык не трэба ніякага братэрства. Мы — не браты, мы — суседзі. Усведамленне гэтай акалічнасці можа дапамагчы нам выравацца з адзінай крымінальнай прасторы.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

АЛЕ ПАКІНЬЦЕ КАНТРОЛЬ ЗА АБМЕНАМ...

ЭКСПРЭС-КАМЕНТАРЫ

Ужо месяц на Беларусі дзейнічае т.зв. 52-гі ўказ прэзідэнта. Ён устанаўлівае «парадак рэгулявання экспертна-імпартных і валютных аперацый і павышэнне адказнасці за парушэнне заканадаўства ў сферы знешнеэканамічнай дзейнасці».

Ключавое слова ва ўказе — «валюта». Усё астатняе — проста набор фраз, які складаецца галоўным чынам з дзеясловаў загаднага ладу. Як вярнуць СКВ, што выслізгае з казны, — вось якім клопам былі прасякнуты распрацоўшчыкі.

Змест самога дакумента каментавачы няма неабходнасці. Трэба толькі ўдакладніць, што ён суправаджаецца так званым «Палажэннем», якое тлумачыць асноўныя тэрміны і паняцці, што змяшчаюцца ва ўказе, а таксама ўводзіць новую бюракратычную форму, што называецца «пашпарт здзелкі».

Падрабязнасцей пра гэтае вынаходніцтва няма ніякіх, акрамя таго, што «пашпарт» складаецца ў чатырох экзэмплярах і завяршаецца прыкладна ў такой жа колькасці выданняў. Ці будуць створаны для «пашпарта» асобныя бланкі з некалькімі ступенямі абароны, ці будуць гэтыя бланкі строгай справаздачнасці — пакажа час.

Зусім магчыма, што з цягам часу «ліпавыя» пашпарты будуць карыстацца на Беларусі такой жа папулярнасцю, як некалі ў Расіі знамяты «чачэнскія авіза».

Большасцю экспертаў указ заклімаюць як антырынкавы, які душыць экспарцэраў і імпарцэраў і, у канчатковым выніку, вядзе да росту цэн. Гэта, калі быць дакладным, класічныя выдаткі дзяржаўнага рэгулявання знешняга гандлю і валютнага абароту.

Ці варта гаварыць, што ўсе гэтыя «антырынкавыя» меры былі прыдуманы сваяцкімі беларускай эканамічнай думкі і цалкам адобраны нашым парламентам. Таму крытыкуючы заціск гандлю і абвінавачваючы аўтараў указа ў галавацяпстве і бюракратызме, трэба браць пад увагу прынцып САЛІДАРНАЙ ад-

казнасці.

Увогуле ж спробы зарэгуляваць знешні гандаль не новыя. І ўжо, канечне, не ўяўляюць сабой выключна перажытак сацыялізму. Вось прыклад.

У 1968 годзе Францыя ўвела вельмі суровы валютны кантроль. Ён быў народжаны сацыяльна-палітычным крызісам і грунтаваўся на чатырох прынцыпах: забарона стварэння авуараў за мяжой; кантроль за ўсімі вырашанымі аперацыямі; абавязальства рэпатрыраваць любое патрабаванне за мяжой і прадаваць адпаведную валюту ва ўстаноўленыя тэрміны; абмежаванне пазіцый французскіх банкаў.

Аперацыі прадпрыемстваў строга рэгламентаваліся ў адносінах рэпатрыяцый экспертнай вырукі, куплі валюты для імпарту, пакрыцця валютных здзелак на тэрмін, фінансавання інвестыцый за мяжой. Расходы прыватных асоб за мяжой падлягалі строгаму абмежаванню, а для французцаў, якія накіроўваліся за мяжой, была створана валютная кніжка.

Дэкрэты, якія стваралі сістэму валютнага кантролю ў Францыі, былі адменены канчаткова толькі праз 22 гады, да адкрыцця агульнаеўрапейскага рынку капіталаў у 1990 годзе.

Але што дазволена Юпітэру... Што тычыцца Беларусі, то ў нас эфектыўнасць валютнага кантролю залежыць у асноўным ад якасці інфармацыі, якой валодае адміністрацыя. Гэта перш за ўсё тычыцца

гандлёвых плыняў і пакетаў абавязальстваў і даўгоў. Такую інфармацыю можна атрымаць, калі абавязваць рэзідэнтаў праводзіць любую аперацыю з замежжам праз упавнаважаных пасрэднаў — скажам, бліжкія да ўрада банкі абавязаны даваць падрабязную інфармацыю пра кліентаў у адміністрацыю або інспекцыю валютнага кантролю.

Аднак атрымаць інфармацыю па рэзервах будзе значна складаней, паколькі ўладальнікі авуараў заўсёды маюць магчымасць абйсці ўмовы, якія дыктуецца законам. Але і тут ёсць выйсце — грашовая прэмія за данос.

У сваіх каментарыях мы не раз гаварылі пра тую схему, якія ўжываюцца для барацьбы з валютным рэгуляваннем. Сплыняцца на іх у чарговы раз не варта.

Можна толькі дадаць, што, акрамя Швейцарыі, вельмі паважліва ставяцца да тайны ўкладаў у Аўстрыі і, як ні дзіўна, у вельмі блізкай нам Латвіі. Але ў любым выпадку вам давядзецца дзейнічаць праз трэціх асоб і вы так альбо іначай прыйдзеце да ідзі стварэння ўласнай маленькай, але вельмі карыснай фірмы за мяжой.

Канчаючы гаворку, вернемся да асноўнай ідэі ўказа. Яна вельмі простая, але дзейсная. Ішымі словамі, як заўважыў у свой час прэзідэнт Рэйхсбанка Яльмар Шахт: «Вы можаце адняць у мяне ўсе паўнамоцтвы, але пакіньце кантроль за абменам». Кантроль за абменам — ідэя-фікс усіх урадаў, якія не жадаюць расставіцца з жорсткай цэнтралізаванай эканомікай.

Вядома, сп. Багданкевіч яўна не сп. Шахт. Ды і працяг аналогій яўна не да месца. Але можна быць упэўненым, што яшчэ доўга наша дзяржава будзе спрабаваць прыбраць да рук валютныя сродкі грамадзян і прадпрыемстваў.

Аляксандр МАМЕТАЎ, эканамічны аглядальнік «Ліма»

Dainova Invest

Пры абмене чэкаў «Маёмасць» на акцыі інвестыцыйнага Фонд прадастаўляе льготы пенсіянерам па ўзросце

Тэл.: (0172) 308-926, 308-927

СЛОВА ПРА СУСЕДКУ

У памяшканні Таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі прайшло чарговае мерапрыемства Таварыства "Беларусь—Латвія" — вечарына "Латвія ў маім лёсе". Адкрыў сустрэчу старшыня Таварыства, пісьменнік Сяргей Панізік, які расказаў пра даўнія сувязі беларускага і латышкага народаў, некаторых рысах падабенства нацыянальных культур, а таксама пра тое, што ў суседняй дзяржаве ў свой час знайшлі прыстанак вядомыя беларусы (мастак Пётра

Сергіевіч, палітык Кастусь Езавітаў і інш.).

Далей з расказамі пра сваё ўспрыманне Латвіі, з уласнымі творамі на латышскую тэматыку выступілі пісьменнік Уладзімір Арлоў, кампазітар Ганна Казлова, філолаг Іван Лучыц, свае пераклады твораў Візмы Балшэвіцэ прачытаў Васіль Сёмуха. Таксама ў выкананні чытальнікаў гучалі вершы беларускіх пісьменнікаў пра суседнюю краіну.

Колькі слоў падзякі да белару-

саў за прыязнае стаўленне да латышскай культуры сказала прадстаўнік пасольства Латвіі ў Беларусі сп. Гундэга Гробіня.

Вядучым матывам усяе вечарыны стала такая думка: "Нягледзячы ні на што, ні на якія новыя межы й эканамічныя цяжкасці, мы, беларусы і латышы, мусім як мага больш даведвацца адзін ад адным, працягваць сяброўскія сувязі, якія пачаліся яшчэ ў старажытнасці".

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Пятро ФЕДАЦЮК

ГУМАНІТАРНАЯ ДАПАМОГА НЯБОЖЧЫКАМ

Масква трубіць пра збольшанне гуманітарнай дапамогі Чачні ў той час, калі агнявыя сродкі Расіі з усёй страшэннай сілай знішчэння сеюць насельніцтву кайкаўскай рэспублікі кроў і смерць.

Пасля таго, як мы падсмяжам вас напалмам, кожнаму ўсмажанаму грамадзяніну гарантуем у зубы на лісейку пятрушкі, не панкадуем гарчыцы і ўсё гэта ўвянчаем расійскім хрэнам, які, як вядома, найленшы хрэн у свеце.

Дзеткам, якія не навучыліся хадзіць і разліцеліся на шматкі у маці на руках ад нашых найгуманнейшых і наймірнейшых у свеце бомбаў, — прыгатавалі мы па ляльцы "Барбі" — гушкі, гушкі, гушканькі: ад чачэнчыка да інгушанькі.

Мы дзеля вапшага ж добра кінудлі на вас наймадэрныя самалёты і танкі, а вы, несвядомыя, ад іх вернеце нос. Ну што ж, мы пахаваем вас у найленшых трунах, каб вам ніколі больш не заманулася пярэчыць старошаму брату.

(Ды кінце, хлопцы, строіць дурня, мы ж адно цэлае, у нас удосталь гарэлка, гнаёўкі і іншага такога добра; мы ж вас любім, а хто каго любіць, той таго і чубіць).

Гэта ў апошні раз кажа вам нападнітку ваш татка з Кушцава, куды выпадкова трапіў, зблытаўшы ўваход і выхад уласнага сумлення. Амінь!

З украінскай мовы пераклаў В. РАГОЙША ("Літаратурна Украіна", 19.01.1995 г.)

Ніна ЗАХАРЭВІЧ

Кіно

РЭТРАСПЕКТЫВА ЖАЛАКЯВІЧУСА

Лірычнымі мелодыямі ў выкананні ансамбля цымбалістак 12 лютага сустрэкаў глядачоў сталічны кінатэатр "Вільнюс", дзе адбылося адкрыццё рэтраспектывы фільмаў славутага кінарэжысёра Вітаўтаса Жалакявічуса. Рэтраспектыва доўжылася пяць дзён.

На ўрачыстым адкрыцці выступілі намеснік міністра культуры і друку Беларусі У. Рылатка, пасол Беларусі ў Летуве Яўген Вайтовіч, вядомы кінарэжысёр, народны артыст СССР Віктар Тураў і іншыя, якія

гаварылі аб культурных зносінах даўніх суседніх дзяржаў на новай падставе. Да трыццацігоддзя выхаду на экраны быў прымеркаваны паўтор вядомай стужкі "Ніхто не хацеў паміраць".

З расказамі пра кожны свой фільм перад мінчукамі выступіў рэжысёр В. Жалакявічус. На гэтых творчых сустрэчах былі акцэры з Летувы, якія здымаліся ў фільмах В. Жалакявічуса. Найшчыра прымалі выступленні Костаса Смарыгінаса: на ўрачыстым адкрыцці ён

нават спяваў свае песні пад гітару. На ўсе фільмы быў абвешчаны вольны праход: "Нядзеля ў пекле", "Звер, які выходзіць з мора" (які атрымаў ужо 11 прызоў на розных фестывалях, але, паводле Жалакявічуса, яшчэ не куплены ніводнай краінай).

Скончылася рэтраспектыва "Гісторыяй невядомага чалавека" паводле А. Чэхава якраз 16 лютага — у дзень Незалежнасці Летувы.

Гэта мерапрыемства было арганізавана і праведзена Міністэрствам культуры і друку Беларусі, Пасольствам РБ у Літоўскай Рэспубліцы, Мінгарвыканкамам і прадпрыемствам "Кінавідзапракат" і прысвечалася 100-годдзю сусветнага кінамастаграфа.

Пятро ГАРДЗІЕНКА

Фрагменты

БЕСКАРЫСНА!

— Калі ўсё-такі ўявіць, што заўтра ці сёння прэзідэнт наважыцца параіцца з вамі, чым скончыць справу ў Чачні, што вы скажаце Ельцыну?

— Нічога, акрамя аднаго: сесці за стол пермоў з Дудаевым. Тут не трэба аніякай асаблівай мудрасці, патрэбны крок, які падказвае ўся сусветная практыка падобных канфліктаў. І, вядома ж, спыніць баявыя дзеянні. Трэба адкінуць усе гэтыя "падабаецца — не падабаецца". Ці мала каму хто асабіста несімпатычны. Дудаеў — гэта рэальнасць. Але вы цудоўна разумееце, што такое Барыс Мікалаевіч Ельцын сёння. І можаце ўявіць, як ён можа рагравіраваць на сітуацыю. Грамадству трэба прадумаць механізмы нейтралізацыі такіх імпульс-

ных паводзін. Яны выкліканы тым, што Ельцын сам сябе загнаў у тупік. І гэта страшна, таму што цяжка прадбачыць наступныя крокі ўлады, якая павязала сябе сёння вялікай крывёю. Вядома, імі кіруе не толькі страх, але і камфорт, яго страчваць не хочацца нізавошта. Захад увесць час гаворыць, што Ельцын — гэта рэформы. Але рэформы — гэта рух наперад. А першая ўмова гэтага — прагназуючы паводзіны. Не ведаю, ці згодны вы са мной, але я ўпэўнены на 200 працэнтаў, што Ельцын і стабільнасць, Ельцын і рэформы — далей у гісторыю не сумяшчальныя не таму, што Ельцын гэтак хоча, а таму, што інакш ён не можа. Барыс Мікалаевіч адчувае сябе добра толькі ў экстрэмальнай сітуа-

цыі. Таму што традыцыйная сітуацыя вымагае рucinнай працы, як ад рамесніка, гэта калі трэба распрацоўваць эканоміку, прадумаць шматхадовыя камбінацыі, этапы... Я пра гэта кажу, таму што раней шмат разоў спрабаваў з ім штосьці абмяркоўваць. Бескарысна! Ён любіць толькі прасталінейныя, аднахадовыя рашэнні. Калі яму які-небудзь дабрадзей накітаваў Шахрая гаворыць: Барыс Мікалаевіч, можна адным указам вырашыць праблему, — яму такія падказкі падабаюцца. Гэта прыемней ягонаму розуму. Гэта прасцей. А сёння якраз акружылі такія людзі, тыпу Грачова, Ервіна, Ягорва. І прэзідэнт будзе пастаянна ствараць канфрантацыйныя сітуацыі, таму што гэта для яго форма існавання, і чалавечага, і палітычнага.

(З інтэрв'ю прэзідэнта Чувашы М. ФЕДАРАВА "Літаратурнай газет", 22 лютага 1995 года).

ДАРУЙЦЕ, МІЛЫЯ МАТУЛІ...

Даруйце, мілыя матулі, Немалых сваіх дачок, Што вас да сэрца рэдка тулім, Што не сціраем слёз са шчок. Што з вамі гутарым нячаста, Што мы ўсе некуды бжыжым, Што дзеці рвуць душу на часткі,

Што над унукамі дрыжым, Што цяжкі хлеб у нас надзённы, Што свята — родкі госьць у нас, Што ўсё так шэра і будзённа... Мы любім вас — апошні сказ. г. Паставы

ІНІЦЫЯТЫВА ЗНІЗУ

Школа-гімназія N 30 г. Гродна мае намер выступіць з прапановай, каб ёй было прысвоена імя акадэміка Я. Карскага, які, як вядома, нарадзіўся непадалёк ад абласнога цэнтра. Гімназісты і настаўнікі ўжо нямаюць зрабілі дзеля ўшанавання памяці гэтага выдатнага нацыянальнага вучонага. Прынамсі, у школе-гімназіі нядаўна

адкрыўся музей Я. Карскага, а лепшым навучэнцам былі ўручаны стыпендыі, што носяць яго імя. А чаму б добры намер гродзенцаў не падтрымаць і іншым школам? Рэдка знойдзеш на Беларусі куток, дзе б не нарадзіліся, не жылі, не працавалі знакамітыя людзі. Чаму ж не ўшанаваць іх памяць?

Пошта

І ПЕСНЯ, І ПЛАЧ, І МАЛІТВА ЗА БЕЛАРУСЬ

Княжычы слыння, землі спрадвечныя Поўнілі гонарам за свой народ Вітаўт, Прадслава, Скарына — бяспрэчныя Зоркі Айчыны, яе радавод.

Прыпеў: Радуйся, люд беларускі, свабодзе. Поле рупліва сваё засявай. Таленты множацца хай у народзе. З мірам шчырай, памяркоўны наш край.

Дружбаю братняй мы паядналися Сэрцаў гарачых суладдзе. Не без прымусу калісьці паддаліся Жорсткай, крывавай уладзе.

Прыпеў: Выракшы Бога, слабой адчуваў Сорам, сумленне і дабрабыт. Родную мову заганянай прызналі. Сцяг гістарычны ішоў у нябыт.

Прыпеў: Ды без прычыны нішто не здараецца, Промыслам Божым ідзе дапамога.

Каря народу у пакутах здамаецца, Каб была чыстай у вечнасць дарога.

Прыпеў.

Як бяскроўныя рукі хворага ўдоўж і полерак збалелага цела, наўсцяж тваёй тэрыторыі, любая Беларусь, у застылай панурацы пралягаюць спрадвечныя дарогі гісторыі, што бралі пачатак яшчэ ад плямёнаў крывічоў да дрыгавічоў, палачан ды радзімаў, драўлян ды яцвягаў. Дарогі, якімі не раз перакроівалі абшары родныя, каб шыць іх на іншаземны капыл.

Дарогі трыумфальных шэсцяў бліскучых дружын і войск, нашчадкі якіх сёння плачуць над невыноснаю доляй сваёй.

Дарогі стваральнага стараннага працаю нацыянальнага росквіту і дарогі вынішчэнняў як варожаю набрыддзю, так і ўласнымі звадкамі.

Дарогі выратавальнага веравызнання, вернасці Збаўцу і дарогі здрады, разладаў, рознагалосся, нават у тэрмінах святаяў.

Дарогі ўвекавечвання імянаў адданных Богу, Радзіме, народу свабодалюбівых сыноў і дачок і дарогі згібнення душы здраднікаў.

Дарогі вяртаняў у цынкавых трунах ахвяраў палітыкі слабых сумленнем і розумам звар'яцелых кіраўнікоў.

Дарогі, якія і сёння яшчэ дастаюцца не перакрыты, каб надалей не натольваць грэзнаю плошчу ўласных сыноў жэрлы злачынных войнаў.

Дарогі страшэнных стасункаў Чарнобыля. Дарогі гандлю і рабаванняў, пазыкі марнатраўства, міласэрнасці і жабрацтва.

Дарогі да жыцця вечнага праз духоўнае адраджэнне нацыі і дарогі праз нейтаймаванае п'янства, няспынную прагнасць, распуцтва, злачынствы да вечнай пакуты... не дапусці, любы Божа, пякельных гібенняў душ чалавечых...

Нібыта нароскрыст, на 1991 годзе, як на голым дзядзіцы ў бурчлівым дождж, пад парасонам неспадзеўнай сваёй незалежнасці, здавалася б, пруткім, дзябелым атожылкам паўстала ты, родная Беларусь. Прачула шчыра, мірная, шчодрая, працалюбівая пюха-бульбяніца правай лёсу зноў у пагоню паімкнуўшыся, так недарэчна крок свой убавіла і бездапаможна заазірала. А набожныя, вольныя сестры-сяброўкі-суседкі тым часам цывілізавана ўвішна ўзмацняліся і вельмі хутка ўжо замачалі далёка наперадзе. Ці ж на самым пачатку

свайго размяжоўвання ты, бялюкая, працаўніца дасціпная, па-божаму міралюбівая так ужо замарылася? Ці змарыў сон ад хмельнага водару? Ці сціпласць адвечная пярэсціца супярэчнасцю?

Хіба ж можаш дазволіць сабе ты нядошласці, каб улажыў цябе плазам і засланы твае сонежка людскі вораг асуджаны, але дагтуль усё яшчэ моцны і не стрыножаны, вораг твой, імя якому бес? Менавіта ж ён ліпне прыстаюкаю да ўсёй заразлівай блытанкі, дзе ў добрым прытулку беспадстаўнасць ды беспакаранасць, беспаспяховасць ды беспрышчыповасць, бясколёрнасць ды бессаромнасць, нават роднамоўная бессвядомасць... Колькі ж часу яшчэ наканавана табе, знямелай ды стомленай беларускай зямельцы, быць палігонам вучэбным па кіраванні дзяржавай, стартпляцоўкай чужым ваенным дзеям? Варта толькі прыслухацца, прысланіць вуха да збалелага сэрца ціхай лагоднай краіны, што ўвасобіла найлепшыя чалавечыя якасці, як адразу чуваць хоць і прыглушаны, але безумоўны, трапяткі пульс прагнай смагі жыцця...

Ці ж не прыспеў час праз Вечнае Чыстае Слова з пакаяннем глыбо-

кім за брыдоты грахоўныя ўсім мірам даверыцца Нябеснаму духоўнаму доктару? Даверыцца, каб больш ніколі ўжо не адмяжоўвацца, не парушаць запаведзяў святых, не выходзіць у грамадстве лайдацтва, пустапарожнасць, бяздушша.

Не дапусці, Любы Наш Божа, пякельных гібенняў душ чалавечых, навучы разумець, што пачатак прамудрасці — страх Божы. Няхай ва ўсіх нашых паводзінах будзе воля Твая, святым і неабходным жаданне міру. Каб не ішоў брат на брата вайною, каб акамянелыя душы адхінуліся ад злачынстваў і рабілі дабро. Дапамажы, Літасцівы Божа, уратавацца аблудным авечкам Тваім, прасвятлі іх азмрочаны розум, разарэў застылыя сэрцы. Надзялі іх праўдай Тваёй, якая ёсць Святы Дух і дапамажы ўтрымліваць у сабе кожнаму. Навучы адчуваць адказнасць за лёс Радзімы, народа, шчыра радавацца поспехам братоў і сясцёр сваіх. Не дай, Госпадзі, узмаціцца гвалтоўным мерам заглушыць дараваную Табою родную нам беларускую мову, не дай выкрасціць усё змястоўнае, што створана продкамі. Штодня пасылай сілы і цяперне людзям Тваім. Навучы разумець і выконваць Заповеды Твае, напалунай нашы сэрцы радасцю натхняльнай працы, ачышчэння свайго, усеабдымнай братняй любові.

Ларыса РАБЦЭВІЧ-БРАНАВІЦКАЯ

“ЯК Я ДАЙШОЎ
ДА ТАКОГА
ЖЫЦЦЯ?”

14 лютага свет адзначыў дзень св. Валянціны — абаронцы закаханых. Грыгарыянскі календар паказваў і на дзень святых Кірылы і Мяфодзія — алексуноў Еўропы. У вечар гэтага ж дня ў Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адбылося спатканне — тэатралізаваная сустрэча чытачоў з пісьменнікам Артурам Вольскім. Адкрылася яшчэ адна “Таямніца значнага святла” — то была чарговая сустрэча абанементага цыкла тэатра “Зічн”. З ласкі галоўнай дзеючай асобы гэтага імпрэзы сп. Артура Вольскага, яна мела назву “Як я дайшоў да такога жыцця”.

І сапраўды, як так сталася, што “Артур Вольскі — поэт комсомольскі (жартаўлівае мянушка часоў юнацтва) апынуўся ў шэрагах БНФ “Адраджэнне”; аўтар цудоўных дзіцячых вершаў, якія маленькія беларусы вучаць у дзіцячых садках, здзейсніўся як творца глыбокай гістарычнай паэмы “Выгнанне Рагнеды”? Шмат што спрычынілася да таго пераўтварэння: і ўражанні дзіціства, і розум пра лёс блізкіх ды знаёмых, і голас сумлення...

І ўсё ж Артур Вітальевіч заставацца ўлюбёным дзіцячым паэтам. Сп. Галіна Дзягілева, актрыса і мастацкі кіраўнік “Зічн”, разіграла вольні смешную сцэнку паводле верша “Дзедаў гошч”. Яе памочнікам на сцэне быў добраахвотнік з залы — дасціпны падлетак Алякс — вучань СШ N 191. Гучалі вершы розных гадоў. А асабліва цікаўныя прысутныя даведзіліся, што любімыя жаночыя імёны сп. Артура — Ларыса ды Галіна; што не толькі ў публічных сумоўях, але і дома ў сям’і паэт размаўляе па-беларуску; даведзіліся пра тое, што прыцягвае сп. Вольскага да БНФ “Адраджэнне”.

У вачыніцы ўзяў удзел і Эдуард Зарыцкі: сп. кампазітар паказаў на музыку вершы А.Вольскага. Актрыса ТЮГа Ларыса Горская адбыла вечарыну сваімі спевамі. Атрымаў Артур Вольскі і “валянцінку” — цыдулку з прызнаннем у лепшых пачуццях. Далучаемся да яе і мы, жадаючы шанюнаму творцу здароўя і натхнення.

Ганарар ад імпрэзы Артур Вітальевіч ахвяраваў Дэмакратычнаму аб’яднанню ветэранаў.

Запрашаем чытачоў на чарговую імпрэзу з цыкла “Таямніцы значнага святла”. 29 сакавіка адбудзецца сустрэча з Вольгай Іпатавай. Сачыце за рэкламай.

I.З.

ФРОНТАЎЦЫ
ГУРТУЮЦЬ

Якраз напераддні сусветнага дня закаханых, з павіннаю пра іхнага апекуна св.Валянціна, у Магілёве ўтварыўся аб’яднаны пра сябе ды адчыніўся арт-клуб “Зорка Венера”. Ягонае першае пасяджэнне, што адбылося 11 лютага ў навучальным цэнтры ДК КШТ, было прымеркавана да знакамітага дня і прысвечана ўсім закаханым... Таксама — ў мастацтва. Стваральнікі (фундатары) арт-клуба (клуба мастацтваў) сцвярджаюць, што падобнае месца для сустрэч творчай інтэлігенцыі проста абавязана было з’явіцца. Хсць калі...

Нарэшце з’явілася. Першую вечарыну распачыналі ды працягвалі словы — рамансы, песенкі разам з эстраднымі танцамі ў стылі “Мадэрн-данс”. Магілёўскае сузор’е сятчонных закаханых (або закаханых, якія не праінулі адсвяткаваць свай каханне) упрыгожылі Алег Жугжда (сцэнарыем, рэжысурай і канферансам), ансамбль танца пластычнай драмы “Вольны стыль” пад кіраўніцтвам Маргарыты Саенкі, старшыня магілёўскага бард-клуба Сяргук Кулагін... І яшчэ шмат хто... каб напрыканцы вечарыны гуртам з ёсці велізарны торт у выглядзе сэрца (змішчы тут пра сэрцы прыхільнікаў названых і не названых “зорак”). Фундатар арт-клуба стала магілёўская філія БНФ (“У сэрцы любоў затаішы сваю”), а магілёўскі творчы небасхіл аж зьяе й свеціцца: “Зорка Венера ўзыйшла”!

ПАЧАЛІ
З ВЫСТАВЫ

У Доме кнігі, што знаходзіцца ў Мінску на праспекце Машэрава, прайшла чарговая штомесечная праваздачная выстава. Гэтым разам яна называецца ўжо “Беларуская кніга-95”. Тыя, хто завітаў сюды, мелі магчымасць пазнаёміцца з выданнямі, якія з’явіліся ў студзені сёлета года. Пра іх расказаў, адкрываючы выставу, намеснік міністра культуры і друку Рэспублікі Беларусь С.Нічыпаровіч. Усяго ў рэспубліцы за месяц выдадзена 318 назваў кніг і брашур агульным накладам 4,8 мільёна асобнікаў. Па колькасці назваў у параўнанні са студзенем 1994 года кнігавыдавецкая галіна выглядае як быццам і няблага. Рост па колькасці назваў склаў 116 адзінак, але ў той жа час агульны наклад памяншыўся аж на 1 мільён асобнікаў.

або ДАКУЛЬ МОЖА СЦІСКАЦА ШЧЫГРЫНАВАЯ СКУРА?

Божухна літасцівы: колькі з таго часу, як распачалася гістарычная перабудова, уцякло вады, пераломлена ваяўніча коп’я, налама на дроў, там-сям нават пралілася кроў. А яму хоць бы што. Стаіць, як непакісны волат, як непрыступная скала, і толькі набірае сілу ды усё глыбей запускае карэньне. Імя яму, як здагадаўся чытач, яго вялікасць злавесны посткамуністычны крызіс...

Але праўду кажучь: усё геніяльнае простае. Варта было ўзабрацца на ўрадавы Алімп новай камандзе і з’явіцца прамой прэзідэнцкай кіраўнічай “вертыкалі”, як усё перамянілася, загаманіла, загуло, прыйшло ў рух. Так, раздзяражэнне і прыватызацыя цяпер ужо не карупцыя і не “прыхватызацыя”, як і абцяцалася, запрацавалі прадпрыемствы, пачаўся спыняцца спад вытворчасці, утаймоўвацца інфляцыя і г.д. А што датычыць рынку, то ён ва ўсе часы і эпохі жыў і працаваў. І ніхто на яго не замахваецца і сёння.

Той-сёй страшыць двухуладдзем: маўляў, дзве паралельныя ўлады на адным полі дзейнасці не ўжывуцца і “паб’юцца” паміж сабой. Але ж мы не адкрываем, не вынаходзім і не першапраходзім ў гэтай справе. Памятаецца, яшчэ генсек-рэфарматар адзіноў, як маналіт, партыю падзяліў на дзве — гарадскую і сельскую. Тады было так: калі цябе стукнулі малатком — бжы ў гарком, калі сярпом — хутчэй кроў у райком. І справы пайшлі ўгору. Толькі генсек-наватар не ўлічыў аднаго — вопыту свайго папярэдніка і не расправіўся са сваімі надобразыліцамі. Як і трэба было чакач, рэфармы былі патоплены, а іх ініцыятара і арганізатара дачасна адправілі на заслужаны адпачынак...

Гісторыя паўтараецца, але не заўсёды. Таму, калі прэзідэнцкая вертыкаль — тая лясвіца, па якой можна выбрацца з крызіснай ямы, то, калі ласка, няхай жыве на здароўе і ўмацоўваецца. Няхай фарміруецца моцная адзіная ўлада (без гэтага мы не можам), расшыраюцца яе структуры, узмац-

няецца кантроль, пільны ўлік. А размеркаванне і даламога павінна аказацца не пад адзін грабянец — усім сёстрам па завушніцах, — а адрасна, мэтава, індывідуальна, каб жыццёвы ўзровень не апускаўся ніжэй калена.

Хтосьці скажа: усё гэта ўжо праходзілі. І куды ў больш дасканалых формах. Напрыклад, ва ўмовах таталітарызму і адміністрацыйнага кіраўніцтва. А да чаго прыйшлі — агульнавядома.

Нічога тут незвычайнага. Ва ўсялякай справе знаходзяцца надобразыліцы — апазіцыянеры. Гэта бачна хоць бы на гісторыі генсека, які ўпамінаўся вышэй. На тое і апазіцыя, каб адмаўляць альтэрнатыў, крытыкаваць, ганьбіць.

Канешне, у ажыццяўленні намечанай праграмы, ці, як цяпер яе называюць, часовых мер па выхадзе з крызісу, узнікнуць праблемы. Напрыклад, татальны ўлік і адраснае размеркаванне запатрабуюць дадатковай папярова-канцэлярыскай працы, якая за апошнія гады ўжо і так стала бяспрыкладнай. Але бяцца гэтага не трэба. Апаратчыкі, асабліва вышэйшага і сярэдняга ўладавых эшалонаў, яшчэ не страцілі густу да работы на халастым хаду, выхаванага каманда-адміністрацыйным кіраўніцтвам. Як бачым, набыткі не прападаюць.

Ну, а калі вертыкальная машына забуксуе ці заклініцца, на тое ёсць надзейныя, як трапна выказаўся народны дэпутат Геннадзь Карпенка, “лятучыя эскадрыны”. Чаго-чаго, а спецыялістаў па гэтых справах у нас заўсёды больш чым дастаткова. На недахоп іх і сёння не можа паскардзіцца ні прэзідэнт, ні Вярхоўны Савет, ні ўрад.

Можна раптам здарыцца, што не стане чаго ўлічваць і размяркоўваць (бюджэт, у якім расходы намога вышэйшыя над даходамі, не гарантуе ад таго) — праблемы таксама няма. Калі не ленынская: рабуй нарабаванае, то няхай раскашліцца наша наваўленая

буржуазія — банкіры, камерсанты, прадпрымальнікі, бізнесмены (на плошчах пратэсту даброты не валяюцца). Астанюкі за назвай падатку не будзе. А немых іх крык, што яны і так па руках і нагах павязаны рознымі паборамі, — не прымаць пад увагу.

І гэта не ўсё. Ёсць яшчэ невывярнутая крыніца — вёска, ужо даўно прывыкшая да таго, каб яе абіралі і абдзіралі, узамен не даючы нават ламанага граша. Каб людзі не чулі, што пра гэта дэпутаты-аграрнікі гавораць у парламенце, асабліва ў “розыным”, адмянілі трансляцыю. І кропка. Гавораць, так распарадзіўся начальнік тэлерадыёкампаніі спадар Кісель.

Наогул, з прэсай, ці, як я цяпер называюць, сродкамі масавай інфармацыі трэба разабрацца. Канешне, Гогалі нам патрэбны, але толькі такія, якія б нас “не трогалі”. Не нова? А хіба новае не тое старое, што ўжо добра забыта?

Той-сёй яшчэ спрабуе стварыць праблемы нахонт дзяржаўнасці мовы. Быццам ад таго, як мы размаўляем — на “матчынай” ці “бацькавай” мове, — залежыць выхад з крызісу. Вось пабагацеем, тады і пабачым, якая гаворка нам найбольш падыходзіць.

А тое, што не па днях, а па гадынах цэны танцуюць вальсы, а фінансы спываюць рамансы, вінаваты нашы суседзі па СНД. Справа ў іх — дрэнна, вольна ўсёлякімі праўдамі і няпраўдамі і перакачаюць наша дабро ў свае засекі.

Без увагі, у становішчы пакрыўджанай Папаялушкі застаецца адно — яе вялікасць пані Эканоміка. Адчуваючы сябе каралевай і ўсяму галавой, яна, пакрыўджаная, горка плача і, нібыта тая шчыгрынавая скура, усё сціскаецца і сціскаецца. І калі гэтак прыйдзе канец — прадказаць ніхто не бярэцца.

Яўхім ІВАНОВІЧ,
настаўнік, выдатнік народнай асветы,
ветэран вайны і працы

ТРЭБА ЎСЁ Ж ВЕДАЦЬ...

Заўсёды ўважліва чытаю “ЛІМ”. Не быў выключэннем і N 7 ад 17 лютага г.г. Два матэрыялы ў гэтай газеце ў мяне выклікалі засмучэнне.

У гады фашысцкай акупацыі Беларусі людзі ў сілу розных абставін па-рознаму вялі сябе. Барыс Рагуля ўзначаліў карны батальён у Наваградку, які ваяваў з беларускімі партызанамі. А яго знаёмыя па наваградскім педагагічным вучылішчы А.Карпюк і У.Калеснік ваявалі ў партызанскіх атрадах. Не на тым баку барыядаў, што і Рагуля, ваявалі В.Бякаў, Я.Брыль і многія тысячы беларусаў.

Хто ж тады з іх памыляўся? Хто быў за беларускі народ?

Чытаем Г.Сурмач: “Што датычыць асобы Б.Рагулі, то, здаецца, тут даўно ўжо наспела пытанне аб тым, каб у рэшце рэшт вызначыць сапраўдную ролю тых беларусаў, якія перш думалі ў час ваенных падзей пра лёс свайго народа, што апынуўся ў цэнтры зма-

ганьня...” Далей ідзе гаворка, што Рагуля стварыў Незалежніцкую партыю, якая клалася аб беларускім народзе. Яе знішчылі гітлераўцы, як варажую ім. “Чаму ж тады пакінулі яе кіраўніка?” — ці падумала Г.Сурмач. У дадзеным выпадку паўстае пытанне, што Рагуля быў тым невадам, якім акупанты лавілі тых, хто сапраўды быў за Беларусь.

Паважаны Я.Леўца, як і Г.Сурмач, таксама дае індальгенцыю на невіноўнасць, даруе грахі Б.Рагулю. Але ж калі Сурмач не ведае, то Я.Леўца, як зямляк Рагулі, мусіць ведаць, што батальён Б.Рагулі прымаў самы актыўны ўдзел у карных аперацыях, якія праводзілі акупанты. Дзевяці спаленых вёсак, тысячы расстраляных людзей у Наваградскім, Дзятлаўскім, Гарадзішчанскім, Любчанскім, Карэліцкім і Мірскім раёнах зроблены фашыстамі пры актыўным удзеле паліцыі і “вою” Рагулі. Асабліва Рагуля і яго падначаленыя вызначаліся ў час блакдады Налібоцкай пушчы ў ліпені-жніўні 1943 г., калі былі спалены

вёскі таго ж раёна, адкуль і сам Леўца, — Панямонне, Каледзіная, хутары на Кромані і Маркавічы.

Я не ставіў сваёю мэтай збіраць кампрамат на тых, хто быў на баку акупантаў. На гэта ёсць больш падрыхтаваныя людзі. Мне толькі да болю ў сэрцы непрыемна, што цяпер, калі мы рыхтуем адзначыць 50-годдзе Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, выдаюцца індальгенцыі тым, чья дзейнасць шкодзіла дзясягненню Перамогі, хто праліў шмат крыві тых, што набліжалі Перамогу.

Як піша Г.Сурмач, “...нельга адназначна кляміць і аплеўваць людзей, якія таго не заслужылі”. З гэтым можна пагадзіцца. Толькі перш чым пісаць, трэба ведаць, каго “аплеўваць”, а каго — не.

Яўген КРАМКО,
былы намеснік камандзіра
партызанскай брыгады Камсамалец
па разведцы

АДНАВІЦЬ ГІСТАРЫЧНУЮ
СПРАВЯДЛІВАСЦЬ

20 лютага ў Мінскім Епархіяльным Упраўленні адбыўся навуковы семінар “Паблемы аднаўлення гістарычнай справядлівасці і правоў жыхароў Беларусі, пацярпеўшых у перыяд палітычных рэпрэсій 1920—50-х гг.”. У ім прынялі ўдзел вучоныя-гісторыкі, прадстаўнікі духавенства, грамадскія, работнікі архіваў, праваахоўных органаў і інш. Асноўныя паведамленні зрабілі загадчык аддзела Камітэта па архівах і справаводства, кандыдат гістарычных навук У.Адамушка (“Палітычныя рэпрэсіі 20—50-х гг. у Беларусі”), дацэнт Беларускага ўніверсітэта культуры, кандыдат гістарычных навук І.Кузняцоў (“Аб праблемах даследавання рэпрэсій супраць жыхароў Беларусі ў 20—50 гг. і рэабілітацыі ахвяр тэрору”), рэфэрэнт Мінскага Епархіяльнага Упраўлення па пытаннях гісторыі святар Фёдар Крыванос (“Беларуская праслаўная царква і рэпрэсіі 20—50 гг.”). Даклады і іх абмеркаванне падкрэслілі актуальнасць пастаўленай праблемы. Ёсць пэўныя цяжкасці ў рэабілітацыйным працэсе, апрацоўцы архіўных матэрыялаў і дакументаў і складанні на іх аснове спісаў ахвяр

рэпрэсій для занясення ў кнігі Памяці. З болей гаварылася пра тое, што ў Мінску да гэтага часу няма (апрача Куратаў) помніка ці хаця б мемарыяльнага знака загінуўшым ад рэпрэсій, што грашовыя кампенсацыі, якія атрымліваюць ахвяры большавіцкага тэрору ці іх родныя, ва ўмовах інфляцыі нагадваюць хутчэй здзек, чым клопат дзяржавы пра сваіх пакрыўджаных грамадзян. У працэсе дыскусіі выявіліся і пэўныя разыходжанні ў метадыцы падлікаў ахвяр рэпрэсій, ацэнцы тых ці іншых дакументальных або іншых сведчанняў, навуковых адкрыццяў, розных падыходаў да пытанняў выяўлення месца масавай загібы і пахаванняў ахвяр рэпрэсій. Тым не менш усё ўдзельнікі семінара былі адзінымі ў тым, што працэс аднаўлення гістарычнай справядлівасці ў дачыненні ахвяр палітычных рэпрэсій на Беларусі павінен стаць незваротным і разглядацца як пэўнага роду гарантыя непаўтарэння падобнай трагедыі.

Асвятленне тэмы палітычных рэпрэсій сродкамі масавай інфармацыі не павінна насіць характар кампаніі, а стаць пастаян-

най. У навучальных установах трэба ўвесці спецыяльныя асвятленні гэтай праблемы.

Удзельнікі семінара выказаліся за паскарэнне рэабілітацыйнага працэсу ў краіне, яго ўдасканаленне (асабліва ў дачыненні матэрыяльнай і маральнай кампенсацыі), за неабходнасць цеснага ўзаемадзеяння і абмену інфармацыяй з іншымі краінамі СНД, у першую чаргу з Расіяй, што павінна быць замацавана дамоўленасцямі на міждзяржаўным узроўні. Выказана пажаданне аб’яднаць намаганні вучоных, духавенства, шырокай грамадскай і ўлад у справе ўвекавечання памяці ахвяр рэпрэсій. Усе пагадзіліся з прапановай зрабіць семінар пастаянна дзеючым.

Перад прысутнымі выступіў і адказаў на пытанні старшыня парламенцкай камісіі па пытаннях рэабілітацыі ахвяр палітычных рэпрэсій В.Піскароў. Завяршыўшы семінар выступленнем Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага, Патрыярхага Экзарха ўсяе Беларусі Філарэта, які блаславіў яго ўдзельнікаў на далейшую працу ў святой справе аднаўлення гістарычнай справядлівасці.

Г.КІСЯЛЁЎ

АПОШНІМ ЧАСАМ до-
смы ўжытковым стала сло-
ва "вяртанне" і вытворныя
ад яго. Найперш у тым сэн-
се, што мы, беларусы, пак-
рысе вяртаем да сваіх
вытокаў, да каранёў, да тра-
дыцый і вопыту бацькоў і
дзядоў...

Што ж, сапраўды вярта-
емся. І вяртаем не навіта
пакрысе, марудна і цяжка,
штораз наткаючыся на не-
разуменне, глухату, раўна-
душша, пагарду, а то і за-
цягую нянавісьць, супраціў-
ленне.

Затое куды імклівай,
проста-такі наўскач вярта-
емся мы да... жабрацтва.
Скажам, да пасляваенна-
га, якое і я — памяцю маці,
старэйшых брата і
сястры — добра памятаю.
Яно не сарамліва пастука-
лася ў нашы хаты і кватэ-
ры, а ўварвалася нахабна,
без спрасу, рассеўшыся

паняў на покуці.

Не буду гаварыць за каго
іншага, а мне асабіста ўжо
не адзін раз даводзілася
трапляць у абставіны, калі
пазарэз трэба былі грошы,
а да зарплат было яшчэ
далёка, і перахапіць няма
ў каго. У каго сёння пазы-
чыш? У саслужыўцаў, сяб-
роў, знаёмых? Дык у іх, як
і ў мяне, вецер у кішэнях і
кашалках. У суседзяў?
Адны — пенсіянеры, яшчэ
большыя, чым ты сам, жаб-
ракі, а іншыя... Хто яны,
тыя іншыя, што жыўць ні-
быта і побач у гарадскім
шматкватэрным доме?..

Вось і прыбегала неад-
нойчы думка пра тых са-
мых ліхвяроў, пра іх абвеш-
ткі ў газетах ды на слухах
аўтобуса-тралейбусных
прыпынках: пазычу пад
працэнт. Ён, вядома, пазы-
чыць. Ды толькі — пад які
працэнт? Чым я ды падоб-

ныя да мяне аддадуць пас-
ля тых працэнтаў — з на-
шым заробкам? У дада-
так да ўсяго, не выкліка-
юць ну аніякага даверу
гэтыя навапечаныя, мож-
на сказаць, яшчэ савецкія,
камуністычныя ліхвяры. Да
іх у мяне ці не агіда не-
йкая: ну дзе яны гадавалі-
ся, у якіх піянерска-камса-
мольскіх ячэйках займелі
такі спрыт і імпэт, смак да
грошай?..

Зрэшты, досыць эмо-
цый. Дзеля чаго я гэта ўсё
гэтага кажу? А дзеля таго, каб
пазнаёміць чытачоў з ад-
ною нязвычайна пакуль што
яваю нашых дзён, у нейкім
сэнсе спадарожніцаю гэ-
тага самага нашага жаб-
рацтва. Ява гэтая — лам-
бард. Але, але, той самы
лабард, пра які мы чулі
адно з кніг, гаспадароў ды
наведнікаў якіх бачылі хіба
толькі ў кіно пра даўней-

шае, часцей не нашае
жыццё. Не думалі мы, не
гадалі, як кажуць, а яны тут
як тут, крычаць шыльдамі
на вуліцах Мінска, запра-
шаюць: заходзьце, мы вам
дапаможам, вырочым і па-
трымаем...

Вось давайце і зойдзем.
Толькі для пачатку нагада-
ем самім сабе, што гэта
такое — лабард, адкуль
ён пайшоў і што сабою
ўяўляе.

Лабард — гэта крэ-
дытна ўстанова для выда-
чы грашовай пазыкі за пэ-
ны працэнт пад заклад
рэчаў, рухомай ці нерухо-
май маёмасці. Назва пай-
шла ад назвы італьянскай
правінцы Ламбарды, дзе
такія ўстановы ўпершыню
ўзніклі і адкуль яшчэ ў сь-
рэднявеччы распаўсюдзі-
ліся па іншых краінах Еўро-
пы. Само сабою, з Ламбар-
ды пайшлі і першыя ліхвя-

ры, а таксама банкіры.
Недзе ў пачатку XVIII ста-
годдзя ўзніклі лабарды і
ў Расійскай імперыі. У пры-
ватнасці, вядома, што з
1733 года лабардыя апе-
рацыі выконвала ў Поцяр-
бурзе Манетная кантора. У
другой палове XIX і пачат-
ку XX стагоддзяў іх па кра-
іне было процьма, у тым
ліку ў Беларусі. Дзейнасць
лабардаў насіла адкрыта
ліхвярскі характар.

Былі лабарды і ў СССР,
праўда, няшмат, і яны вы-
давалі грашовыя ссуды пад
заклад рэчаў. У гады брэж-
неўскага застою надышоў
застой і ў лабардыяй спра-
ве, яны, можна сказаць,
зніклі з практыкі нашага
жыцця. Прынамсі, наўрад
ці хто з нас згадае, каб у
Мінску ці ў якім іншым
горадзе было некалькі
паткаць шыльду з гэтым
гучным італьянскім словам.

І вось яны вярнуліся.
Вярнуліся ў звычайнай сё-
няшняй размаітасці: дзяр-
жаўныя і прыватна-камер-
цыйныя. Запрашаю вас,
шаноўныя чытачы, пазна-
міцца з імі. Спачатку зазір-
нем у дзяржаўны. Ліхамаяй
галава, але ж па заката-
нелай звычцы ўсе мы ўсё
яшчэ больш верым дзяр-
жаўным структурам. Столькі
гадоў гэтыя структуры
панавалі, што вырашда
з-пад іх змяліных чараў не
так і проста.

Дык вось, дзяржаўны,
так бы мовіць, лабард на
вуліцы Сурганава ў Мін-
ску, дом N 76. Гаспадыня
яго — Людміла Андрэеўна
Лукашэвіч. Афіцыйна яе
пасада гучыць так: упраў-
ляючая лабардыяй фірмы
"Вясёлка". Яна ласкава
згаджаецца адказаць на
мае пытанні.

ЛАМБАРД, або ПАЗЫКІ ЗАВЯЛІ Ў ЛЫКІ

— Людміла Андрэеўна, перш-наперш пра-
тае, як узнікла задума адчыніць пры фірме
лабард?

— Фірму нашу вы трошкі ведаеце? "Вясёл-
ка" аказвае насельніцтву шэраг бытавых пас-
луг. Ну, скажам, мы можам пабяліць столь,
паклеіць сцены, пафарбаваць падлогу ў кватэ-
ры, адрамантаваць скуруны вырабы і парасо-
ны, раскrojіць тканіну, надрукаваць на машы-
цы артыкул ці кандыдацкую дысертацыю. Што
яшчэ? Вы можаце ў нас заказаць няньку і
выклікаць чалавека памыць падлогу, прыбраць
у кватэры. Ёсць і нямала іншых паслуг. Спіс іх
увесь час пашыраецца. Так узнікла і думка пра
лабард. Маўляў: а чаму б не вырочыць тых
людзей, каму тэрмінова спатрэбіліся грошы?
Гэтым чынам у 1992 годзе і адкрылі мы першы
ў Мінску лабард — на праспекце Ракасоўска-
га, 164. Крыху пазней адкрылі і лабард нумар
два, вось гэты, дзе мы з вамі гаворым.

— Значыць, для тых, каму тэрмінова
спатрэбіліся грошы?

— Так, для тых. Каб аблегчыць чалавеку
пошук, пазбавіць яго лішніх клопатаў і няём-
касці, што заўжды ўзнікаюць у такіх сітуацыях.
Вы, пэўна, таксама калі-небудзь мучыліся: дзе,
у каго пазычыць, а ці ёмка будзе папрасіць, мо
пашкадуе, не даць?.. У нас гэты комплекс у
як зараз кажуць, чалавек пазбаўляецца. Ён
ведае, што такое лабардыя аперация. Гэта
выдача грашовай пазыкі пад заклад каштоў-
ных прадметаў сямейнага і хатняга ўжытку.
Прынамсі, у нас. Чалавек бярэ дома нейкую
рэч і спакойна ідзе з ёю ў лабард. Прыносяць
у асноўным вырабы з каштоўных металаў і
камянёў. А прымаць урэшце мы можам усё —
аўдыё-відэатэхніку, тэлевізары, халадзільнікі,
кіна- і фотаапаратуру, розную бытавую тэхні-
ку, дываны, посуд, адзенне, аўтамашыны,
дачы і г. д.

— І былі, даруйце, выпадкі, калі пад
заклад траплялі, скажам, аўтамашыны? А
дачы — таксама закладвалі?

— Не. Ні таго, ні другога. Нам гэта не па
кішэні. У нас няма такіх вялікіх грошай. А калі
б былі, дык, не сумняваюся, былі б закладныя
і аўтамашыны, і дачы. Бо людзі просяць пры-
няць у іх пад заклад дарагія рэчы. На жаль,
паўтары, нам гэта не па кішэні. Калі адначасна
кошт рэчы высокі, дык і пазыку трэба даваць
высокую. У выніку мы зможам абслужыць
ўсяго толькі аднаго-двух кліентаў, адмовіўшы
ўсім тым, хто спадзяваўся пазычыць у нас
няшмат, скажам, 100—150 тысяч рублёў. У
сярэдняй менавіта такога памеру пазыкі мы
звычайна і выдаём. Таму сённяшняй людзі і
нясуць да нас ювелірныя ўпрыгожанні ці іншыя
не надта дарагія хатнія рэчы. Мы працуем
толькі з наяўнымі грашыма, з тымі абаротнымі
сродкамі, якія былі закладзены.

— Я гэта зразумела, Людміла Андрэеўна,
калі, у чаканні вас, пагаварыла з людзьмі. Я
была нават здзіўлена такою акалічнасцю:
людзі сядзяць у чарзе і чакаюць, каб хто
прышоў выкупіць сваю рэч, вярнуць лам-
барду пазыку, каб гэтымі грашыма маглі
пакарыстацца яны, тыя, што ў чарзе. Гэта
нейкая ненармальнасць, зачараванае кола,
ці не так?

— Вядома! Паспрабую растлумачыць, у
чым тут справа. Мы працуем па зацверджаным

скупачным прэйскуранце. Скажам, вы здаеце
пад заклад нейкі залаты выраб вагаю 1 грам.
Па скупачным прэйскуранце гэта каштуе 56160
рублёў. Мы выплачваем вам 60 працэнтаў
гэтага кошту — 33730 рублёў. Праз месяц, калі
вы прыйдзеце забіраць свой пярсцёнак, ска-
жам, вы вяртаеце лабарду 37730 рублёў
плюс 28 працэнтаў ад азначанага кошту за-
кладзенай рэчы. А ў лабардзе N 1, што па
вуліцы Ракасоўскага, будзеце вяртаць за кож-
ны дзень карыстання пазыкай паўтара працэ-
нта ў дзень ад выдадзенай вам пазыкі. Мы нават
не перайшлі тут на перадаплату, хоць, улічаю-
чы нашы фінансавыя праблемы, маглі б гэта
рабіць. Тым не менш, людзі да нас ідуць. За час
работы лабардаў абслужана больш за 70
тысяч кліентаў. Чаму ідуць? Бо наш працэнт за
карыстанне пазыкай у нас не высокі. Дык вось
— пра тое зачараванае кола. Сённяшняе жыццё
— гэта барацьба за выжыванне, гэта канкурэн-
цыя. Гэта тычыцца і нас. Каб пакрыць затраты
на зарплату, ацяпленне, ахову, электраэнер-
гію, арэндную плату, нам трэба мець крэдыт.
Раней упраўленне бытавога абслугоўвання мела
рознае льготы, у тым ліку і льготны крэдыт.
Цяпер усе льготы зняты. Больш за тое, у
сярэдзіне мінулага года з'явіўся загад на забаро-
ну выдачы наяўных грошай. Вось адсюль і
нашы праблемы з наяўнасцю. Здаецца, зараз
загад той адменены. Мы сёння адчуваем патрэ-
бу ў атрыманні крэдыту ў 300 мільёнаў рублёў,
прытым гаворка ідзе пра крэдыт пад 500
працэнтаў гадавых, без аніякіх ільгот, на агуль-
ных падставах, як і камерцыйным лабардам.
Але ж калі не выжывуць, знікнуць нашы лам-
барды, застануцца толькі камерцыйныя, хто
патурбуецца пра тысячы і тысячы бедных люд-
зей, якія сёння з'яўляюцца нашымі кліентамі?
У камерцыйных лабарды яны наўрад ці пой-
дуць, бо там бярыцца 45 працэнтаў закладной
сумы і часта з перадаплатай.

— Людміла Андрэеўна, а хто найчасцей
звртаецца да вас? Па вашых назіраннях,
хто пераважае сярод вашых кліентаў, які
кантынгент насельніцтва?

— Часцей за ўсё да нас звртаюцца людзі,
каб вырашыць свае неадкладныя праблемы,
задаволіць свае надзённыя, калі можна так
сказаць, грашовыя патрэбнасці. Калі прасцей,
дык людзі ідуць дзеля таго, каб займець
сякую-такую суму на практыцы ці купіць нешта
такое, без чаго не абыйсцяся. Адным словам,
багацейшы сярод нашых кліентаў бадай што
няма. Людзі ў асноўным закладаюць шлюбныя
пярсцёнкі, завушніцы, кулончыкі. Яны не хава-
юць ад нас таго, што прывяло іх у лабард:
атрымаць нейкіх сотню-другую тысяч і купіць
сякіх-такіх харчоў. Пры сённяшняй дарагаві-
не можна зразумець гэтых людзей. Недзе каля
80 працэнтаў кліентаў — нашы заўсёднікі.
Сёння заклалі рэч, праз месяц выкупілі, потым,
глядзім, зноў закладаюць...

— А як наконт крадзеных рэчаў? Як
аберагаецца ад такіх выпадкаў?

— Вядома, здаралася, калі, скажам,
жонка звоніць і кажа, што муж нешта
ціхенька ўзяў і здаў. Быў і адзін зварот з
міліцыі, калі нейкія рэчы былі ў росшуку. А
ўвогуле, прымаем мы рэчы ад людзей, якім
споўнілася восемнаццаць гадоў, не менш і
абавязкова патрабуем пашпарт. Ну і, вядома
ж, п'яны кліент — гэта не наш кліент, бо такі

чалавек можа прынесці і ўкрадзеную рэч.

— Усё гэта цікава, канечне: і сумы, і
кантынгент кліентаў, і размах вашай рабо-
ты. І ўсё-такі, чаму залаты пярсцёнак, які
ў "Аметысце" ці "Яханце" каштуе 300—400
тысяч рублёў, прымаецца ў вас пад заклад-
ную суму ў два-тры разы меншую?

— Што ж, гэта сапраўды так. І нам даво-
дзіцца тлумачыць людзям, што гэта не наша
віна, што такія закладныя сумы вызначае той
самы скупачны прэйскурант, па якім мы працу-
ем і які я ўжо згадаваў. Прэйскуранцкія цэны
на ювелірныя вырабы ў шмат разоў ніжэйшыя
за рознічныя цэны. Тым не менш, у нас заста-
ецца нямала нявыкупленых, незапатрабаван-
ных вырабаў. За два гады працы ў двух
лабардах мы здалі больш чым дзве тысячы
адзінак. Людзі не выкупляюць свае рэчы па
розных прычынах. Часцей за ўсё проста не
маюць на гэта грошай. Часта прыносяць давед-
кі аб смерці блізкіх, лісткі непрацаздольнасці,

просячы затрымаць іхнія вырабы, не здаваць.
Мы рады б пайсці насустрач людзям, але — не
маем права, вымушаны здаваць іх залатыя
рэчы ў дзяржаўнае сховішча. Вымушаны зда-
ваць, самі ад таго нічога не маючы.

— Навошта ж здаваць? Навошта ўсклад-
няць сабе работу, кудысьці іх вазіць? Чаму
самі іх не прадаваць па статусе камісійна-
га гандлю?

— Гэта для нас самае балючае пытанне.
Неаднаразова звярталіся ў Камітэт па каштоў-
ных металах з просьбаю выдаць нам ліцэнзію
на продаж незапатрабаваных ювелірных выра-
баў, ды — усё дарэмна. Мы таксама прапана-
валі сартаваць вырабы, але нас таксама не
пачулі. А шкада. Каб вы ведалі, колькі цудоў-
ных, адмысловых вырабаў, якія маглі б быць
перададзены ў гандаль і аздобіць побыт люд-
зей, ідуць без разбору на перапаўку, у
накапльвалы фонд. Праўда, апошнім часам
колькасць вырабаў, якія мы здаём у дзяржсхо-
вішча, з кожным днём меншае. Меншае па той
прычыне, што, як я гаварыла ўжо, мы проста не

можам абслужыць усіх патэнцыяльных кліен-
таў — не стае грошай. Да апошняй хвіліны
людзі спадзяюцца, што выкупяць сваю рэч,
таму не нясуць яе адразу ў скупку, а ідуць да
нас. А ў нас няма наяўных грошай. Гэтую
акалічнасць скарыстоўваюць скупшчыкі-прыват-
нікі. Ці ведае хто ў нас, колькі яны скупля-
юць золата, колькі яго вывозіцца за межы
краіны? Як бачыце, праблема гэтая вырашаец-
ца зусім не на дзяржаўным узроўні.

— З золатам, значыць, вы працуеце па
прэйскуранце. А як ацэньваеце іншыя рэчы,
што трапляюць да вас?

— Рэчы і маёмасць, якія здаюцца пад
заклад, ацэньваюцца не больш чым у 70 працэ-
нтаў іх рэальнага кошту па згодзе абодвух
бакоў. Мы зацікаўлены, каб рэч сваю людзі
выкупілі, і таму часта ставім яе невялікі кошт.
Бо інакш камітэт проста не прыйдзе выкупіць
яе, і ў нас яна будзе стратнай. Па рыначнай
цане ў нас яе ніхто не купіць. Таваразнаўца-
ацэншчык рызыкуе пры гэтым. Часта людзі
просяць даць за сваю рэч больш, абяцаюць яе
абавязкова выкупіць. Але прыходзіць тэрмін
— закладчык не паляляецца. Праўда, пісьмо-
вай заявай ён можа прадоўжыць тэрмін вяр-
тання ссуды, але ўжо пад штрафны працэнт...
Таму адзінае выйсце — ставіць на рэч той
дапушчальны, аптымальны кошт, каб яе заўсё-
ды можна было прадаць. Але, звачаючы на
нашу сённяшнюю ўсеагульную беднасць, калі
большасць людзей заклапочана толькі набыв-
цём прадуктаў харчавання, у нас і даволі
танная рэч доўга вісіць ці ляжыць без руху.
Вось таму мы пераважна і працуем з залатымі
вырабамі.

— Апошняе пытанне, Людміла Андрэеў-
на: ці даводзілася вамым супрацоўнікам

карыстацца паслугамі свайго лабарда?

— Паверце, не адзін раз і не аднаму.
Насуперак грамадскай думцы, што мы, маўляў,
грабём грошы лапатай, у нас таксама вельмі
часта бываюць грашовыя нявыкруткі. Заробкі
ў нас прывязаны да тарифнай сеткі і з усімі
надбавкамі сярэдня ўзровень зарплаты ў нас —
недзе 200 тысяч рублёў. Не тое, што ў камер-
цыйных лабардах...

— Што ж, для паўнаты карціны зазірнем і ў
камерцыйны лабард сталіцы. Адрас аднаго з
іх — вуліца Бяды, 1.

Наталля Георгіеўна Кузняцова, старшыня
праўлення закрытага таварыства "Лабард"
"Комплекс-Банка", не ахвотна згадзілася на
гаворку: маўляў, навошта, дзеля чаго, каму
гэта трэба і г. д. Тым не менш, мы ўсё ж
пагаварылі, і гутарка выглядала прыкладна
так.

— Наталля Георгіеўна, вы працуеце па
ліцэнзіі, афіцыйна, так бы мовіць?

(Працяга на стар. 12)

“УРБАНИЯ” —
ГЭТА СТЫЛЬ

23 лютага ў Доме літаратара адбылася прэм’ера кнігі мініяцюр і вершаў у прозе беларускага пісьменніка з Санкт-Пецярбурга Анатоля Кірвеля, наладжаная Саюзам пісьменнікаў Беларусі, секцыяй прозы і Згуртаваннем беларусаў свету “Бацькаўшчына”.

Вечарына, якую вёў старшыня секцыі прозы Л. Левановіч, надзіва ўдалася, прайшла цікава, нетрадыцыйна. Нямаючы спрыяў гэтай нетрадыцыйнасці пазі А. Смс; аднак варта заўважыць, што Анатоль апошнімі часамі з’яўляецца ці не сваясаблівай аздабаю такіх мерапрыемстваў, сваямі рэплікамі і неадэкватнымі паводзінамі — будзем шчырымі — часта не даючы слухачам проста заснуць. Як заўважыў адзін пісьменнік, шмат у чым дзякуючы Смсу на вечарыні ў ДЛ зноў пачалі прыходзіць людзі.

Добрымі, шчырымі словамі азаліся пра творчасць “заможнага беларуса” Л. Левановіч, Я. Леўка, Л. Дранько-Майсюк, А. Марачкін і іншыя. Паміж выступленнямі настрой прысутным падымаў сваямі іскрыстымі народнымі мелодыямі фальклорны гурт “Ліцвіны”. Творы з кнігі “Урбанія” гучалі са сцэны як у аўтарскім выкананні, так і ў выкананні артыстаў мінскіх тэатраў. Асобна, прыгожа, з уручэннем кветак, павішавалі пісьменніка першацвітаўца — як свайго даўняга і актыўнага аўтара. На вечарыне таксама прысутнічалі маці і мястра А. Кірвеля.

А. Ф.

ПАГУЛЯЙМА,
ДЗЕТКІ

Безумоўна, час не стаіць на месцы, таму і гульні ў нашых дзяцей часта зусім не тыя, якія былі ў нас, іх бацькоў, не кажучы ўжо пра больш далёкі час. Але несумненна адно: ніякі камп’ютар не можа замяніць таго, што трываеца на трывалай аснове народнай педагогікі, мае даўнюю традыцыю. У гэтым можна пераканацца, пазнаёміўшыся з кнігай “Дзіцячыя фальклорныя гульні”, выпушчанай выдавецтвам “Народная асвета”. Аўтары яе З. Леановіч і Н. Рылькова прыводзяць апісанні гульніў, што прыдуманы самімі народамі. Зборнік рэкамендуеца выхавальнікам, музычным кіраўнікам дашкольных устаноў, настаўнікам малодшых класаў. Ды і ў сям’і, думаецца, ён не будзе лішнім.

ПЕРШЫ КРОК...
“КРОКУ...”

Беларускі фонд культуры звярнуўся са зваротам “Дапамажыце нашым бібліятэкам” да інтэлігенцы і прадпрыемальнікаў краіны. У ім гаворыцца: “Вельмі хочацца, каб кожная наша бібліятэка з’яўлялася не толькі месцам, дзе можна атрымаць інфармацыю па любым пытанні, але і цэнтрам нацыянальнага адраджэння”. З’яўленне гэтай ліста невыпадковае. Апошнім часам у бібліятэках не папае грошай, каб набыць неабходную літаратуру.

Што ж, будзем спадзявацца, што заняпакоены голас БФК пачуюць тыя, хто і на самай справе можа дапамагчы. І вось першая прыемная навіна. Дабрачынню акцыю правяло мінскае выдавецтва “Крок наперад”, якое ўзначальвае Мікалай Шкумаў. Яно падарыла бібліятэчкі 17 дзіцячым дамам Беларусі, а ў кожнай — па 80 кніг самай рознай літаратуры: гістарычнай, прыгодніцкай, навукова-пазнавальнай, мастацкай.

“ПЕРШАЦВЕТ”,
N 2

Часопіс пачаў новую рубрыку “Дзённікі”. Адкрывае яе “Апошні смыхат” Я. Скрыгана, з якога яскрава бачна, наколькі шматгранным было жыццё аднаго з нашых выдатных пісьменнікаў нягледзячы на цяжкую, невылучную хваробу. У “Гасцёўні” вершамі прадстаўлены А. Салтук, апавяданнем “Васіль” — В. Шніп. Пра свой нялёгкі шлях прыгадае ахвяра сталінізму М. Дудзейка (“Старонкі горкай долі”). Пытанні станаўлення таленту пісьменніка закранае ў артыкуле “Як збіраецца скарб...”. Т. Шамякіна, А. Пашкевіч гутарыць з М. Чаргінцом — “Марам я не здрадзіў...”. І, вядома ж, шырока прадстаўлены праявілі і паэтычныя творы маладых аўтараў. Годна пачуваюць яны сябе і ў ролі крытыкаў.

Чалавецтва не можа быць без ідэалаў, і не таму, што яму даспадобы ідалапаклонства. Мабыць, пошукі абсалютнага ва ўсіх сферах нашага жыцця ёсць праява найвышэйшага стану духу, калі хочаце — яго геніяльнасці. Розныя формы гэтага працэсу, калі сцвярджаюцца ідэальныя ўзоры для пераймання, вечна рухомыя “догмы”. Сярод іх маюцца дзве непадзельныя і раўназначныя, як іпастасі Святой Тройцы: ідэал жанчыны і ідэал каханьня.

настаўніцы. Гэта свята, якога чакаеш — не дачакаешся... А што ж наша настаўніца? На месца свайой працы яна спазнілася на два месяцы. Асабліва “важная” апошняя прычына-тлумачэнне: “У Пінску трохі ў знаёмых пабыла”. Затрымалася. Ды і куды спяшацца, калі настаўніцкая праца для яе — “нудная справа”? Несур’ёзнасць, нясталасць і нават несумленнасць гэтай маладой жанчыны ў адносінах да працы адразу кідаюцца ў вочы: “Спішу ваш расклад, здзяру яго да літары”. Мабыць, невыпадкова і школа, дзе працуе Андросава, пакідае не лепшае ўражанне. Вольга Віктараўна не хоча, не ўмее і не будзе працаваць настаўніцай. Яна мае на гэты конт ідэйныя перакананні: “Добра вы робіце народу ці зло, забіваючы розум дзяцей і іх чыстыя душы ўсякаю казённаю тухляцінаю?”

Відавочна, як настаўніца наша геранія не адбылася. У чым жа значнасць, вартасць гэтага вобраза? У чым яго значэнне дзеля

паводзін, пасля адрачыся ад агульнапрынятых норм жыцця, няпісаных законаў. Урэшце пачаць ламаць, знішчаць спаконвечнае. Недарэмна Лабановічу Вольга Віктараўна нагадала ў першую сустрэчу тургенёўскую нігілістку. А першае ўражанне з’яўляецца найбольш дакладным.

Непрыемна ўражае ў паводзінах Андросавай зазначанае Коласам быццам бы незнарок, выпадкова: “загаварыўшыся, курыла...”. Ці мог бы аўтар выкарыстаць гэты “эпітэт” пры апісанні ідэальнага вобраза?

Безумоўна, такая жанчына не магла абудзіць у душы героя пачуццё, якое валодала ім у Цэльшыне. Зразумела і тое, што ён не

“Я ПРЫЙШОЎ ДА ЦЯБЕ...”

ЖАНЧЫНА: ІДЭАЛ І АНТЫІДЭАЛ

У нашай класічнай літаратуры ёсць цудоўны твор — аповесць пра каханне, дзе, здаецца нам, той ідэал створаны. Гэтую аповесць можна чытаць і перачытваць бясконца. І не толькі ў пару вясны нашай. Бо гучыць яна сапраўднай паэзіяй: “Ці ж гэта не была б праўда, каб ён прыйшоў і сказаў да яе: “Я прыйшоў да цябе, бо хачу бачыць цябе, хачу чуць твой голас: ён гучыць для мяне, як вясна; хачу пачуць твой смех, бо ён, як промень сонца, асвятляе мне душу. Я прыйшоў да цябе, бо прывяло мяне сэрца”.

Якуб Колас. “У палескай глушы”.

Колькі чытаю аповесць, столькі шкадую, што гэтая “Зорка Венеры” ў прозе перарасла ў трылогію “На ростанях”. Бо ўсё самае значнае, што знаходзім у першай частцы, паблякла, згубілася, страцілася на тых шырокіх прасторах, па якіх класік павёў свайго героя, за значнасцю той мастацкай звышзадчы, якую ён вырашаў. І, зразумела, за “адзіна магчымым” шляхам, паўз які ніяк не мог прайсці Лабановіч. Таму дзве іншыя часткі трылогіі ў многім перакрэсліваюць першую. Найперш перакрэсліваюць аповесць пра няспраўджанае каханне. Ядвісію. Ідэал жанчыны.

Прыгожае знайшло ў гэтым вобразе найдасканалае ўвасабленне. Ядвіся — загадка, таямніца. Так, Лабановіч не здольны ахвяраваць дзеля яе ўсім, што мае, ці, правільней, тым, што хоча знайсці. А такой жанчыне патрэбна ўсё, без астатку. Ёй патрэбна не памяць пра іх каханне, а ён сам.

Але для нас галоўнае не высвятленне прычын, чаму каханне не здзейснілася. Галоўнае — сцвярджанне аўтара: Ядвіся — “найлепшая, найпрыгажэйшая казка Палесся”. Ядвіся — ідэал жанчыны.

Ці здольны Лабановіч, які ўсё яшчэ на ростанях, які імкнецца “насустрэч жыццю і яго прыгодам”, узброены заветаў сацыял-дэмакрата Галубовіча, паверыць у казку? І таму — набыў ён ці страціў? І мы разам з ім? Мне падаецца, што затушаваў, заслانیў і ў нечым нават закрэсліў класік свой ідэал жанчыны іншым вобразам, які ўзнікае ў канве твора, каб “вывесці” Лабановіча на шлях “сапраўдны”. Гэта Вольга Віктараўна Андросава. Хто яна? Найперш, і гэта мы чуюм ад яе пры першай сустрэчы, — настаўніца.

Спадзяюся, мае лірычнае адступленне будзе зразумелым. Гэта такое шчасце — упершыню прыйсці ў школу ў новай ролі —

пошуку шляхоў у жыццё? Самае парадаксальнае ў тым, што яна вучыць. Настаўніца, якая не адбылася, вучыць Лабановіча, сапраўднага настаўніка! Вучыць, куды ісці, з кім ісці, у што верыць. Ці не іранізуе Колас са свайой гераніяй? Чаму яна можа навучыць Лабановіча?

Яна — разумнейшая, лепш ведае жыццё людзей? Зусім не. Нават даследчык Ю. Пшыркоў адзначаў некалі, быццам з прабачэннем: “Праўда, маладая дзяўчына не была інтэлектуальна больш развітай за свайго калегу”. Але, аказваецца, гэта зусім неабавязкова — быць “інтэлектуальна больш развітай”, каб вучыць. Сапраўды, хто хоча ведаць, той вучыцца, хто не хоча, той вучыць іншых. Важна, што “яна была звязана з рэвалюцыйнай арганізацыяй” (Ю. Пшыркоў). Якраз у гэтым асноўны сэнс вобраза Андросавай — яна рэвалюцыянерка. Эсэрка? Бальшавічка? Гэта і зноў жа неістотна. Важна тое, што яна як рэвалюцыянерка нясе ў сабе сілу неспакойную, стыхійную, разбуральную, часцей неразумную, алагічную. Анты-жаночую.

Якая яна — жанчына Вольга Віктараўна Андросава? Яна літаральна ўрываецца ў жыццё героя, упэўнена і напорыста. Бойкая, смелая. Колькі трэба было перадумваць, узважыць Ядвісі, каб асмеліцца ступіць на парог пакоя Лабановіча! Ды так, каб на вочы ягоныя не трапіць. Андросава — новы чалавек, новая, перадавая жанчына. Але хіба жанчына не нясе ў сабе нешта спрадвечнае, трывалае, што ў свайой заўсёднасці і з’яўляецца новым?

Міжволі параўноўваем Ядвісію і Вольгу Віктараўну. Перш імёны. Андросава нават страціла жаночае імя за гэтым недарэчным дадаткам “па бацьку”. Іх знешнасць. Доўгія, пышныя, незвычайнай прыгажосці валасы Ядвісі, абавязковы атыбут класічнай жаночай прыгажосці — і цёмныя падстрыжаныя валасы Вольгі Віктараўны. “Стрыжаная!” — няхай гэта кінуй у адрас маладой жанчыны, бадай, самы брыдкі, самы непрыемны вобраз рамана дзяска Бацяноўскай, але ж “у класічным творы адмоўныя персанажы ведаюць філасофію жыцця не горш, чым станоўчыя” (В. Каваленка). Гэта аксіёма. І няхай у нас, цяперашніх, такое вызначэнне ніяк не асаціруецца са словам “прапашча”, усё ж гэта вельмі істотны штырх у абмалёўцы вобліку гераніі. Спачатку пазбаўціцца доўгіх валасоў, нейкага пэўнага тыпу

мог пра яе не думаць. “Калі Лабановіч ішоў дадому, ён думаў аб свайой нелегальнай рабоце і аб Вользе Віктараўне”. Заўважце: пра Вольгу Віктараўну — як пра дадатак да нелегальнай работы. “У яе асоба ён бачыў першую такую дзяўчыну і прасякае да яе вялікаю павагаю”. Калі Ядвіся — таямніца, казка, то Андросава — усяго толькі асоба. Казка знікла. Знікла паэзія. Засталіся сухія, звычайныя словы. Мо таму, што знікла жанчына, а ў жыццё ўвайшла нігілістка, рэвалюцыянерка.

І так, місія Андросавай у творы — “выкаваць” з Лабановіча сапраўднага, “добрага рэвалюцыянера”. Хіба гэта можа быць прызначэннем жанчыны? У перавярнутым свеце — можа.

“Ён ужо не мог думаць ні пра што іншае, як пра гэтую дзяўчыну, якая збытала ўсе ягоныя думкі, аланавала яго новым нязведным клопатам. Вельмі карцела бачыць яе...” — але ж гэта ўжо не Колас, а Васіль Быкаў. Гэта — адлюстраваная ім страшэнная, злая, дзікая ў свайой пачварнасці і несправядлівасці сцюжа, якая прайшла па нашым людзях, перайначвала, перабляла спрадвечнае — аснову жыцця, яго няпісаных законаў, якія вырошчваюць у чалавеку людскасць. Адвернецца чалавек ад іх — перастае быць чалавекам, забудзецца, што самая моцная сувязь паміж людзьмі — сувязь кроўная. Але ж у гэтым і былі сутнасць, прызначэнне той сцюжы — знішчыць у чалавеку людскае. І сама ж сцюжа зруйнавала, замятала следы сваіх злчынстваў. І выйсця — не было. Бо чорнае, злое, калі ўжо авалодала чалавекам, самахоць ніколі не адпусціць яго, да якога б добра, як здаецца чалавеку-ахвяры, ён не ішоў.

Сцюжа імкнецца знішчыць і тую, што павінна несці ў сабе ідэю жыцця, чысціні, нараджэння, прыгажосці, — жанчыну. Робіць яе здрадлівай, бруднай, цынчнай, жорсткай. Такая Паліна Пташкіна, геранія “Сцюжы”, спар’аджэнне сцюжы. Але самае страшнае не тое, што такая жанчына з’яўляецца ў жыцці (у тым жыцці яна не магла не з’явіцца); страшна, што яна можа некаму падацца ідэалам. “Такая ладная, адукаваная жанчына”, “такая разумная, да таго ж прыгожая”. І ўрэшце як адкрыццё, з вялікім захапленнем: “...Ім непатрэбны ні пасаг, ні шлюб, ні вясельле, яны без прымхаў. Во гэта перадавая, бальшавіцкая моладзь!” — думае абдураны Ягор Азевіч.

БІБЛІАГРАФІЯ...
ДЫ НЕ СУМНА

Нацыянальная бібліятэка Беларусі выпусціла бібліяграфічны даведнік “Беларуская драматургія. 1966—1986” (складальнік Н. Ватацы). Тыя, хто цікавіцца тэатрам, бадай, ведаюць, што гэта працяг аналагічнага даведніка, які, праўда, пад крыху іншай назвай — “Беларуская савецкая драматургія” — выходзіў у 1966 годзе і знаёміў з драматычнымі творамі да паловы 60-х гадоў. Дарэчы, аб гэтым сведчыць і нумарацыя пазіцыі новага даведніка — адлік вядзецца ад 759-ай.

У даведніку два асноўныя раздзелы.

Найбольш прадстаўнічы першы з іх, што знаёміць чытача з творами беларускіх драматургаў. І не толькі з напісанымі спецыяльна ў гэтым жанры, а і з інсцэніроўкамі — нават тымі, якія набылі жыццё на радыё ці тэлебачанні, сцэнарыямі фільмаў. Далей называецца твор, яго жанр. Указваецца тэма п’есы, колькасць дзейных асоб, згадваюцца пастаноўкі.

Праўда, наконт гэтага ў “Прадмове” ёсць невялікае ўдакладненне: “Мы не мелі магчымасці паказаць... усе пастаноўкі беларускай драматургіі ў тэатрах Савецкага Саюза

і за мяжой, бо для збору такіх звестак патрабуецца спецыяльнае даследаванне. Тут адзначаны пастаноўкі толькі найбольш буйных прафесійных тэатраў, звесткі пра якія трапілі ва ўсесаюзны, рэспубліканскі і абласны друк”.

Далей можна даведацца пра публікацыі драматургічных твораў у газетах, часопісах, калектыўных і аўтарскіх зборніках, іншых выданнях. Называюцца рэцэнзіі і крытычныя водгукі як на спектаклі, так часам і на самі творы. Аднак “рэцэнзіі на абласныя пастаноўкі, змешчаныя ў раённым друку, у бібліяграфіі ў большасці не ўлічаны”. Што зразумела: ахаліць усё проста немагчыма, асабліва, калі гэтым займаўся адзін чалавек.

Змест другога раздзела склалі спісы крытычнай літаратуры, што, як правіла, мае шматтэмны характар. Для зручнасці карыстання яны аб’яднаны ў падраздзелы: “Драматургія”, “Драматургія і тэатр”, “Драма-

"МНЕ СНИЛАСЯ ПРЫГАЖОСЦЬ"...

Два прачытання

У нашым народзе такія вяселлі называюць сабачымі. Што ж выбраў ты, малады беларус трыццатых гадоў, селянін, адарваны ад зямлі, у якасці ідэалу? Што зрабілі з табою, калі ты не здольны быў бачыць відавочнае? Калі ты без усялякага змагання, як сляпы і неразумны, даў заблытаць сябе, даў засланіць сабе той свет, у якім ты вырас, які зрабіў з цябе чалавека? І ты стаў адначасова і прыгонным, і прыганятым гэтай сцожы. Ты стаў нішчыць сваё, не разумеючы, што нішчыш сябе. "Штосьці ў ім зламалася", — так выразна акрэслівае Васіль Быкаў стам Азевіча пасля знішчэння жорнаў (ці не самы яркавы эпізод у творы). Што — гэтае "штосьці"? Гэта і ёсць тая мяжа, пераступіўшы якую чалавек перастае быць чалавекам. Селянін, хлебароб разбівае жорны, якія робяць хлеб. Сын перастае быць сынам, брат — братам.

Так, Паліна ў многім выканала сваё абяцанне, дадзенае Ягору ў тую першую ноч: "Слухай мяне, і ты будзеш харошы малады бальшавік. Хочаш стаць бальшавіком-сталінцам?" Пташкіна — таксама настаўніца. Такая ж, як і Андросова. І яна робіць з Азевіча бальшавіка, яна прапаведуе новыя законы, новую праўду, новую мараль. "Нядобра гэта", — няўпэўнена імкнецца Ягор выратавацца, адмежавана ад той бруднай пасткі, якую расставіла Паліна і ў якой яна знаходзіцца сама (невпадкова — Пташкіна). І ўпэўненае, безапальчанае яе, жанчыны: "Нядобра? Затое па-бальшавіцку"...

Як гэта ўсё ж добра, што Колас своечасова развітаўся са сваімі героямі, пакінуўшы і ў тых далёкіх дарэвалюцыйных гадах...

Тры жаночыя постаці. Але ці тры жанчыны? Ці тры ідэалы?

Ядвіся як ідэал каханна незямнага, нязведанага. Няздзейснасць пачуцця заканамерная, бо рэальнае толькі пачуццё зямное, у чымсьці супрацьлеглае гэтаму абсалюту, першай і галоўнай іпастасі самога каханна. Вобраз Андросавой — гэта зусім іншы "ідэал", іншая сфера бытавання ідэі жаночасці і прыгажосці. Гэта чалавек з іншага свету, "перакуленага", штучнага, цынічнага ў сваёй аснове, дзе каханна проста не існуе, яно не ўпісваецца ў сістэму, у цэнтры якой толькі інстынкт. Ідэя жаночасці пачынае аспрэчваць саму сябе. І як натуральны вынік — з'яўленне "ідэалу" Паліны Пташкінай — жанчыны супраць жанчыны. Высокая ідэя жаночай прыгажосці дыскрэдытуецца. І як гэта ні парадаксальна, разбурэнне, зніжэнне ідэалу жаночасці назіраем падчас у сучаснай "жаночай" пазіі, калі аўтарка не без гонару называе сваю лірычную гераіню "пазткаю з распуснаю душой". Першаасновай мастацкай інтуіцыі становіцца хваравітае тамленне жаночай душы, якая не здольна знайсці ратунку ў святле, чысціні. Тут ужо не да прыгажосці, не да ідэалу... Ці не пахавала наша людства гэты вечны ідэал у сваёй разбуранай свядомасці?

Шыкоўныя валасы Ядвісі. Адзіны, нечаканы, чысты пацалунак. Стрыжаныя валасы развязнай Андросавой, побач з якой няма месца каханню наогул. Безумоўна стрыжаная Паліна — і першая ж ноч у ложку.

Андросова знішчыла казку, але яшчэ няздольная была знішчыць Лабановіча, бо сцожка толькі набірала моц. Паліна Пташкіна непасрэдна спрачынілася да знішчэння ў Азевічу таго галоўнага "штосьці", што рабіла яго чалавекам, бо ўсё на нашай зямлі ўжо было "ў зацьмішчы, у завеі" (Янка Купала). Гэта наша гісторыя? Гэта гісторыя тых часоў, калі на нашай зямлі зараджалася і панавала сцожка.

Які ж ідэал жанчыны выбера наш сучаснік? Ці возьме ён за ідэал жанчыну "з распуснаю душой"?

Але гэта ўжо — іншая тэма.

Ала ПЕТРУШКЕВІЧ

г. Гродна

тургія музычных тэатраў", "Кінадраматургія. Тэледраматургія".

У падобных выданнях нельга абысціся без рознага роду паказальнікаў. Ёсць яны і тут. Прытым не толькі традыцыйныя імяны і паказальнік назваў, у дадзеным выпадку п'ес. Прадметна-тэматычны паказальнік "раскрывае змест і тэматыку беларускай драматургіі, называе прадметы, аб якіх ідзе гутарка ў п'есах". А геаграфічны "ўключае назвы мясцовасцей, краін, населеных месц і геаграфічных паняццяў, з якімі звязаны змест некаторых п'ес". Асобна стаіць паказальнік аднаактовых п'ес.

Выхад кнігі — заслуга не толькі старэйшага беларускага бібліяграфіста Н. Ватацы (за што Ніне Барысаўне — шчырае дзякуй!), а і навуковага рэдактара, кандыдата мастацтвазнаўства Т. Гаробчанкі.

К. ТАРАСЕНКА

Запомніце гэтае імя: Наталля Марціновіч. Яна жыве ў Мазыры, працуе выкладчыцай у музычным вучылішчы. Нядаўна ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" пабачыў свет яе першы пазытыўны зборнік — "Вечаровы твар". Гэта тым больш прыемна, што выдацца сёння цяжкавата нават членам Саюза пісьменнікаў: паліграфічная дарагоўля наладзіла своеасаблівы конкурс, і ў друку трапляюць толькі лепшыя творы. А Наталлю Марціновіч выдалі. Калі я прачытаў яе зборнік, то зразумеў чаму: яна — ПАЭТ, мае своеасаблівы, непаўторны погляд на жыццёвыя з'явы, умела перадае іх шматфарбнасць, а ўвага яе канцэнтруецца на значных, але быццам бы прыхаваных звонку праблемах сучаснасці. І — няма спекуляцыі на самых балючых для нашага народа тэмах, такіх, як Чарнобыль, апусцелы і забыты бацькоўскі дом, заняпаная родная мова, горкія слёзы матулі... Балючыя тэмы, не прэчу, важныя, ды калі не можаш сказаць лепш за сказанае раней, то лепш прамаўчаць. Так, мусіць, трэба разумець і нашу аўтарку.

Паззія — гэта адкрыццё. Н.Марціновіч, што радуе, помніць такое выслоўе, і нязмушана-ўпэўнена малюе пазытыўны фарбамі сваё НЕБА, ДРЭВА, АКНО... і свайго ЧАЛАВЕКА. У значнай большасці вершаў пераважае экспрэсіянізм.

Каштан забраў акно далонямі лісця,
Гуляе са мною ў жмуркі;
Гойдае ў голлі кубачкі сонца,
Пакуль усе іх не абярне...
Праз ягонныя пупкі пальцы,
Запырсканыя асляпляльным мёдам,
Замільгаў каляровы
Калейдаскоп:
Гэта дзеці, стаміўшыся,
Гоняць па асфальту
Гарачае кола дня,

АДЗІНАЕ ВЫЙСЦЕ

Ты безліч імёнаў маеш,
пазія:

Струны Дажджу,
Салодкая Мроя,
Птушынае Горлячка,
Вунь, пазвоньваюць на нізцы!
Ёсць і другое імя ў цябе:
У жыцці Адзінае Выйсце.

Імёны — як вырлены, што віюцца блізка Сутнасці, празрыстыя затуляючы яе аблічча. Назоўніца імёнаў, пазія, засталася чалавеку як напамінак пра часы эдэмскія, калі сам Бог прыводзіў да Адама ўсе свае стварэнні, жадаючы бачыць, як той назаве іх, "ўсякую душу жывую", і каб "так і было імя ёй" (Б. 2:19). Залаты напамінак пра жыццё з Богам... каліўца Строчанага Вываю... дзёркавая надзея аднойчы вярнуцца туды... а можа, і сам Шлях Вяртанна... (Вось і яшчэ колькі імёнаў нанізалася.)

Наталля Марціновіч, як і належна паэту, называе ўсё наноў. Альбо, нават не называючы, выклікае ў слыху дакладны вобраз: хіба гэта не ключы — да запаветнае брамы — пазвоньваючы паміж радкоў?..

О, белая тайна
чыстай паперы:
Замкнёныя дзверы
ў сцяне старадаўнай...

Плюшчом апавіты,
Вабныя дзверы...
Зноў і зноў, адхінаючы жмуткі знешніх уражанняў з іхнімі "дзікімі вострымі пахамі", з "кудлатымі шчоткамі карэння" і "пруткам пакручастым пустазеллем", пазтка "прыкладаецца вухам і сэрцам" да "веч-

Наталля Марціновіч. Вечаровы твар. Вершы.
"Мастацкая літаратура", 1994.

ПАТРАБУЕЦА ПАДТРЫМКА

Назва гэтага выдання крыху нечаканая — "Кніга-рэзюмэ". Гэта будзе ўнікальны даведнік пра савецкіх воінаў, удзельнікаў барацьбы з фашызмам, якія пахаваны на тэрыторыі Германіі.

Ініцыятарам як выпуску стаў жыхар Бабруйска, афіцэр запasu Уладзімір Шарнікаў. Яшчэ падчас службы ў Групе савецкіх войск у Германіі ён пачаў збіраць матэрыялы пра тых, хто закончыў свой шлях на тэрыторыі

Павяртаюцца ў сад з прагулкі.
Іх сукеначкі і кашулі
Закапаны дыхтоўнымі зялёнымі
карункамі,
Чырвонымі, сінімі і жоўтымі плямамі.
Каштан прыняўся трэсці
свой прыгожы пляшч
І ўсе фарбы змяшаліся
з сонечным пылам.

Дрэва гуляе са мною ў жмуркі,
А мая ненароджаная дачка
Гуляе са шкельцамі
У выглядзе двух сэрцаў,
Усмixaецца і чакае мяне.

Выказацца пазычна, як і ў вершы "Чаканне", урываюць з якога я прывёў, — гэта для Н.Марціновіч і патрэба яе таленту, і ўсвядомлены погляд на многія жыццёвыя з'явы. Адаптавацца ў асяроддзі яе герою няпроста, іншы раз, нібы малое дзіця, ён зусім, здаецца, не разумее, чаго хоча, а каб паглядзець вакол сябе — што там робіцца, людзі? — і ўвогуле не выпадае. Расце чалавек. Багацее душой, разумнее. Можна стаць эгаістам, нейкім там іпахондрыкам, можа — яшчэ кім... Адно Богу вядома, што рыхтуе яму жыццё і што ён сам для сябе! Аднак Н.Марціновіч вельмі хочацца, каб яе герой быў чалавекам добрым, шчырым, удумлівым, няхай і летуценнікам. І яшчэ — мастаком. Так-так, мастаком у сваёй цеснай кватэры, у прыгожым восенскім лесе, на берэзе ціхай альбо плыннай ракі. Каб бачыў і адчуваў сэрцам ён хоць крышачку больш, чым іншыя. Малюнкi стварае яна тонкімі, светла-пляшчотнымі мазкамі. Як і ў вершы "Марнае":

На берэзе галінкаю пісала —
Бог ведае, чаго чакала,
Усё адбылося так, як мела быць:
Нішто дзівоснае сюды не завітала,

Дый хто б адолеў хвалі бег спыніць?
Тваё імя гульнёй пясчэнак стала.

І яшчэ адна асаблівасць кнігі — у ёй няма змрочнасці. Дзіўна, ці не так? Вакол нас столькі ўсялякага брудна, а вершы — чыстыя, светлыя, сонечныя, быццам аўтар іх жыве на іншай планеце. Быццам гаворыць: я пісаць пра той бруд не ўмею, яго ўсе і так бачаць, навошта? Я лепш напішу пра тое, чаго не заўважаюць іншыя. Як, напрыклад, пра горад: "На дно туманаў і дажджоў, бы ў хвалю, горад апусціўся, дрыготкай шэраю імжой, прымоўкны, ад вачэй ускрыўся". Або: "Мне снілася прыгажосць. Яе сумнаватае сола выманьвала ціха душу з нерухомага цела, і тая цякла безаглядна за гукамі ў сад, які нараджаўся паволі на столі і сценах пакоя з шэрых палёсткаў абуджаных ценяў". Верш "Белы певень" прывяду цалкам:

Толькі вечар ступіць крок,
Нешта дзіўнае здараецца:
Падзюбсці чарнічны змрок
Белы певень намагаецца;
Завінецца — не суняць,
Не змаўкае знон малінавы,
Іскры так і мігацяць
Зоркамі ў галлі рабінавым!
Каб падгледзець, як усе
Тайны познія раскрыюцца,
Белы певень на страсе
Майскай поўняю прыкінецца.

Можна яшчэ цытаваць радкі, прыводзіць асобныя вершы, але, спадзяюся, у чытача і так склалася ўражанне пра кнігу "Вечаровы твар". Пагадзіцеся, добры дэбют у Н.Марціновіч атрымаўся, яна — паэт з будучым, яе набытак на літаратурнай ніве абяцае быць важкім, плённым. Першая кніга дае падставы верыць у гэта. І яшчэ прыемна тое, што жаночая пазія на Гомельшчыне атрымала вартыя папайненне. У Светлагорску цікава працуе Соф'я Шах, у Гомелі — Ніна Шклярава, шкада толькі, што ў апошні час яе муза маўчыць... І вось цяпер на літаратурнай карце вобласці з'явіўся Мазыр. Дзякуючы Наталлі Марціновіч.

Васіль ТКАЧОЎ

знешняга часу — далучай, дзіця, і свой — наўрад ці вернешся па яго. ТАМ, ЗА БРАМАЮ, дзе валадарыць Слова, Маўчанне і Музыка, час плыве іншымі плынямі...

І вось, налегцы, яшчэ не ўсвядомлены сэнсу таго, што адбылося, ты рушыш прэч. Табе смуткуецца.

Адна. Тут і цэпра за вакном,
Начныя цені шлях пусты гайдаюць...

Але гэта шлях да Слова. Ты не заўважыла, як над усімі каханымі пакахала яго, а яно, Слова, любіць самотных і чыстых.

...Затое не маглi не заўважыцца выбрыкі календара:

Чый-небудзь, як трэба, змяняе лісты:
Ад ранку да ранку, асобна, няспяння.
А мой па-над часам наводзіць масты —
Свавольна і крута — ад верхня да верхня.

А ў сне табе з'явіцца запаветная Брама, што, скінуўшыся "цёмнаю аркаю", блытае тваю дарогу: некалькі разоў прапушчае пад сабою, і кожнага разу прымушае патрапіць у іншае месца. Развіваюцца неверагодныя працягі таго, што збылося і не збылося... "Адкрываюцца і мігцяць маленькія нябесныя калодзежы" ... "Падаюць кветкі агню" ... І вось ужо

Сонечны вецер гуляе у прылінах.

Сонечны вецер гукае ў адтулінах.

Гэты вецер

Усялякае дробнае смецце

Расквешыць,

Да узроўню вачэй

Узьдзе — і

Кіне...

Далей

Ужо ванная справа —

Быць прычэпным

Ці не.

Галіна ДУБЯНЕЦКАЯ

выдаткоўваюць Міжнародная асацыяцыя фондаў міру, Фонды міру Беларусі, Расіі, іншых былых савецкіх рэспублік.

У прыватнасці, Фонд міру Беларусі вырашыў выдзельць для кнігі 160 тон паперы, але пакуль няма грошай для яе набыцця. Таму фонд і звяртаецца па фінансавую дапамогу да ўсіх, каму дорага памяць аб мінулай вайне.

Разліковы рахунак Фонду міру Беларусі N 705803 у Гардырэцкім Белбизнес-банкі г. Мінска, код 764.

ДЗЯДЗЬКА ЮЗІК

Да 100-годдзя з дня
нараджэння І. М. Міцкевіча

Ён і без Коласа меў адметнасць у грамадстве, быў адметнай Асобаю. Валодаў вабным дарам — даносіць да людскога слыху глыбіню, моц і "смак" мастацкага слова. Братэрская прыналежнасць да народнага песняра, вядома ж, яго ўзвышала, і гэтым ганарыўся ён. Выступленне сваё звычайна так і пачынаў: "Я з'яўляюся малодшым братам Якуба Коласа. Завуць мяне Юзік. Колас не забудзь упамінаць і пра мяне ў паэме "Новая зямля". Ён піша:

А гэты Юзік-шаляніца,
Малы яшчэ, зусім дурніца,
Так пад нагамі і таўчэцца
Або, як хвост той, валачэцца
І ад работы адрывае
І толькі сэрца ад'ядае..."

Далей ішлі радкі пра тое, як "Юзік паліцам поркаў страву і верашчакай мазаў лаву" як "сёстры сэрцавалі і залаб Юзіка цягалі...". Аўдыторыя была ў палоне Коласавай паэзіі і ў захваленні ад майстэрскага выканання. Знаёмства і пайднанне публікі з выступоўцам адбылося. Слухачы разам з дзядзькам Юзікам (так яго любіў, па-сваяцку звалі ў народзе) нясуць нялёгкаю службу лесніка Міхала, дамагаюцца ўласнага кавалка зямлі і хлеба, з дзядзькам Антосем вараць кліцкі і падгляджаюць пчол, едуць у Вільню, з Міхалавымі дзецьмі вучацца і весела баяць час.

З моманту адкрыцця ў Смольні (1967) філіяла Літаратурнага музея Якуба Коласа Іосіф Міхайлавіч працаваў экскурсаводам. Дагэтуль ён ахвотна і заўзята нёс гэты пачэсны абавязак няштатна. Прыязджалі на Коласаву радзіму людзі — дзядзька Юзік міла абслугоўваў іх.

Выступаў Іосіф Міхайлавіч і "з адрываю ад вытворчасці". Я сотні разоў выходзіў з ім на людскія "вочы" і "вушы". І бачыў, з якою радасцю яго сустракаў народ.

На "паліцах" памяці дзядзькі Юзіка захоўваліся не толькі творы Коласа. Выдатна чытаў ён Купалу, Крапіву, Шаўчэнку, Чэхава, Пушкіна, Міцкевіча...

5 мая 1980 года гэтага няўтомнага і самабытнага прапагандыста роднай літаратуры не стала.

"Люблю запамінаць тое, што кладзецца на душу", — гаварыў ён. Літаратурныя радкі, "агучаныя" дзядзькам Юзікам, клаліся і, пачутыя з магнітафонных стужак, кладуцца і сёння на нашу душу.

Іван КУРБЕКА

На здымку: дзядзька Юзік з артыстамі
тэатра імя Я. Коласа. 1978 г.

**ПРАЗ
УСПРЫМАННЕ
КЛАСІКА**

Дастаткова ўважліва перагарнуць старонкі Збору твораў Максіма Багдановіча, каб пераканацца, наколькі часта класік нашай літаратуры ў сваіх артыкулах, водгуках, рэцэнзіях у той ці іншай ступені закранаў праблемы нацыянальнага Адраджэння. Безумоўна, сёння, як ніколі, гэтыя матэрыялы маюць неацэнную каштоўнасць. Выдавецтва "Універсітэцкае" парупілася, каб сабраць іх разам, а ў выніку атрымалася кніжка "Беларускае адраджэнне", прадмову да якой напісаў У. Лазоўскі.

**ТВАЯ ТАЙНА,
НАРОДНАЯ ПЕСНЯ**

Папоўнілася серыя "Універсітэт — школе", што выходзіць у выдавецтве "Універсітэцкае". Гэтым разам прапануецца кніжка А. Гурскага "Тайны народнай песні". Аўтар даўно ввучае фальклор. А да ўсяго і сам запісвае лепшыя ўзоры яго. У кнізе раскажана аб іх паходжанні, прызначэнні і ролі ў жыцці, называюцца жанравыя адметнасці.

Паэзія

Эдуард АКУЛІН

**"І Я ДУШОЙ
ЗАЎЖДЫ
СВЯТЛЕЮ..."
ШЛЯХ**

Шукаю Радзіму
скрозь леты і зімы —
нідзе яе не знаходжу.
Слухмяны, бунтоўны,
святлы і грахоўны
іду, але не выходжу...
А шлях не звычайны,
хоць часам не бачна
і птушкам свайго тору...
Вяртацца адвеку
зажураным рэкам
назад — у палон мора.
Шукаю Радзіму —
хай нават знайсці мне —
слязіну на дне гора.

СКРУХА

Бровы хатаў снег ахутаў.
Завіруха вые глуха.
Адзіхацела і патухла
лязо ракі у похвах луга.
А да вясны яшчэ так многа —
як ад граху да веры ў Бога.

РЭХА

Снег, як і ты, бягрэшны.
Ты, як і снег, ахвяра
гэтай зімовай ночы.
Ранак — вяртанне рэха
згубленых слёз у вочы...
Снег, як і ты, бягрэшны.
Ты, як і снег, ахвяра
гэтай зімовай ночы.

МАРА

Восень вымошчвае высі
золатам зорнай лістоў.
Сядзем удых, як калісці,
пад небасхілам самоты.

Гэтак мінаецца лета.
З мрояў адрошца мара —
разам у бездань Сусвету
рушыць насустрач пажарам...

ТРЫЯЛЕТ

Я не любіў цябе ніколі.
Ты аднаго мяне кахала.
Рака плыла, а ты чакала...
Я не любіў цябе ніколі.
Плынь абмялела і прапала.
Дзе плёс яснеў — чарнее поле.
Я не любіў цябе ніколі.
Ты аднаго мяне кахала.

СПАЛІЦЬ МАСТЫ...

Палю масты,
Ды пакідаю палі,
Каб новы мост
Наслаць на чым было...
Р. БАРАДУЛІН

Паліць масты — для дужых духам праца.
Паліць масты — не простая забава.
Паліць масты — з самім сабой застацца
па розных бакі ад пераправы.

Паліць масты — душы патрабаванне.
Паліць масты —
не кожнаму пад сілу.
Паліць масты, каб здраду і каханне
рачная плынь навекі раздзяліла.
Палю масты, але з адной умовай,
як ведаю, што болей не вярнуся...
Палю датла, а толькі напалову —
наўрад ці і з гадамі навучуся.

Божа, як яна прыгожа
аддаваць умее вусны...
Да світанку плысці ложку
поймай сноў яе распусных.

У смуге прасцін адліжнай
ногі — лебедзі ў тумане...
Божа, як я ненавіджу
жарсці крык яе гартанны.

На мяжы з жыццярастаннем
не цалуюць так умела...
Божа, выратуй Каханнем
храм яе пустога цела.

ЗІМА

Рукі, як адхуканыя птушкі,
для якіх кішэні сталі гнёзды.
Вецер рой сцяжынкавы загушкаў.
Вуллі хат — мішэні для Марозу.

Нібы ў лёд, у высі ўмерзлі зоркі.
Заўтра Богу доўга высякаць
Панядзелка крыгу, каб Аўторак
сваё месца ў небе змог заняць.

Гадоў грахоўнае гарышча
гадуе гонар галубіны...
Глухі гарлач гукае гліна
гартанным голасам глыбінным.

ВОЗЕРА САМОТЫ

На сонным золку сонца дакраецца
Ласкавым промнем
стомленых каханых.
І ноч расстане ў мораку туманным,
А зорак ззяне ў росах адаб'ешча...

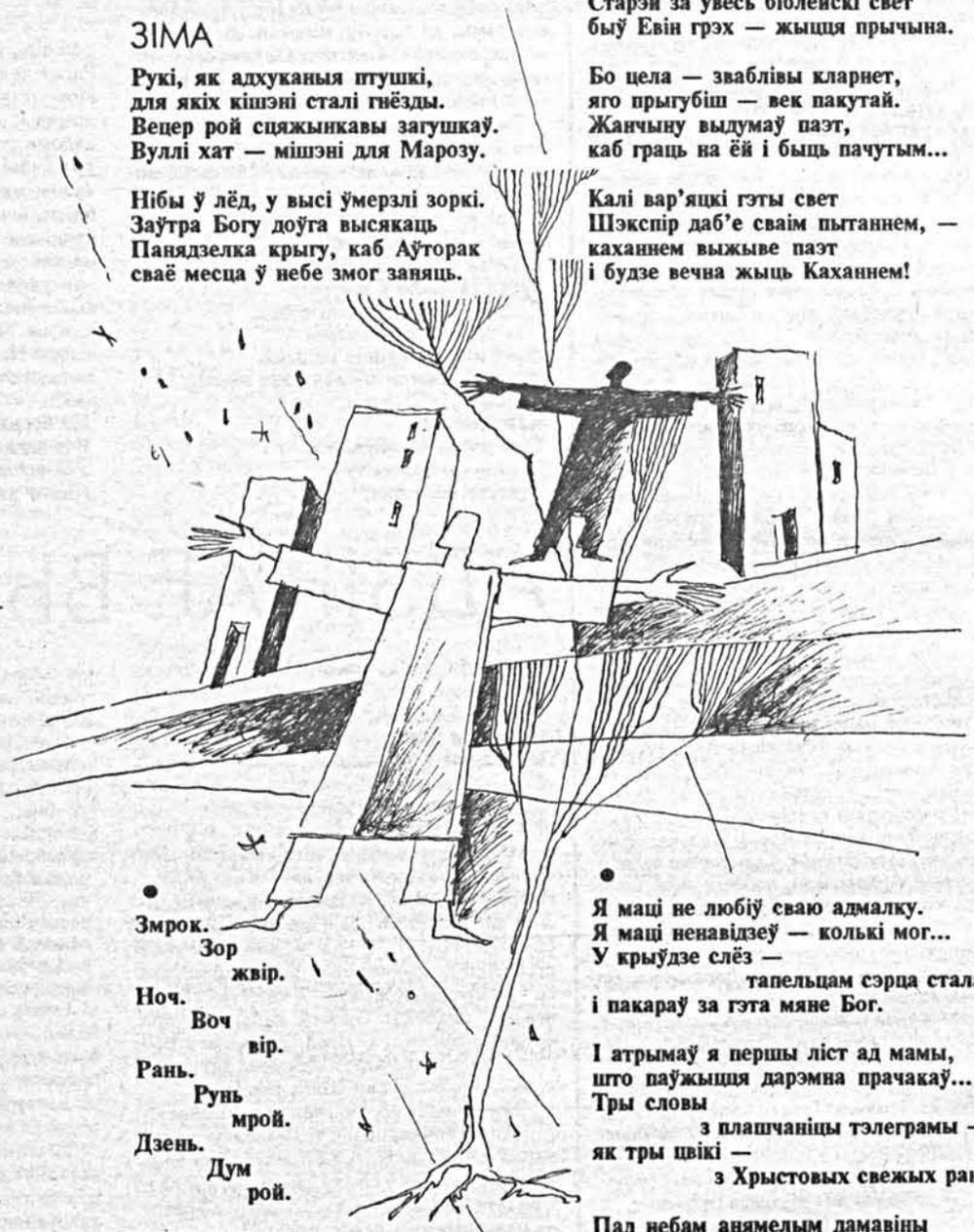
Вось так і я душой заўжды святлею,
Калі цалуеш ты на развітанне.
І хоць Самоты возера глыбее —
Не менее вады ў рацэ Каханья.

Каханнем скрозь паэт жыве...
Калі світальны сон змялее,
радзімкі ў зацемках калень
асвеціць белая лілея...

Каханнем скрозь жыве паэт.
Для Музы ён найперш — Муж-чына!
Старэй за ўсё біблейскі свет
быў Евін грэх — жыцця прычына.

Бо цела — зваблівы кларнет,
яго прыгубіш — век пакутай.
Жанчыну выдумаў паэт,
каб граць на ёй і быць пачутым...

Калі вар'яцкі гэты свет
Шэкспір даб'е сваім пытаннем,
— каханнем выжыве паэт
і будзе вечно жыць Каханнем!

Змрок.
Зор
жвір.
Ноч.
Воч
вір.
Рань.
Рунь
мрой.
Дзень.
Дум
рой.

Я маці не любіў сваю адмалку.
Я маці ненавідзеў — колькі мог...
У крыўдзе слёз —
тапельцам сэрца стала,
і пакараў за гэта мяне Бог.

І атрымаў я першы ліст ад мамы,
што паўжыцця дарэмна пракаваў...
Тры словы
з плашчаныцы тэлеграмы —
як тры швікі —
з Хрыстовых свежых ран.

Пад небам анямелым дамавіны
даруй, матуля, кайнаў мой грэх.
Я так цяпер любіць цябе павінны —
як Бога Ной,
сыходзячы ў каўчэг.

Мая душа — як ліфт парожні —
вандруе ў целе дзень і ноч.
То яе вабіць водар поўні,
то прыпадзе да шыбін воч...

То ў ёй цалуюцца каханкі,
то гвалтаўнік свой гострыць нож...
Мая душа ад зор да ранку —
прытулак стомленых нябож.

Маёй душы пустую клетку
даўно пакінуў салавей...
Тут вершам пішуць вельмі рэдка,
тут мат — апошняя з надзей.

Мая душа — як ліфт парожні —
аднойчы грывецца з нябёс.
А разам з ёю — хмары, поўні,
каханне, вершы, п'яны бомж.

АНГІНА

Я толькі паглядам
адным саграшыў...
І гэты пагляд мой хвароба чакала.
Ты шыю — прыгожую вазу душы —
у шалік шарсцяны ад воч захавала.

Гваздзік адзіноты паспеў адзічэць,
яму пацалунка жыццё каштавала...
Табе папраўляцца —
а мне разумець,
як ты пачуццё ад зімы ўратавала.

**ГОЛАС ГАЛІНАВЫХ
ГЛОСАЎ...**

Губляюць коні грэбні-грывы,
галосыя гласамі галінаў.
Гугнявы гром грывіць гняўліва...
Гаротна гронкі гукаў гінучь.

Гул галатурый гітарных.
Глісэнда градзінак гардзінных...
Гаёвых галерэяў галы.
Грыбных галераў гільяціны...

Проза

Памяці былога Літфонду

Параўнальна нядаўна аўтару гэтых радкоў давялося выклаці версію падзей, якія здарыліся ў нашым Доме творчасці пісьменнікаў, што на рачульцы Іслач, пад Ракавам. Версія тая (стварэнне пісьменніцкай турмы акурат на месцы пражывання літарата-

пісьменнік, запіў упершыню на доўгім сваім вяку, па-чорнаму: баяўся ж нябога акалец, а так хацелася дапісаць раман!

Плюнуць на ўсё і з'ехаць адсюль дахаты не дазваляла кожнаму інстынктыўная сквапнасць: "Як з'ехаць, калі кошт ажно дваццаці чатырох дзён пражывання і харчавання не перавышае

вае. Ежу з сталойкі-лядоўні прыносіла самаахвярная жонка. Яна ж і расказвала яму пра вогнішчы, бачыць якія ён мог толькі праз вакно, і пра тое, як у Ракаў возыць не навозяцца гарэлкі, што пісьменнікі зрабілі тамтэйшым крамам за два тыдні чатыры месячныя планы. І аніводнага п'янага не відаць, казалася яна, усе адно крыху падыртва-

выглянуў у доўгі калідор.

Стралініна нарасталася, усюды ўспыхвалі агні, час ад часу ўзрываліся гранаты.

"Глядзі, дап'ешся!" — казаў яму колісь крытык Таміла.

"Глузды з'едуць, як кінеш піць. Асабліва са мною", — казаў яму тады ж паэт Матраховіч, якому ўначы бачыўся ў купе чорны чалавек.

Мо й праўда не варта было так рэзка завязваць і з п'ітвом увогуле і з пасядзелкамі ў Матраховіча ў прыватнасці?

Ён жа й пісаў цяперака аспярожна — аніякіх фантазмагоры, аніякага авангардызму — чысты, дыхтоўны рэалізм і, барані Божа, аніякіх кашмараў-мараў.

Дык што ж гэта, бляха, здарылася? Літаратар ціхенька, прыскакаючыся да сцяны, пасунуўся па калідоры, у бок бібліятэкі, адкуль чуліся стрэлы і выбухі. Пакуль ён баязліва дабіраўся да невядомасці, бабахнула гэтак, што яго ажно ў паветра падкінула. Нарэшце ён дасягнуў канца калідора, лёг на падлогу і ўжо паўзком, зусім марудліва, пракраўся далей, да калідора перпендыкулярнага папярэдняму.

У самым ягоным пачатку ляжаў і страляў у другі канец старшыня літфонду пісьменнік Жалязоўскі, які прысхаў учора, казалася жонка, на агляд, па ягонай папярэдняй ацэнцы, сітуевіны. Страляў ён з карабіна — мерна-мерна — усё роўна як некага метадычна адстраляваў. З кішэні ягонага пінжака, накінутага на кальсонны гарнітур, тырчэла лімонка.

Але куды яму было ўстаяць супраць вялікага народнага пісьменніка Чыгрынава, які лупіў у бок бібліятэкі з гранатамёта і роў: "Патрабую, каб мой нумар абагравалі! Каб абагравалі мой нумар! Я старшыня фонду!" Рык перакрываў нават выбухі гранатаў, што выляталі адна за адною з ягонага магутнага гранатамёта, гранатаў, што рваліся непаладк ад беднага непатапяльнага Жалязоўскага, які таксама рычэў-агрызаўся: "А я табе што, не старшыня фонду?" Хто страляў і кідаў гранаты ў іншых калідорах, адсекаў і нумарах дый, мабыць, на двары ўжо, літаратар выведваць не насмеліўся.

Пасунуўся назад.

О Божа!

Насустрачаў яму шоў Джахар Дудаеў і няспынна паўтараў: "Прошу политического убежища в вашей мирной стране". З нумароў, бы ашпараны, выскоквалі нейкія грузіны — скарыстаўшы момант, выносілі абагравальнікі. Несправядліва ненародны пісьменнік Іван Пташнікаў, які ўпершыню запіў тут, каб дапісаць свой, можа, апошні раман, спакойна-ўрачыста насюваўся на мясечына генерала, анізвання не зважаючы на мітуслівых грузінаў, і нёс, па дзве пляшкі ў кожнай руцэ (дзе дастаў толькі ўначы!), "Празрысту" — "Пшанічная" ў Ракаве скончылася.

А пасярод калідора раптам пачуўся звон разбітага шкла. Не, гэта не білі апарожныя бутэлькі з-пад упадабанай імі "Налібоцкай" прафесар Конан і перакладчык Сёмуха, спрачаючыся аб Заратустры і Левэркуне.

Гэта сам Эдзічка мужа пратараніў лобам і натрэніраваным целам вакно і выскачыў з вышыні мала не ў пяць метраў на слабазаснежаны двор. "В Киев! — крычаў ён. — На этот, мать его... минский вокзал — и к малороссам. К малороссам! С этими белорусами х... разберётся!"

І тут літаратар упершыню ў жыцці падумаў, што й праўда, з гэтымі беларусамі, бадай, не разбярэшся. Нават пры такім прэзідэнце, як наш. З усім ягоным найбагацейшым вопытам кіравання. Ні за што ў жыцці. Нават з дапамогаю Джахара Дудаева, калі яго кінучь на барацьбу з карупцыяй, нават калі прыняць усе чачэнскія "незаконныя вооруженные формирования" і замяніць імі нашу доблесную, але знясіленую міліцыю. Нават калі эканоміць паліва ў парламенце. Ні за што. Ніколі. А можа?..

Надзея заўжды памірае апошняя. Літаратар ішоў пад тры свае коўдры з надзеяй. З надзеяй, што хоць не прысідзіцца яму ні Дудаеў, ні Эдзічка, ні Лукашэнка ў футры на прэзідэнцкай трыбуне, ні, тым больш, перастрэлка Чыгрынава і Жалязоўскага, ні, крыў Божа, запой Івана Пташнікава разам з усім "звэнскам".

І гэтая версія, мяркую аўтар, была б досыць верагодная, калі б пісьменніцкіх даходаў хапала хоць на дзве пляшкі гарэлкі на дзень.

22 снежня 1994.
Іслач. Халадна-халадна.

Алесь АСТАШОНАК

ДОМ ТВОРЧАСЦІ

МАЛЕНЬКАЯ АНТЫУТОПІЯ. ВЕРСІЯ 2

раў), як пісаў ён тады, была б досыць верагодная, каб не новыя акалічнасці: "Лёс распарадзіўся шчасна, і цяпер, дзякуючы новаму дзяржаўнаму ладу, праз дарагавізну пуцёвак у памянёны дом, літаратары на Іслачы болей не жывуць".

Адно ж, нягледзячы на захаванне гэтага ладу, дзякуючы намаганням новага Літфонду, кошт пуцёвак для пісьменнікаў раптам істотна зменшыўся. Цяпер ён, як гэта ні дзіўна, роўны кошту, прыкладам, усяго толькі шасці пляшак "Пшанічнай".

Дык што, болей як тры тыдні добрабыту ці тры літры глуздавы-бойніцы?..

Дзіва што пісьменнікі адразу кінуліся адпачываць на Іслач. І старыя, і маладыя, і сярэдняга веку, і бедныя, і багатые... Зрэшты, аўтара тут занесла: багатых пісьменнікаў цяпер не бывае, гэта хіба што жменька бізнесменаў, што з'явіліся сярод сяброў літарацкай гільдыі яшчэ ў апошнія гады неакалічнасці. Кінуліся, згаладалы па забытым камфортным адпачынку дый пільныя, поведле прыцыпу, што пачаў ужо ўдацца ў косці: "Бяры, пакуль даюць", — аніхто не верыў, што гэтка дабрачыннасць на доўга.

Прыехаў у родны дом і знаёмы якому чытачу літаратар, герой папярэдняе версіі, вядомы колісь амаатар памянёнага напою і з нябеднай фантазіяй. Мінулі тыя часы, калі ён мог піць дзень пры ночы, ноч пры дні ўвесь адпачынак дый яшчэ нешта крэмзаць, але фантазія засталася.

"Няма таго, што раньш было", — часта пошла, а часта і трапіна абыграе народ славы радок паэта, з якім хутка давялося згадзіцца цяперашнім абжывальцам іслацкіх апартаменту.

"Дзе тыя былыя вечаровыя кефіры ды сокі! Дзе кіназала з амаль штодзённымі фільмамі не самай апошняй даўнасці! Дзе бясплатныя каміныя гасціўні ды більярдная зала! Дзе кабаты-прафсаюзніцы, стройныя і статныя, якія чародамі наляталі сюды кожныя дванаццаць дзён на ўцеку асабліва шпаркім майстрам п'яра! — вохкалі й войкалі і сівыя, і лысыя, і патлатыя. Але нашмат мацнейшым расчараванні выклікала вось што: — Дзе тая лазня за рубель, у якой цяпер адно ў парылцы не мерзне. Дзе, нарэшце, раз ужо такі расклад, гарэлка па боскай цане?!"

Аўтар не марудзчы, як і ў мінулай версіі, закрануў гэму п'ітва, бо як без яго было абысціся ў цяперашнім Доме творчасці — людзей у нумарах ад холаду трэсла, гэтак абагравіўся будынак, прызначаны спрыяць розным творчым працэсам. Цяпер ён спрыяў толькі співанню пісьменніцкага племені. Нават самы застойны час, калі на ганарар грэх было жаліцца, а гаворкі ў багемных шынках вяліся залушчэньня, як між братамі, нават той самы кляты час не спрыяў гэтак літарацкаму алкагольнаму самавынішчэнню, як іслацкая капельня.

Добра было б, каб співаліся адно нездары, якім лепей і не набліжацца да паперы, — кацельня касіла змушаным з'яўленнем пляшкі на пісьмовым стале ўсіх, без разбору, здольных нават яшчэ больш касіла, бо так ужо ўладкавана іхняя неспакойная душа, у якой вечны бунт супраць усяго існага, нават супраць самога сябе. Запіў тут нават адзін несправядліва ненародны

кошту шасці пляшак?!" — і ніхто ў хцівасці гэтай не задумваўся над тым, як дорага абыдзецца пуцёвак: трэба было купляць аж па тры пляшкі на дзень — і гэта, каб толькі выжыць, а каб жыць па-сапраўднаму (не баячыся прычым аніякай алкагольнай інтаксікацыі: не брала пойдла за глузды, адно нутро сагравала), патрабавалася пяць-шэсць пляшак — самым квольым.

А тут яшчэ маразы ўдарылі — даўно не было такіх маразоў!

Ратаваліся ў лесе. Палілі вогнішчы, пілі гарэлку. Спрабавалі пісаць, прысеўшы на п'яньку. І клялі на чым свет стаіць былога сталага жыхара дома, пісьменніка-парызана, ляснога санітара Савіцкага, які, па ваеннай сваёй звычцы, усё паліў і паліў штодня і штовечара вогнішчы і высек-вычысціў у выніку ўвесь навакольны лес, бы той руплівы бабёр. Цяпер, каб насычы галля, трэба было напабегацца, і задумваліся ўжо некаторыя прасветленыя маразным паветрам ды сцюдзёнай гарэлкаю галовы, як прыдбаць талакою бензапілу "Дружба".

Грошай на бензапілу, колькі ні піуліся, не набірала, і тыя ж светлыя галовы дадумаліся напісаць "чалабітную" старшыні Літфонду, брату па п'яры, пісьменніку Жалязоўскаму, прыкладна такога зместу: "Не можаце забяспечыць кацельню палівам, не можаце даць у кожную палату... даруйце, нумар па абагравальніку, і не абыякім, — а то вольна даўна перакладчык Эйдэльсон, не пражыўшы тут і трох дзён, уцёк у Менск, бо ж сказаў яму, што абагравальнік ягоны, які Эйдэльсон, па сваёй заўсёднай абачлівасці, захапіў з сабою, спальвае ў жытле кісларод, — не можаце даць гэтага, дык дайце тады ўжо кожнаму пісьменніку, у залежнасці ад яго спажывецкай магутнасці, па тры-сем пляшак на дзень: замярзае-канае літаратура!"

Наш герой вырашыў праблему пасвойму. Піць ён ужо не піў — дактары забаранілі, вогнішчаў не паліў — не хапала духу нават з нумара выйсці, а ляжаў дзень пры ночы, ноч пры дні ў ложку, пад трыма коўдрамі, чытаў толькі смешныя кнігі і глядзеў па прывезеным з сабою відэамагнітафоне адныя камедыі, бо смех таксама, як вядома ўсім, хто калі-небудзь смяўся, сагра-

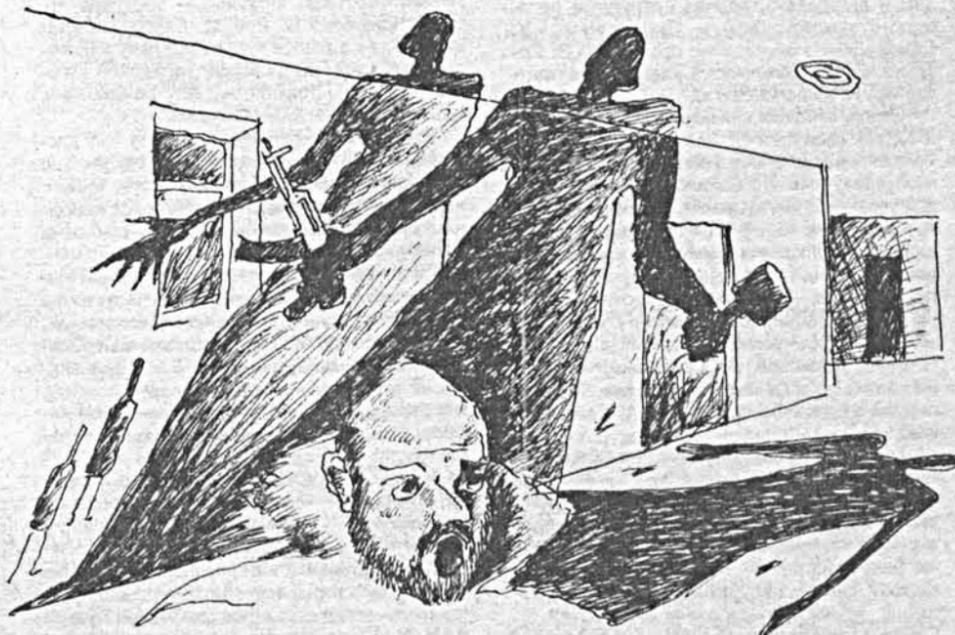
юць, носячы галлё, не тое што ты — калоціцца і калоціцца пад сваімі коўдрамі, не раўнуеце як той, што спрабаваў ля вогнішча на п'яньку пісаць.

Ад нуды літаратар пераклачуў свой куплены некалі на непрапітыя грошы "відак" у тэлевізарны рэжым і глядзеў, каб не адстаць ад пазаложкавага жыцця, навіны. Тым часам ударылі не толькі маразы, але і расейскае войска па Чачні. Лімонаў прыехаў у Менск на сустрэчу з мясцовымі падфіліямі партыі сына рускай і юрыста ды "Русского национального единства" і ледзь не быў збіты, балазе што паспеў, як кажучы, уцячы, барані Божа каму з нас, праз вакно. Аднак найбольш зацікавілі пісьменніка паведамленні з Тбілісі: там мароз хоць і даходзіў усяго толькі да мінус пяці, але дамы увогуле не абаграваліся і нават сены парламента абдавалі дэпутатаў у паліто холадам, нават сам былы міратворца і папчлік вялікага рэфарматара, а цяпер кіраўнік усяго Сакартвела быў апрануты, а некаторыя, самыя мужныя абраннікі народа вырашалі важныя дзяржаўныя справы ў касцюмах.

Навіны з далёкага бліжняга замежжа ўзбудзілі залеглага літаратара, надалі яму мужнасці, аж сорамна стала за сваю распешчанасць.

І аднойчы ўначы, — калі ён раптам прагнуўся пад сваімі трыма коўдрамі, адзеты ў кальсоны і ўцеленае трыко, у шарсцяных шкарпэтках і шапцы на галаве, прагнуўся ў гарачым поце, бо ўбачыў, як яго даганяе з аўтаматам Калашнікава Лімонаў, творами і асобай якога ён грэбаваў, даганяе і крычыць: "За што ты не любіш мяня — Палача! Это же я — Эдзічка! За што, белорусс, мы же издревле единокровные братья!", прагнуўся, бо разбудзілі яго, да таго ж, нейкія дужа нязвыклыя гукі, — яму няспрытна забалела-заныла ўсё злякалае цела, і ён падумаў, што гэтак можна зарабіць сабе і пролежні, і атлушчэнне, і інфаркт, і чорт яго ведае якую яшчэ трасу. І тады ён скінуў з сябе разам усе свае тры коўдры, тым больш што дзіўныя гукі ўсё яшчэ чуліся, і выйшаў у калідорчык.

Гукі мацнелі. Здаецца, гэта былі стрэлы і выбухі. А ён жа не піў! Не піў ён! Як ні калаціліся ад холаду рукі, ён усё-такі аспярожна адчыніў дзверы і

Вішваем!

ЁН, ЯНА І — ЯЕ АДРАДЖЭННЕ

ЗАПОМНІЦЕ ГЭТЫЯ ПРОЗВІШЧЫ

Наталлі — Пішчур і Капітонава, Алена Румянцава, Сяргей — Зайкоў і Мініч — студэнты школы-студыі акцёрскага майстэрства Гільды кінавяцкіраў Беларускага другога выпуску курса вядомай артысткі Нацыянальнага тэатра Таццяны Аляксеевай. 29 студзеня яны сярод чатырнаццаці выпускнікоў даводзілі сваё майстэрства ў сценах са спектакляў, выкананні эцюдаў, пантанімы на канцэрце ў Мінскім ДOME ветэрана.

Праз год іх можна будзе ўбачыць на прафесійнай сцэне — як і ўсіх акцёраў першага выпуску гэтай навучальнай установы пры грамадскай арганізацыі.

П. Г.

СПЯВАЛІ "ГАРЫЗОНТАЎЦЫ"

Сваё 30-годдзе адзначыў на сцэне Дома ветэранаў сталіца Беларускага Народнага хору народнай песні МВА "Гарызонт". Ветэраны вайны і працы ўдзялілі выступленне аматарскага калектыву, якім кіруе Аляксандр Андросаў. Мастацкі краўнік хораша спявае, ягоны голас, як і галасы салістаў хору — Ганны Бакуновіч, Ірыны Кірпічовай, Людмілы Міцур — упадабалі слухачы. Вечарына прайшла пад традыцыйнай рубрыкай "Адкрыў для сябе прыгажосць".

Пятро ГАРДЗІЕНКА

МЕЛОДЫ РОДНАГА КРАЮ

У Віцебскім мастацкім музеі адбылася "сямейная" выстава мінскіх мастакоў — жываліца Віктара Маркаўца, яго сястры Габеленчыцы Валяціны Маркавец-Бартлавай і Галіны Крываблочки, дачкі Таццяны, майстра выцінанкі і саломаліцэння. Гэта не адзіны, але бадай адзін з найбольш прыхільнаў мастакоўскіх дынастый. Натуральна, што выставіўшыся разам упершыню, яны абралі рэтраспектыўную ідэю экспазіцыі.

В. МАРКАВЕЦ-БАРТЛАВА.
Габелен "Вясковы краўд"

Маркаўцы — род Докшыцкі, з віцебскага краю. Усе яны — выхаванцы Беларускай акадэміі мастацтваў (Таццяна яшчэ студэнтка аддзялення мастацтвазнаўства). Усе розныя характарам, эмацыянальнасцю. Але аб'ядноўвае іх непарыўнасць з народнымі традыцыямі, любоў і пашана да роднай зямлі. Найбольш ярка выяўляецца гэта ў творчасці Віктара Маркаўца, у яго жывалісных "разважаннях" пра бацькаўшчыну, тканых краўдках. На выставе прадстаўлена яго новая серыя, прысвечаная памінальным крыжам. Кола творчых інтарэсаў Валяціны і Галіны ніколі не было скавана межамі аднаго жанру (сцэнічнага і тэатральнага касцюму, распрацоўкі тэкстальных калекцый). Больш за дзесяць гадоў займаюцца яны і габеленамі. Іх творы ўпрыгожваюць музеі, бібліятэкі, гатэлі Мінска, Заслаўя, Масквы. Яны аддаюць перавагу плоскаму габелену ў тэхніцы класічнага гладкага ткацтва. Апошнім часам зацікавіліся міні-габеленамі, адны з якіх сталіся самастойнымі формамі ("Анёл-ахоўнік"), другія сталі падрыхтоўчым матэрыялам для глабальных твораў. Адзначыла крытыка і габелены, зробленыя В. Маркавец-Бартлавай у сааўтарстве з мужам Л. Бартлавым, для залы адпачынку Палаца рэспублікі — культуру іх колеравай кампазіцыі і бездакорную тэхніку выканання.

Малодшая з сямейнага кола Таццяна Маркавец паказала свае выцінанкі, даўняе народнае мастацтва выражана ў паперы складаных мастацкіх кампазіцыяў. Яе апошнія работы вызначаюцца графічнасцю, сімвалізмам і пошукамі формы.

Ала БАБУРА,

старэйшы навуковы супрацоўнік
Віцебскага мастацкага музея

Сумневу няма: Яна і Ён — створаныя адно для аднаго. І ніколі ўжо не разлучацца. Іхняя сустрэча прынёсла абнаўленне Ёй, а яму — новыя магчымасці для самарэалізацыі. І натхненне, натхненне... Калі ж тое пачалося? Можна, гадоў 20 таму, падчас Яго з Ёю знаёмства? Ён, кампазітар Сяргей Картэс, улюбёны ў оперны жанр, знайшоў тады Яе, сваю оперу. Знайшоў — ці вынайшаў?... З нараджэння занага "Джардана Бруна" пачалося адраджэнне сучаснай беларускай оперы. Спектакль "Джардана Бруна" заўважылі далёка за межамі беларускага музычнага асяроддзя. Пра яго шмат пісалі, пра яго спрачаліся, і яго любілі, як не любілі, бадай, ніводную з новых беларускіх опер, што былі пастаўлены на сцэне нашага Вялікага тэатра следам, у 80—90-я гады...

Потым у С.Картэса з'явілася яшчэ адно выдатнае "операе дзіця": натхнёная неўміручым брэхтаўскім сюжэтам "Матухна Кураж" ("Маркітантка"). Былі дзве такія розніцы і таленавітыя пастаноўкі ў Коўне ды ў Кішынёве, а да Мінска "чарга не дайшла". Балазе, малдаване паказалі свой спектакль у нас на гастролях, а каб паглядзець кавенскую версію, "картэсаманы" без праблем выпраўляліся ў гасці да суседзяў.

Чатыры гады таму ў стасунках Сяргея Картэса з Операй адбылася падзея, якая збянтэжыла нават шчырых ягоных сяброў. Кампазітар, які ўсё жыццё быў апантаным Музыкай, які выклікаў сімпатыю сваёй імпульсіўнай творчай натурой, інтэлігенткай мяккасцю ды чуллівасцю і поўнай адсутнасцю арганізатарскага свербу, — кампазітар заняў крэсла дырэктара самага складанага, самага непрадказальнага, самага капрызлівага і самага ружінага тэатра. Самага вялікага тэатра рэспублікі. Адначасова ён стаў мастацкім кіраўніком оперы.

Ад падзеі гэтай чакалі хуткіх ды сумных наступстваў. Але, на суперак скептычным прагнозам, беларуская опера зноў зведла абнаўленне, адраджэнне. Опера тупа, намаганні дырэктара, зрабілася, нарэшце, "выязной". Частая замежныя гастролі далі стымул для творчасці. Зала на, здавалася б, шараговых оперных спектаклях у Мінску пачала поўніцца невыпадковым, зацікаўленым, дасведчаным людзям...

Усе тэатральныя крэслы былі занятыя, калі ў святочна прыбраным фэе ладзілася вечарына ў гонар маэстра Картэса! У гэтай "непрацоўнай" абстаноўцы, па-сяброўску, але зусім афіцыйна адзначалася 60-годдзе заслужа-

нага дзеяча мастацтваў Беларусі кампазітара Сяргея Картэса, аднаго з самых адданных рыцараў оперы. Юбілей, як вядома, — нагода для самых розных згадак: колькі, напрыклад, можна згадаць-расказаць пра шматжанравую творчасць кампазітара, пра яго плённае супрацоўніцтва з драматычнай сцэнай і кіно, пра найтанчэйшыя ўзоры яго камерна-вакальнай лірыкі або сімфанічную творчасць! Колькі можна гаварыць-разважаць пра мноства дробных і невырашальных праблем у яго адміністрацыйных буднях...

А колькі пытанняў можна задаць аўтару, Сяргею Картэсу, з нагоды новай опернай прэм'еры — "Візіт дамы"! Кампазітар напісаў гэты твор паводле Ф.Джорджамата, праца над спектаклем пачалася, першы паказ мяркуецца наладзіць улетку.

Ну, а пакуль — нашы віншаванні юбіляру і вось гэтыя фотазгадкі. На здымку 1987 года: С.Картэс (злева) з удзельнікамі колішняга пленума СК БССР — маскоўскім госцем А.Фляркоўскім ды нашым прафесарам В.Роўдам. На здымку 1993 года: дырэктар ДАВТа С.Картэс прымае віншаванне ўкраінскай рэжысёркі І.Моллавай з нагоды юбілею тэатра...

С.БЕРАСЦЕНЬ

Музыка

ЁСЦЬ ПЕЎЧАЯ АКАДЭМІЯ

Музычная культура народа ў значнай меры вызначаецца яго здольнасцю выказаць настрой, пачуцці, хваляванні праз спевы. Напрыклад, у краінах Балтыі кожны год праводзяцца святыя песні, калі адзіны хор яднае тысячы людзей.

У гэтай сувязі ўжо адбываюцца пэўныя пазітыўныя змены і ў развіцці музычнай культуры Беларусі: з'яўляюцца новыя пеўчыя калектывы, прафесійныя спевы гучаць у храмах, робяцца даступнымі для выканання даўня, але забытыя ў архівах ноты харавой музыкі. Адметнай з'явай стала адкрыццё "Пеўчай акадэміі" ў Гомелі, са лета 7 лютага.

Адкрыццё "Пеўчай акадэміі" — нараджэнне традыцыі выканання і навуковага асэнсавання харавой музыкі. Гэты трохдзённы фэст прывабіў пільную ўвагу музычнай грамадскасці краіны. Прыехалі прадстаўнікі Міністэрства культуры і друку РБ, Беларускай акадэміі музыкі, іншых музычных навуковых устаноў. Слухачам "Пеўчай акадэміі" былі прапанаваны разнастайныя формы працы: выступленні харавых калектываў рэспублікі, тэарэтычная канферэнцыя з дакладамі і дыскусіяй, творчая сустрэча з беларускімі кампазітарамі У. Прохаравым і У. Дамарацкім, майстарклас прафесара В. Роўды з хорам Гомельскага каледжа мастацтваў імя Н. Сакалоўскага.

Сярод харавых калектываў на канцэртах акадэміі выступілі ў асноўным калектывы Гомеля: народны хор Гомельскага каледжа мастацтваў імя Н. Сакалоўскага (мастацкі кіраўнік — С. Багатырэвіч, балетмайстар — А. Савіч, муз. кіраўнік — У. Іваню); народная харавая капэла Гомельскага абласнога дома тэхнічнай і мастацкай творчасці (мастацкі кіраўнік — заслужаны работнік культуры РБ В. Курьлілін); Камерны хор Гомельскай абласной філармоніі (мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор А. Сакалова); хор Гомельскага каледжа мастацтваў імя Н. Сакалоўскага (мастацкі кіраўнік — А. Сабалеўска).

Тры харавыя калектывы прыехалі на фестываль з Мінска: Дзяржаўны акадэмічны народны хор Беларусі імя Г. Цітовіча (мастацкі кіраўнік, галоўны дырыжор — народны артыст, прафесар М. Дрынеўскі, галоўны балетмайстар — заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі В. Варановіч, музычны кіраўнік — заслужаны дзеяч мастацтваў М. Сірата, галоўны хормайстар — І. Абразевіч);

хор Акадэміі навук (мастацкі кіраўнік — Т. Слабодчыкава); хор Беларускай акадэміі музыкі (мастацкі кіраўнік — народны артыст, прафесар В. Роўда). Сярод харавых калектываў з іншых мясцін выступіў вядомы камерны хор Гродзенскай гарадской капэлы (мастацкі кіраўнік — А. Бандарэнка, хормайстар — Л. Іконнікава).

Рэпертуар у кожнага калектыву быў дастаткова багаты і разнастайны. Але ўмоўна яго канву можна прадставіць такім чынам: харавая музыка праваслаўнай царквы; народная беларуская музыка; музыка сучасных беларускіх кампазітараў. Узровень выканання на канцэртах фестывалю быў вельмі высокі, таму ўсе калектывы і былі сустрэты публікай з рэдкай цеплынёй і захапленнем. Фестываль стаўся і своеасаблівай візітоўкай кампазітара, які зусім нядаўна быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі, — А. Бандарэнка. Ягоныя творы выконваліся камерным хорам Гродзенскай гарадской капэлы (часткі з "Літургіі", "Вячэрняя малітва" на тэкст С. Грахоўскага, "Анёл" на вершы А. Пушкіна), "Малітва на замірэнне варагуючых" А. Бандарэнка прагучала ў выкананні хору Акадэміі навук Беларусі.

На тэарэтычнай канферэнцыі ўзнімаліся праблемы гісторыі пеўчай культуры Беларусі (даклады загадчыка кафедры тэорыі музыкі БАМ М. Шыманскага, загадчыка кафедры

спеваў Л. Івашкова), асобных жанраў харавой музыкі (даклады дацэнта БАМ Л. Касцюкавец, аспіранткі БАМ Л. Шамсудзінавай), даследаванне традыцый харавой музыкі (выкладчык БАМ Т. Ліхач), асаблівасці сучаснай музычнай мовы (выкладчык Гомельскага каледжа мастацтваў імя Н. Сакалоўскага Л. Баброўнікава), харавой культуры Гомельшчыны (выкладчыкі каледжа В. Палякова, В. Новак). Вырашэнне педагагічных праблем прапанавалі на канферэнцыі выкладчыкі тэарэтычных дысцыплін каледжа В. Бокава, З. Альшанік, В. Дворова, Л. Лафетава.

Вельмі прыемна, што, нягледзячы на эканамічны складанасці, удзельнікам "Пеўчай акадэміі" хапіла сіл вельмі добра падрыхтавацца да выкараднай справы. Думаецца, з цягам часу базай "Пеўчай акадэміі" мусяць стаць не толькі Гомельскі каледж мастацтваў, але і ўся Беларусь. Хто ведае, магчыма, у гэтым і ёсць адзін са шляхоў да выйсця з сацыяльнага крызісу, у якім апынулася наша грамадства.

Аркадзь ПЕСКІН,
выкладчык Гродзенскага
музычнага вучылішча

На здымку: дырыжыруе прафесар
В. РОЎДА
Фота С. ЛАБАНДЗІЕЎСКАГА

"ЦЯЖКА БЫЦЬ ТРАПНЫМ ДЫ ГОДНЫМ"

ГУТАРКА З ЮРЫЕМ СТУПАКОВЫМ

Няшмат каму выпадае сыграць Бога-бацьку і бацьку-Леніна напераменкі з дзедам Шчукараром. Народнаму артысту Беларусі Юрыю СТУПАКОВУ выпала — у Рускім (цяпер — акадэмічным) тэатры імя Горкага. Мы дамовіліся абмінуць ягоных тэлевізійных ды кінагерояў свядома: Юрый Фёдаравіч перадусім артыст тэатральны, якія б скруты ды жорсткасці лёсу ад яго гэты тэатр не аддалялі. Летась (якраз сціпла адзначалі ягоны шасцідзесяцігадовы юбілей) ён паказаў мне невялічкі стандартны нататнічак, дзе праз радок значыліся назвы твораў ды прозвішчы сыграных там персанажаў, змусіўшы задаць найбанальнае, але такое натуральнае пытанне:

— Юрый Фёдаравіч, а з гэтага адметнага спісу які радок сведчыць пра ролю самую памятную?

— З майго пункту гледжання — гэта роля дырэктара малочнага завода ў спектаклі "Руіны страляюць" паводле І. Новікава. А што гэта такое прымушае вас усміхацца? Я да сёння памятаю, як Слава Янкоўскі ды Юра Сідараў стаялі за кулісамі і гэтак во ўсміхаліся: глядзелі, як потым самі казалі, які гэта акцёр на іхнюю сцэну выйшаў. Калі, маўляў, сыграў сваю першую сцэну, дык зразумелі: прыйшоў партнёр. Наш артыст... А было гэта ў 1969 годзе. Годам раней я пераехаў у Мінск, у Рускі тэатр, увёўся адразу ў дзесяць спектакляў... Пераехаў, як вы ведаеце, з Севастопалю, дзе за восем гадоў работы паспеў выйсці ў пяцідзесяці чатырох ролях. А там, трэба сказаць, народу тады жыло каля двухсот пацідзесяці тысяч — разам з магутным савецкім флотам. І, па бальшыні сваёй — для флоту, тэатр мусіў рыхтаваць як мага, як мага... Маладыя былі. Мора побач. Выкупаемся — і ў спектакль...

— Юрый Фёдаравіч, а як такі сонечны, заўжды святочны Севастопаль разам з магутным савецкім флотам вы наважыліся пакінуць дзеля нашых дажджоў? У вас, як я разумею, угледзелі адметнага сацыяльнага героя, але геройнічаць, мяняючы тэатр?..

— Жонка тут жыла. Дый Беларусь не такая была... да выбуху. Беларусь — дачарнобыльская і паслячарнобыльская — усё адно як... старазапавячтная ды зрэфармаваная. Мы ў Нароўлі за год да выбуху здымалі "Кульпаход у тэатр" (кінафільм Валерыя Рубінчыка. — Ж. Л.) — якая была прыпяць! Рай! На сямідзесятыя прыпаў і ўзліт Рускага тэатра, хоць у шасцідзесятыя Севастопальскі тэатр быў па-свойму выбітны. Мы аднымі з першых адкрылі магчымасці тэлетэатра, у нас была адметная рэжысура... Пэўны, вельмі абмежаваны час. У Севастопалі, як і шмат дзе тады, надарыўся маленькі ўнутрытэатральны бунт, прыйшоў новы кіраўнік з новым кіраваннем, і мы зразумелі, што нават вучні Таўстаногова (а ён быў адным з іх) бываюць розныя. І здольныя раскідаць добры тэатр.

— Дзе ў 1968 годзе вы ўпершыню пачулі беларускае слова?

— Напэўна, па радзі. Адзначыў сам сабе, што ў тэатры прамаўляюць інакш — прыгажэй, мякчэй. А потым знавы Карпілаў ставіў Гаўпманава "Ткачоў" — здаецца, да стагоддзя драматурга (дарэчы, кажуць, што мая роля атрымалася выдатна). Вось там я ўпершыню пачуў, як выдатны майстры нацыянальнай сцэны прамаўлялі па-руску... І зацемяў, і засвоў, і вырашыў на ўсё сваё жыццё: крый Божа, каб я гэтак во працаваў па-беларуску...

— А якім вы памятаеце Рускі тэатр — тымчасовым?

— Мяняўся рэжысёр за рэжысёрам. І толькі з таго часу, як прыйшоў Барыс Луцэнка і зрабіў "Макбэта", тэатр зачыў зусім інакшым — творчым — жыццём. У мяне было па дваццаць пяць — трыццаць спектакляў на месяц. Можэце сабе ўявіць такую занятасць?

— Я вельмі люблю вашы характарныя ролі, але не магу абмінуць, мовім так, сацыяльна-палітычныя. Сярод іх — Леніна ў "Сніх конях на чырвонай траве"; праўда, ваш персанаж прамаўляў ад імя Леніна. Стаўленне да падобных персанажаў (не кажучы пра палітычныя фігуры) змянілася. А ў вас?

— Самае прыкрае, што мы бачылі і ведалі ўжо тады, вынікала якраз з мастацкіх

вартасцей матэрыялу: гэтым п'есам, а ў выніку — спектаклям, бракавала дыялога. Заўжды. Там кожны персанаж пільнаваў толькі сябе. Там усе ўзаемадзейні, канфлікты (гаворка — пра драматургічны) смакталі з пальца. А я ў старых мхатаўцаў вучыўся дыялогу на сцэне. Іжартам, і ўсур'ез яны вучылі, што ўсю сістэму Станіслаўскага можна ўкласці ў маленькую фармулёўку: істота істоце пра істоту істотна. Ты, істота, іграеш — я табе падыгрываю, даламагаю. У маёй сцэне, груба кажучы, ты іграеш мяне, а ў тваёй — я іграю цябе. Гэта, мабыць, гучыць прымітыўна, але ў гэтым і ёсць сутнасць сцэнічнага дыялога, — так яго можна рабіць паўсюль. Калісьці я правяраў пераправаў гэта па ўсіх лепшых маскоўскіх тэатрах. Дарэчы, нядрэнна ведаў іх рэпертуар, ведаў, як праходзіць бясплатна, калі трэба прысці, дзе трэба свацца, пачакаць, каб трапіць на спектакль...

— З вашаю акцёрскаю школаю, наладжонасцю, абазнанасцю, нарэшце, званнем народнага артыста Беларусі як вы ставіцеся да сённяшніх тэатральных пошукаў?

— Пошукаў? Ведаю, напрыклад, тэатр Таліпава, і па ім магу давесці, што калі людзі іграюць добрыя спектаклі — гэта ўжо тэатр. Але калі іншыя спектаклі тэатра не падтрымліваюць адзін добры — як у бальшыні нашых дзяржаўных тэатраў, — не падрымаюцца да ягонага ўзроўню, дык і добры можа хутка скруціцца на нішто. Мне здаецца, у нас, беларусаў, кепска вучаць прафесіі тэатральнага акцёра. У нас рыхтуюць быць акцёрам увогуле: трошкі спяваць, трошкі скакаць, фехтаваць, дэкламаваць... Аднойчы ў Рускім тэатры мы працавалі над спектаклем "Жалезнае вясельле" і я памятаю, што некалькі сцэн (толькі сцэн!) у ім зрабіла Роза Сіроты (мяркую, яе дзейнасць у Пецярбурзе ды Маскве не вымагае каментару?). І гэтыя сцэны, натуральна, выбіваліся з агульнай плыні... Але я памятаю іншае, прыкрае: мы, акцёры, не маглі тады зрабіць усё, што прасіла нас гэтая хворая старэчка. Так, ужо тады — старэчка, якая задзірліва і інтэлігентна казалі: мне, спадакр, не вы асабіста патрэбны, мне патрэбна ваша біяграфія. Навошта вы сюды прыйшлі, што вам тут трэба, што вы хочаце зрабіць? Сыграйце, гэта — проста, гэта — школа... Так казалі яна, але ж гэта трэба ўмець! Каб было чутно, бачна і зразумела!

— А як (па вашым рахунку) вы ацэньваеце сыграныя?

— Са ста пяцідзесяці (крыху больш ужо) роляў, дай Бог, каб сэрца не балела хоць за пятнаццаць... Памятаю, як у Севастопалі ў мяне не атрымлівалася роля Давыдава, хрэстаматыянага героя савецкай літаратуры. Казалі, што я нават не "трапляў" у персанаж, а тут — гастролі, Ленінград, зала на дзве тысячы дзвесце чалавек, Васільеўскі востраў і... акцёры БДТ за кулісамі... Наперадзе — Таўстаногоў з тэкстам: "Ну вось ён! Вось! А нам казалі, што ён — благі Давыдаў!" І Кірыл Лаўроў тут сама патлумачыў, што ў такой зале-адрыне наўрад ці хто з іх, вядомых ды любімых усёю краінаю, узяўся б працаваць. Памятаю, за спектакль пасля Піцера атрымаў прэмію — дзве тысячы рублёў! Па тых часах!.. А потым свой "Цалік" мусіў узараць Барыс Іванавіч Луцэнка. Ну навошта ён зрабіў з мяне дзеда Шчукара? Які дзед? Тым больш — Шчукар? Я за Давыдава дзве тысячы прэміі атрымаў, я — Давыдаў! У маладосці... А ўсведамленне гэтага дужа замінала...

— Юрый Фёдаравіч, вы ўжо даўно не іграеце Крыспена з "Адзінага спадкаемца" Ж. Ф. Рэньяра, але памятаю, як вы шчасліва скардзіліся: маўляў, смеяў, рогат, высёлая наструне-

насць залы... замінае працаваць!

— Якія мы былі маладыя! Хуліганілі. Імпрызавалі — у верхх класіка-француза! Памятаю, як аднойчы Вольга Клебановіч, наша Лізэта, запазілася на выхад: мы ратуем сітуацыю, адно аднаму палка штосці кажам, а Вольга заходзіць не ў дзверы дэкарацыі, а з кулісы! І тлумачыць: "Крыспен! Я прайшла скрозь... сцен!" Нам было хораша: мы — хораша жылі. Тады, бывала, вугроў прадавалі, каўбасу за пяць дваццаць кіло, радыкуліт можна было лекаваць у санаторыі! А потым у спектаклі сталі мяняцца акцёры, ад задумы пастаноўшчыка заставалася ўсё менш і менш...

— А ваша зорная роля — Макдуф?

— А на ролю Макбэта, трэба вам сказаць, быў прызначаны я. Але падчас рэпетыцый неяк само сабою выявілася, што нам з Янкоўскім трэба памяншаць ролямі. І мы — памяншаліся. Макдуф — трагедыя ў трагедыі. Мне давялося пражыць, перажыць яе... У сем гадоў, у Чувашы: эвакуацыя. Галадавалі. Памерлі маладыя дзеці ў сям'і. Мы бачылі гэта... Цяпер у канцэртах, дзе я бяру ўдзел, часта пытаюцца: дзе, маўляў, узяў тое ці іншае для ролі. Напрыклад, калі чытаю "Флейту-пазваночнік", а Маякоўскага я і цяпер вельмі люблю, калісьці быў нават лаўрэатам ягонага конкурсу. Такіх — філарманічных праграм — у мяне чатыры... Мне не трэба напінацца, каб увайсці ў стан трагедыі, трагедыя мне блізкая, я ведаю, я яна выглядае, як гаворыць, як глядзіць...

— На адну з такіх трагедыйных роляў вас канчаткова запрашаў да сябе ў тэатр на Таганцы Юрый Любімаў?

— Спачатку я сыграў гэтую самую трагедыю — старшыня Васкова — у ягоным спектаклі "А досвіткі тут ціхія". На мне прамакалі ад поту гімнасцёрка і ватюка за дзве гадзіны і пяць хвілін сцэнічнага дзеяння. Спектакль ішоў, пэўна, дакладна, — кожная драбніца была даведзена да ладу, кожны ведаў сябе ў ім... Роля Васкова далася мне цяжка. Я, дарэчы, да ўсёго быў і адказным за спектакль (сачыў за падрыхтоўкаю, за з'яўленнем артыстаў і да т. п.), — і ён стаўся адным з асноўных у маім жыцці. Трэба сказаць, што калі акцёр Шапалаваў (выканаўца ролі Васкова ў Тэатры на Таганцы) трапіў у аварыю, я сыграў у Маскве трыццаць шэсць спектакляў.

— У Мінску Любімаў проста паўтарыў тое, што рабіў для Масквы?

— Так.

— Адна з тэатральных легенд сведчыць, што мэтр Любімаў адкрыта паставіў наш спектакль вышэй за таганскі...

— Гэта не легенда. Я сам чуў гэтую ацэнку. На Таганцы спектакль быў крыху грубаваты, а мы пайшлі, так бы мовіць, па лірычнай сцэжцы: надта ўжо майму Васкову (ды што там, мне, мне, вядома) шкада было дзяўчат, якія мусілі загінуць. Я так разыходзіўся пад фінал, крычучы, што не прайшлі фашысты пракаляты, а толькі ж пяць дзеўчынаў было, і — не прайшлі!.. Сябе не пазнаваў...

— Адна з адметных і памятных вашых роляў — Пабеданосікаў у "Лазні" Маякоўскага.

— Па гэтай самай ролі ўжо ў звычайнай лазні нашых цудоўных кіназдымак (або вар'ятні, як каму падабаецца) мяне апазнаў Сяргей Юрскі, — ён бачыў спектакль выпадкова і адзін-адзіны раз.

— Кажуць, што "Лазню" так хутка знялі з рэпертуару з нейкіх палітычных прычын?

— Думаю, сам спектакль не надта... атрымаўся. У тое, што напісаў Маякоўскі,

трэба было верыць. Прамаўляць тэкст пэста нармальнымі чалавечымі галасамі. Са шчырым перакананнем. А мы мусілі ад пачатку перабольшваць, прадстаўляць. Па-мойму, не прыдаўся да вырашэння п'есы прыём тэатра ў тэатры, асабліва шакіравалі месцы, дзе, паўтараю, размаўлялі нечалавечымі галасамі. Я перакананы, што "Лазня" — не сатыра. Яна — выява сучаснай Маякоўскаму эпохі.

— Эпохі, якую вы сваімі ролямі так... некананічна, не па-савецку падавалі... Яе персанажы, прабачце, дзеччы, спраўджваліся на сцэне не вельмі праўдзівымі, прыгожымі, прасталінейна зразумелымі...

— Я аўрэў у ролі Васкова, але пасля фізічнай стомленасці заставалася радасць. Пасля "Сніх коней..." я клаўся нічога. Звальваў з сябе мядзведзя. Гару. Нават памыцца не мог. Рыхтавацца да ролі, трэба вам сказаць, мяне пасылалі ў Маскву, у музей-кватэру Леніна ў Крамлі. І там з вуснаў навукоўца-гіда ці не ўпершыню я пачуў, мовім так, нестандартныя характарыстыкі ды неагульнавядомыя звесткі, — а між тым былі яшчэ сямідзесятыя. Я, шчыра кажучы, так і не паверыў у Леніна-пярэваратня, у жорсткага, няўмольнага правадыра рэвалюцыі. Дый п'еса Шатрова адрознівалася ад шараговых твораў так званай Ленініяны: я не мог іграць добрага Ільіча... Не мог іграць шчырага, апантанага праўдашукальніка, справядліўца...

— А непрыемнасцей розных — не мастацкіх, вядома, — вы такім падыходам-стаўленнем сабе не нажылі? Не скарэт, што ў тэатрах да нядаўняга часу яшчэ трымалі месцы для гледачоў з КДБ...

— Да мяне, як толькі я прыйшоў у тэатр, прыйшлі... таксама. Двое. Адтуль. З мэтай наладзіць супрацоўніцтва. Так проста і казалі. І я мовіў: добра! Я ненавіджу шпегаў ды шкоднікаў! Я вам буду памагаць! У мяне вока трапнае на іх, на шкоднікаў, на шпегаў, я ўсіх магу выкрыць! Яны пераглынуліся пасля таго, як я сказаў, што нагана, вядома, вы мне не даце, але тэлефон пакіньце, паперы пісаць не буду — буду канспіравацца. Яны зразумелі, што маюць справу з шызафрэнікам. Мне, лічыце, пашэнціла...

— Юрый Фёдаравіч, ужо колькі гадоў вы працуеце ў Белдзяржфілармоніі. Ці часта бываеце на спектаклях?

— Тэатр заўсёды патрэбны. Напэўна, не аднаму мне: жывыя людзі на сцэне. Істота да істоты істотна... Балазе, пазываюцца калегі звычайкі ўвасабляць французаў ды амерыканцаў, разумеюць, што трэба іграць людзей. Рабіць дыялог. Я адчуваю трагедыю акцёра нашага часу: як цяжка быць трапным ды годным! Хоць мы акцёры, хоць нашае месца — у буфэце (класік, класік такое засведчыў), нам без цяжкасцей ніяк няможна. Як тады сыграваў Бога-бацьку, стваральніка сусвету? Хоць сабе і тэатральнага?

— Юрый Фёдаравіч, вы казалі, што трагедыя вам блізкая, вы сыгралі Бога якраз у спектаклі "Трагедыя чалавека". Я магу сцвярджаць, што гэтая назва, — так выпала, — характарызуе ваш адметны і своеасаблівы творчы шлях?

— У нейкай ступені, вядома, можаце. Але я — чалавек не трагічны: я люблю, я ўсё яшчэ люблю тэатр.

Гутарыла

Жана ЛАШКЕВІЧ

ВІЦЕБСКАЯ
АКВАРЭЛЬ:
АСЭНСАВАННЕ
ТРАДЫЦЫЙ

Напрыканцы XX стагоддзя ў беларускім выяўленчым мастацтве ўсё больш відавочным становіцца імкненне асэнсаваць шляхі развіцця асобных відаў і жанраў, пэўных мастацкіх напрамкаў і плыняў, мясцовых мастацкіх школ. Добрае сведчанне таму — мінулагадніе святкаванне 75-й гадавіны Віцебскай мастацкай школы. Менавіта гэтая падзея камчаткова пераканала мастакоў і музейных работнікаў арганізаваць спецыяльную выставу, прысвечаную гісторыі і сучаснасці віцебскай акварэлі. У Віцебскім мастацкім музеі прадстаўлена больш за 100 твораў 30 мастакоў Віцебска, Полацка, Наваполацка. Сярод іх слаўныя "мэтры", мастакі-традыцыяналісты Ф. Гумен, І. Сталярэў, Г. Шутаў; сталыя, стылістычна вызначаныя майстры М. Драненка, М. Ляўковіч, В. Шыйнак, В. Шапо, Л. Воранава, А. Карпан, маладыя творцы. У кампазіцыях віцебскіх мастакоў традыцыйныя для акварэлі жанры часцей саступаюць месца прычым, алегарычным, сімвалічным, асацыятыўным вобразам. Мастакі вольна аперыруюць сусветным мастацкім вопытам, добра адчуваюць сябе ў прасторы і часе. Нарадка яны звяртаюцца да фармалістычных эксперыментаў з лініяй і плямамі. Гэта сведчыць, што віцебская акварэль, якая першай у рэспубліцы набыла ўласны твар і акрэсленыя рысы школы, не страціла сваіх пазіцый і мае варты паслядоўнікаў.

Міхась ЦЫБУЛЬСкі
з Віцебска

МІФАЛАГЕМЫ
КАНСТАНЦІНА
АНДРУКОВІЧА

У мастацкім цэнтры "Жыльбел" адбылося адкрыццё выставы жывапісца Канстанціна Андруковіча. Ён не навічок у беларускім мастацтве, сабра суполкі "Пагоня", але да апошняга часу ім гэта не было шырока вядомае.

Андруковіч вылучае з рэальнасці нейкую асабістую, аднаму яму падуладную дэяльнасць, ставіць пытанне, але не адказвае на яго, запрашаючы тым самым кожнага ў саўтары. Значнае месца ў ягоным творчым жыцці займае эпоха Адраджэння з яе глыбокай прафесійнай школай, павагай да майстэрства. На гэтым базісе будуюцца сучасныя светапогляд Канстанціна, які ў многім залежыць ад міфаў, казак і створаных ім самім міфалагем.

Алесь ТАРАНОВІЧ
У часе адкрыцця выставы.
Фота А. Смольскага

ПЕРШЫ
І АПОШНІ

Вокладка ў бел-чырвоных колерах, на ёй карта Беларусі ў этнічных межах, таму пазначаны Вільня і Смаленск — так выглядае часопіс "На чужыне", першы нумар якога з'явіўся 75 гадоў назад — у сакавіку 1920 года дзякуючы намаганням рыжскага аддзела Беларускага культурна-асветнага таварыства "Бацькаўшчына" пры самым непасрэдным удзеле яго старшыні Кастуся Езавітава. Рэдактар — Рыгор Казічы.

Часопіс ставіў за мэту згуртаваць "уса беларускія сілы, што працуюць на чужыне". У ім была разнастайная інфармацыя, партрэты К. Езавітава, А. Луцкевіча, К. Душэўскага, П. Крэчэўскага і іншых, хто рупіўся аб будучыні Беларусі, тэкст з нотамі песні "Адаючы мы спалі".

На жаль, першы нумар стаў і апошнім. Тым больша павага да яго. Гэта часцінка нашай нацыянальнай гісторыі, якую мы доўгі час, на жаль, не шанавалі.

Віншваем!

Аркадзю МАРЦІНОВІЧУ — 75

Вёска Барбарова Глускага раёна — радзіма Аркадзя Нічыпаравіча. У 1939 годзе ён скончыў Мінскае педагагічнае вучылішча, працаваў у Турэцкай і Цітвянскай сямігадовых школах на Міншчыне. Прызваны ў армію, удзельнічаў у савецка-фінляндскай вайне, а затым — у Вялікай Айчыннай вайне.

З 1946 года А. Марціновіч літаратурны супрацоўнік, а затым загадчык аддзела рэдакцыйнай газеты "Савецкі селянін". У 1950 годзе скончыў Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ, у 1955-ым — заочна — філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваў у рэдакцыях газет "Калгасная праўда", "Літаратура і мастацтва",

выдавецтва "Беларусь", з'яўляўся адказным сакратаром Камітэта па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры і мастацтва, літаратурным кансультантам Саюза пісьменнікаў. З 1974 года да выхаду на пенсію — галоўны рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура".

З першымі вершамі А. Марціновіч выступіў у рэспубліканскім друку ў 1938 годзе. Дарэчы, у 1965 годзе выдаў кнігу паэзіі "Чырвоныя ветразі". І ўсё ж сапраўднае прызванне Аркадзя Нічыпаравіча знайшоў у галіне прозы. На яго мастакоўскім рахунку кнігі апавесцяў і апавяданняў "Надзея" (1960), "Водгулле" (1963), "Прасека" (1967), "Панарама" (1970), "Няхай ідзе

дождж" (1973) і іншыя.

Аркадзь Марціновіч належыць да тых, хто ў сваёй творчасці паспяхова асвойвае жанр рамана, аб чым засведчылі такія яго творы, як "Не шукай слядоў сваіх" (1979), "Груша на Голым Полі" (1986), "Цень крумкачовага крыла" (1981)...

Пісьменнік востра закранае і псіхалагічна глыбока адлюстроўвае складаныя маральна-этычныя праблемы. А. Марціновіч часта карыстаецца такім мастацкім прыёмам як рэтраспекцыя. Не адмаўляе ён і аўтабіяграфічных момантаў, што, у сваю чаргу, вядзе да яшчэ большай праўдзівасці.

Вядомы А. Марціновіч і як перакладчык — "Прыгоды Гугца" С. Вангелі (1971), "Месяц

і сонца" С. Баруздына (1972), "Белая вяселька" К. Паустоўскага (1976)... Для дзяцей у 1966 годзе выдаў апавесць "Неадкрыты востраў".

Ад усяго сэрца віншваем Аркадзя Нічыпаравіча, колішняга лімаўца, з 75-годдзем! Новага творчага плёну Вам, доўгіх год жыцця!

Політга

БЕЛАРУСЬ ПАТРЭБНА
НЕ ТОЛЬКІ БЕЛАРУСАМ

У апошні час грамадская думка засяродзілася на абароне беларускасці і мала ўдзяляецца ўвагі астатнім нацыянальным групам, многія пакаленні якіх жывуць у нашай краіне. Больш таго, з'яўляюцца прагнозы, што спрадвечныя жыхары Беларусі — палякі, яўрэі, татары, украінцы і рускія будуць квітнець на нашай зямлі і без беларусаў. Бо ім, маўляў, усё роўна, будзе ў нас дзяржаўнае "двухмоўе" ці не, будзе двайное грамадзянства ці не, і іх зусім не хвалюе, хто будзе сцерагаць нашы дзяржаўныя межы, які банк будзе нас фінансаваць, хто і якая краіна будзе ўладальнікам кантрольнага пакета акцый у прамыслова-фінансавых групах на нашай тэрыторыі, куды пойдзе прыбытак, атрыманы ў нас, якую армію мы

кормім, дзеля чаго ў нас расійская ваенная база.

Ва ўсіх на слыху галоўныя прынцыпы рыначных адносін: свабодны рух тавараў, капіталаў і працоўнай сілы. Але ні гу-гу пра тое, што ўсе цывілізаваныя краіны робяць гэта на карысць сваіх дзяржаў, на карысць тых народаў, якія жывуць у гэтых краінах. Нацыянальны інтарэсы асобных дзяржаў у рыначных адносінах стаюць заўжды на першым месцы.

Цяпер давайце паразважаем, якую карысць атрымаюць беларускія меншасці, калі не будуць абараняць беларускую дзяржаву і самога беларуса. Улічваючы, што шматнацыянальную паказуху (тыпу СССР) ужо не вярнуць, наша дзяржаўнасць нікому ў свеце

не будзе патрэбна без носьбітаў нацыянальнай мовы і культуры — беларусаў. Дзяржаўнасць Беларусі з цягам часу трансфармуецца ў губернскае расійскае падначаленне, а насельніцтва краіны — у жыхарства, накіраванае на вывядзенне краіны з славянскай і бранцаў...

А што дасць беларускаму яўрэю, паляку, татарыну, украінцу знікненне талерантнага, сціплага, працавітага беларуса? На мой погляд, нічога добрага. Адно — змену беларускага менталітэту на вялікарасійскі, духоўнае і матэрыяльнае з'ядненне насельніцтва ў "адзінай славянскай" Расіі.

Анатоль КАЛАЧОЎ,
кандыдат эканамічных навук,
дацэнт БАТУ

ЛАМБАРД

(Пачатак на стар. 5)

— Само сабою. У нас ёсць ліцэнзія мясцовага райвыканкама і Камітэта па рабоце з каштоўнымі металамі і камянямі. Наш заснавальнік — "Комплекс-Банк". І ўжо адна гэтая акалічнасць прыцягвае да нас кліента. Мы — банкаўская салідная структура, а не прыватная крамка, якую заўтра могуць зачыніць.

— Дзяржаўны ламбард працуе пераважна з каштоўнымі металамі. А вы?

— Не толькі. Мы зацікаўлены ў сваім кліенце, мы можам выдаць яму любую пазыку пад заклад самых дарагіх рэчаў. Таму мы працуем і з нерухомасцю — гэта гаражы, дачы, кватэры. У нас ёсць дамова са страхавой кампаніяй, мы вызджаем на месца, глядзім аб'ект, пасля вядзём перамовы аб памеры пазыкі. Тэрмін яе — месяц, за карыстаннем ёю — 45 працэнтаў ад сумы. Можна працягваць тэрмін пазыкі і аплачваць толькі працэнты, але — у падвоеныммеры. Больш чым на месяц дамову не афармляем, таму што абставіны, сітуацыя дужа зменлівыя, інфляцыя пакуль што не мае тэндэнцыі да зніжэння.

Карацей кажучы, нам можна здаць пад заклад усё, што карыстаецца попытам. Вырабы з каштоўных металаў і каманеў прымаем таксама без абмежаванняў, адзіная ўмова — на іх павінна быць наша, айчынная проба.

— Ці надарваецца, што пад заклад прыносяць антыкварыят, каштоўныя паперы, акцыі, векселі і г. д.?

— І досыць часта. І мы прымаем любыя каштоўныя паперы, векселі, аблігацыі, акцыі іншых банкаў, чэкі "Маёмасць" і інш. З антыкварыятам больш складана. Патрэбны спецыялісты. Ёсць у нас дамова з карціннай галерэяй "На ростанях", карыстаемся паслугамі яе спецыялістаў, калі трэба ацаніць карціны, скажам, ці іконы. Апошнія былі ў нас, але іх своечасова выкупілі.

— І праблем з грашыма, з выплатай закладных сум у вас няма? Дарэчы, кліенты вашы — бедныя, багатыя?

— Мы, яшчэ раз падкрэслію, зацікаўлены ў сваім кліенце і не дапусцім, каб ён пайшоў ад нас ні з чым. Наша таварыства аб'ядноўвае сетку ламбардаў па горадзе, гэта некалькі пунктаў. І калі не будзе грошай у адным пункце, дык будзе ў другім, трэцім. Ну, а што датычыць бедных і багатых... У камерцыйнай ламбарды бедны кліент не пойдзе, вядома. Ён ідзе ў дзяржаўны, нават пасядзіць там у чарзе, каб атрымаць рэч у заклад пад малы працэнт. Я б і сама за такі працэнт пракрэдытавалася там. Пры нашай інфляцыі там крэдыт практычна бясплатны. На атрыманую там пазыку набуду валюту і проста пратрымаю яе ў кішні — усё роўна буду ў выйгрышы. Мы гэтак працаваць не можам. Нам увесь час трэба прыстасоўвацца да абставін. Зараз усё і ўсё пералічваюць у валютным эквіваленце, рублёвыя крэдыты нам практычна не выдаюць. Таму і мы вымушаны быць з кліентамі ў больш жорсткіх стасунках. А валютную пазыку даваць пад заклад мы не маем права, ліцэнзіі на валютныя крэдыты Нацбанк нам не даў. А кліентаў было б няма. Колькі адных "чаўнакоў" матляецца туды-сюды, бяруць адзін у аднаго валюту пад працэнты, пасля між імі ўзнікае нямаля вострых разборак. Мы, натуральна, маглі б дапамагчы гэтыя людзям, ды, на жаль, такія паслугі аддаюць, зараз рознічны гандаль за валюту забаронены. Усё ж у нейкай меры сацыяльнае напружанне мы здымаем, бо чалавеку ёсць дзе пазычыць грошы, хай сабе і пад заклад дарагіх рэчаў і пад высокія працэнты...

— Наталля Георгіеўна, ці многа рэчаў у вас застаецца незапатрабаванымі? Што вы робіце з імі потым?

— Людзі не заўсёды прыходзяць за сваімі рэчамі. А што робім з імі? Прадаём, вядома. Вы бачылі, што ў нас у продажы сёння вісяць і футра, і дублёнка, стаяць японскі тэлевізар і відэамагнітафон. У нас яны значна танней, чым у звычайным магазіне. Нашы работнікі маюць прывілейнае права набыць незапатрабаваныя тавары, за выключэннем золата. Увогуле, мушу адзначыць, што кадры нашы трымаюцца

за сваё рабочае месца, бо заробкі ў нас небагаты. А падбор кадраў вельмі строга, прынцыпова не бярём былых работнікаў гандлю. Савецкі гандаль наклаў на іх глыбокі адбітак — гэта, як правіла, грубае абыходжанне з кліентам, не заўсёды чыстае сумленне. Дарэчы, усё работнікі ў нас — з вышэйшай адукацыяй.

— Дык, значыць, нон праблем?

— Ну, чаму ж? Раз працуем, дык і праблемы ёсць. Але галоўная, канечне, гэта немагчымасць ўзяць рублёвы крэдыт на нармальных — не драконаўскіх — умовах.

Вось і ўвесь сказ, шануюныя чытачы. Мяркую, што гэтыя кароткія інтэрв'ю далі вам пэўнае ўяўленне пра наш ламбард — і адзін, і другі. З аднаго боку, установы гэтыя, як і ва ўсім цывілізаваным свеце, быццам і патрэбныя; жыццё зараз такое, што раз-пораз кідае чалавека ў розныя пераплёткі, змушае шукаць паратунку, дзе толькі можна, нават і ў тым, каб недзе перахапіць тысяччу-другую — дажыць да зарплатаў. З другога боку, калі ўжо дайшоў да ламбарда, да пазыкаў, то справы — дрэнны. З дапамогай ламбарда наўрад ці разбагацееш. Хутчэй — наадварот. Нездарма ж у народзе гаварылі: "пазыкі завялі ў лыкі". Што азначала: пазыкі не абагацілі яго, а абубі ў лыкавыя лапці.

Дык якія высновы тут можна зрабіць? Сумныя, вядома. Паўднёлі мы, стала нам цяжка зводзіць канцы з канцамі. І што? На выручку, на падмогу нам ламбард дзверы расчыняе. Толькі ці варта хадзіць туды беднаму чалавеку? Дзеля таго, хіба, каб аддаць за бясцэннае апошняю дарогу рэч з хаты? Памяць бацькаву, матчыну, дзядзю? А багаты чалавек, вядома, і ў ламбардах знойдзе для сябе выгоду.

Ламбарды наведвала
Марыя ГІЛЕВІЧ

Р. С. Калі інтэрв'ю было падрыхтавана да друку, упраўляючая ламбардамі Л. Лукашэвіч паведаміла, што праблема з атрыманнем грашовага крэдыту на сённяшні дзень вырашана, і дзяржаўныя ламбарды, гэтак жа як і камерцыйныя, маюць магчымасць абслугоўваць усіх тых, хто хоча атрымаць пазыку пад заклад.

“НАРМАЛЬНЫЯ ЛЮДЗІ ЦУРАЮЦЦА НАШАЙ ПАЛІТЫКІ”

Калі па запрашэнні Клас-клуба сцэна Альтэрнатыўнага тэатра мусіла быць прадстаўленнем гасця — Армена Джыгарханяна, адразу згадаўся ўдзел знамага акцёра ў адным з самых нашумелых маскоўскіх спектакляў “Вячэра” Ж.К.Брысвіля. Перад расійскімі калегамі трыумфальна адвячэралі на сваіх сцэнах французскія “зоркі”; потым вытанчанае ды звадлівае “ядзенне” занатавала кінастужка, і мела яна ў Францыі важкі поспех. Армен Джыгарханян ды Алег Табакоў сваім “аб’яднаннем на дваіх” (паводле аўтараў, вядома) развярэдзілі смак беларускіх майстроў: Юры Сідараў ды Расціслаў Янкоўскі ўжо каштуюць сваю “Вячэру” на малой сцэне Акадэмічнага рускага тэатра. А самае адметнае драматургічнаму матэрыялу надалі дзве гістарычныя постаці па прозвішчах Фушэ ды Талейран: паміж іхнімі відэльцамі ды келіхамі высьвятляўся ды вырашаўся... лёс Францыі. Прытым што сама гісторыя не пакінула сумніву: яны і наспраўду шмат вырашалі, уплывалі, ціснулі... Спадар Талейран, знакаміты дыпламат, у рангу міністра парадкаваў замежныя справы Францыі — і падчас Дырэкторыі, і падчас Консульства, натуральна, разам з імператарам Напалеонам, і пры рэстаўраваным Людовіку XVIII. Спадар Фушэ, гэтаксама міністрам, кіраваў ва ўсе (!) адзначаныя часіны паліцыі, дасканаліў палітычны вышук, пладзіў шпегавы, заахвочваў сачыць ды падглядаць... Па сутнасці такога зліцця мастацтва і палітыкі я і мусіла папытаць:

— Спадар Джыгарханян, магчыма, вы бераце ўдзел у спектаклі “Вячэра” з пэўнымі палітычнымі асацыяцыямі? Магчыма, аталсамляеце паводзіны вашага сцэнічнага героя з нашай палітычнай рэчаіснасцю?

— Бадай, не. Мы... проста іграем. Проста пражываем, як той казаў, жыццё гэтых людзей: намагаемся зразумець, як чым яны трымаліся, як любілі... гэтае ежыва ды ядзенне, гэтае сваё жыццё, а ў выніку аталсамленні мусіць узнікнуць у залы. Бо калі мы станем іграць палітыку... Гэта — не місія тэатра. Тэатр не павінен займацца высвятленнем якіхсьці палітычных пытанняў — перадусім і тым больш палітычных! Сам аўтар п’есы, думаю, вельмі дакладна гэта адчуў, падаўшы не сустрэчу, не спатканне, не размову, а — вячэру двух палітыкаў, якая змяшчае ў сябе куды больш за ежу і куды больш за перамоў...

— Гэткую ўяўную, значную, лёсавызначальную вячэру...

— Нармальную вячэру. Фушэ паесці любіў... па-плебейску. Рыса адметная. У мяне быў сябра, які калісьці здымаў кіно пра Марціраса Сар’яна, вялікага мастака. Там — непаўторныя кадры, сведчанне таго, як часта мы памыляемся, іграючы творчасць, дэманструючы яе. Памятаеце, як у вядомым фільме Тарас Шаўчэнка шырока расчыняе вакно, раскідае рукі, утаропліваецца вачыма ў нікуды ды дэклмуе: “Рэве тай стогнэ Дніпр шырокі...”? Творчы працэс сціплейшы. А палітыка — таксама творчасць. Дык вось, мой сябра, тады яшчэ — малады рэжысёр, абедаў разам з Сар’янам, і Марцірас Сяргеевіч спытаўся, маўляў, вось каб табе, дружка малады, выпала здымаць кіно пра Бетховена, што б табе было цікавей: як ён абедае альбо як ён піша музыку? Рэжысёр разгубіўся, а Марцірас Сяргеевіч сваё: цікавей, як ён

абедае. Таму што толькі ў сціпных, будзённых праявах чалавек выяўляецца напоўніцу. А творчасць — гэта дужа інтымна, надта патаёмна, пакрыёма. Гэтага назіраць няможна. Не, назіраць (мо — падглядаць?) можна, але ты нічога не зразумееш, калі гэта сапраўдная творчасць. Вось так... ядзім і мы. Вось такі Фушэ, які ўбачыў паштэт з гусінае пчонкі з трупеліяй — як ён яго ўбачыў, як есць, як любіць... Я так доўга пра гэта кажу, каб давесці, што ўсё канчаткова вызначае жыццё, не палітыка...

— Газеты, рэцензуючы спектакль, заўважалі, што ежа на сцэне — сапраўдная, прытым што ў аўтара вядуць рэй стравы, мовім так, не шараговыя. (Сп. Джыгарханян голасна смяецца.) Акцёрам у Расіі (змоўчу пра нашых) ці часта выпадае так падсілкавацца... не на сцэне?

— У сэнсе “кашчавай рукі голаду”? Мае месца. Што тут хаваць: пра нашы зарплаты можна размаўляць толькі жартам.

— Нават высакласным прафесійнікам?

— Зарплаты, на жаль, не разбіраюць прафесійнасці. Тэатральныя. Ёсць людзі, якія не здымаюцца ў кіно, на тэле, не маюць магчымасці зарабіць па-за тэатрам. Складанае гэта пытанне, сорамна сведчыць пра ягоную нявырашанасць. А мо і невырашальнасць...

— Магчыма, пры Фушэ ды Талейране акцёрам плацілі прыстойна?

— Баюся, што не. Баюся, што заўжды абапіраліся на мастацтва, заўжды трымаліся за мастацтва, але мастакоў заўсёды дрэнна кармілі...

— Барыс Любімаў у інтэр’ю “ЛіМу” заўважыў, што цяпер ледзь не добрым тонам лічыцца: як толькі што здарыцца ў дзяржаве, дык — бегчы па парадку (умоўную), па падтрымку (або па асуджэнне) да вядомых дзеячаў мастацтва. Да вас прыбягаюць?

— Не магу сказаць, што паломнічаюць. Не думаю, што ацэнкі дзеячаў мастацтва такія важныя нашаму грамадству і яно іх

чакае, да іх прыслухоўваецца.

— Ужо — не такія важныя?

— Калісьці нас заахвочвалі паводле дырэктывы: маўляў, патрэбны мастакоўскі голас сям ды там, але цяпер, мяркую, усе нармальныя людзі цураюцца вялікай палітыкі, нашай палітыкі, рыхтык як зваглявага, нахабнага, гэтак званага грамадскага жыцця. Дый не думаю, што чалавек мастацтва можа нараіць нейкія сур’ёзныя рэчы палітыкам. Чалавек мастацтва, або, дакладней, само мастацтва, можа трапіна знайсці хваробу, выявіць яе, паказаць, але не заўсёды ўмее лекаваць. Мастацтва не мае, дарэчы, ні магчымасцей, ні сродкаў для гэтага. Але знайсці, ведаць, як дыягнаставаць: вельмі і вельмі важна. А ўвогуле мастаку, хоць натхнёнаму, хоць ураўнаважанаму, не прыдаецца грамадства ў істэрыйным стане. А ў нас цяпер — што ні з’ява, што ні права — на ўсім пазначка істэрыі. Калі, дасць Бог, усё супакоіцца, сцішыцца, можна будзе ізноў казаць пра тэатр-храм. Бо ў храм ходзяць спавядацца, а не даведвацца, як сябе паводзіць, каб жылося з выгодамі. Спачатку ачышчэнне душы, каб потым зразумець, як нам жыць далей. Благое мастацтва намагаецца часам раіць: прымайце пірамідон... або што там рэкламуеце? Панадол? Але прачытайце спачатку на пакаванцы кіраўніцтва да ўжытку: ён не надта бясшкодны. Можа, і без панадола боль можна ператрываць, — каб потым яшчэ мацней не забалела...

Гутарыла Жана ЛАШКЕВІЧ

Р.С. Спектакль, які прадставіў Клас-клуб на сцэне Альтэрнатыўнага тэатра, таксама будаваўся ды складался з гульні, — вяла рэй картаная гульня ў джым паводле аднайменнай п’есы Д.Койберна (і гэтая п’еса, дарэчы, увасоблена беларускімі майстрамі Зінаідай Браварскай ды Яўгенам Лебедзевым). Нагода прадставіць спектакль больш падрабязна з’явіцца праз колькі часу, а цяпер можна задаволіць цікавасць фотаздымкамі Віктара АМІНАВА.

ПЯСНЯР ПРЫДНЯПРОЎЯ

ВАСІЛЮ МАТЭВУШАВУ СПОЎНІЛАСЯ Б 80...

Так многія, хто жартам, хто ўсур’ёз, называлі Васіля Матэвушава. Можа, таму, што вершы ягоныя найчасцей з паэтаў Магілёўшчыны клаліся на музыку, як, скажам, “Прыдняпроўе” (“Прыдняпроўе маё, Прыдняпроўе, пералескі, крыніцы, лугі...”). А найбольш, бадай, таму, што паэт быў улюбёны ў сваё Прыдняпроўе, у слаўляў яго, прысвяціў шмат светлых вершаў родным краям.

У аўтабіяграфічным нарысе “Кортка пра сябе” (зборнік “Вытокі песні”, Мінск, 1973 г.) Васіль Іванавіч быў часта апраўдваецца: “Мяне часта папракаюць, што я паэт адной тэмы: пішу пра характэрнае роднага Прыдняпроўя. Можа, гэта і так, але не могу “зрадзіць” ёй, бо маё сэрца наўвек звязана з роднай бацькоўскай зямлёй, з яе казачнай пекнатой, а гэта — тэма шматгранная

і невычарпальная”.

Нарадзіўся В. Матэвушаў 6 сакавіка 1915 года ў вёсцы Княжыцы Магілёўскага раёна, у дзяцінстве спазнаў цяжкую сялянскую працу. Скончыўшы ў роднай вёсцы школу сельскай моладзі, вучыўся нейкі час у Гомельскім чыгуначным тэхнікуме. А потым, пасля заканчэння ў 1937 годзе літаратурна-лінгвістычнага факультэта Магілёўскага педінстытута, настаўнічаў у Обальскай сярэдняй школе на Віцебшчыне. У час вайны быў у чыгуначным палку. Пасля дэмабілізацыі вярнуўся ў родны мясціны, працаваў у “Магілёўскай праўдзе”, перайменаванай затым у “Магілёўскую праўду”. Апошнія тры гады свайго жыцця (памёр у сакавіку 1974 года) узначальваў абласное аддзяленне Саюза пісьмнікаў.

Пісаць вершы Васіль Ма-

тэвушаў пачаў яшчэ школьнікам. Яго “Ліст да таварыша” быў змешчаны ў 1930 годзе ў газеце “Піянер Беларусі”, а затым усё часцей “малады аўтар пачаў друкавацца (пад псеўданімам Васіль Нёман) і ў іншых выданнях.

Апяванне характэра родных прыдняпроўскіх краёў відаў сапраўды прайшло праз усю яго творчасць.

Мой край, прайсан я навекі
Да тых палляў, дзе верасы
На золаку ўзімаюць вейкі
У спелых кропельках расы,
Да безыменных тых
рачулаў,
Што загубліліся ў бары,
Да тых лугоў, дзе веснім
Звіняць крыніцы і вятры.
І мне з табой
не даўдзецца
Жыць у разлуды і журбе:
Не штганям нашартным,
з сэрцам
Навек прайсан да вябе.

(“Мой край...”)

За пейзажамі ў вершах В. Матэвушава прасвечваецца душа нашага сучасніка — руплівага гаспадара сваёй зямлі. Прырода як бы зліваецца з чалавекам. А лёс чалавека, народа неаб’якавы паэту. Бо ён і сам часцінка яго. І нездарма ў адным з вершаў В. Матэвушаў сцвярджае:

Калі ў бары кагось шукаю,
Іду заўсёды напрасяк,
Любая снежка ў родным
краі

Мяне выводзіць
на бальшак.

(“Калі ў бары кагось шукаю...”)
Чытаеш вершы В. Матэвушава — і быццам разам з ім ідзеш па родным краі і бачыш, як выводзіць буслянят на першы ўзлёт бусліха, як пчала спяшаецца да першых лугавых кветак, чуеш, як сок бруіцца пад карою і зярнятка дыхае ў

раллі, як святанне зазвінела на гуслях прамянеў, разам з паэтам удыхнеш рамонаквы настой.

Я пазнаёміўся з Васілём Іванавічам напярэдні 1957 года ў Чэрыкаве, дзе працаваў тады рэдактарам раённай газеты. В. Матэвушаў, які быў тады загадчыкам аддзела культуры “Магілёўскай праўды”, кіраўніком літ’аб’яднання “Прыдняпроўе”, завітаў да нас, дапамог стварыць літаб’яднанне, а прым не раз з пачаткоўцамі выступіў на вечарах, сустрэчах з чытачамі, дапамагаў маладым аўтарам друкавацца. Яго

намаганні ў той час у Магілёве быў выдадзены калектыўны зборнік “Дняпро”.

Пазней, шмат год працуючы побач з Васілём Іванавічам у “Магілёўскай праўдзе”, бываючы разам з ім у камандзіроўках, я пераканаўся, што гэткую ж даламогу пачаткоўцам, маладым аўтарам ён аказаў і ў іншых раёнах. Яго любімым паэтам быў амаль што наш зямляк — смаленец Міхаіл Ісакоўскі. Васіль Іванавіч намінаў моладзі словы Ісакоўскага, што самадзейнай літаратуры няма і не можа быць, а таму маладым літаратарам трэба вучыцца і плённа працаваць, працаваць...

Многія, чые галасы потым загучалі ў літаратуры, дамагліся гэтага пры падтрымцы добрага і чулага паэта В. Матэвушава. Паэтычны ж голас яго самога не слабеў, бо гэта голас шчырага, шчодрата сэрца, голас з гучыні жыцця. Адно шкада: яго вершаваныя зборнікі даўно марна чакаюць перавыдання.

Іван АНОШКІН

БУДЗЕ ФЕСТИВАЛЬ
КАВАЛЁВА?

Прэм'еры спектакляў, якія б маглі глядзець дзеці, у нашых тэатрах надараюцца гадзі ў рады: ківаюць на абавязак ТЮГа, на брак грошай, на прыстойны пракат таго, што гадоў на пяць-пятнаццаць радуе гісторыкаў тэатра магчымаасцю ўзвядзікі пераканацца, як было ва ўчарашнім дні нашых тэатральных праў: у стылі шасцідэсятых, у манерах семідэсятых, у духу васьмідэсятых, і асабліва — перабудовы-галаснасці... Праўда, ёсць адна слушная падстава такога не-стаўлення да і для ўласных, між іншым, дзяцей: мала хто патрапіць пісаць для іх так, каб ставілі... З адносна маладых прозвішчаў магу прыгадаць І. Сідарука, У. Граўцова і С. Кавалёва — безумоўнага лідэра прэм'ер апошніх трох гадоў. "Піліпку і ведзьму" паставілі ў двух ляльчых тэатрах — маладзечанскай "Батлейцы" ды Магілёўскім абласным, "Драўлянага рыцара" — у Акадэмічным рускім тэатры (Мінск) і ў Мінскім абласным драматычным (Маладзечна), "Незвычайныя авантуры панюў Кубліцкага ды Заблоцкага", напісаныя разам з П. Васючэнкам, даводзіў да сцэны памініны Маладзечанскі тэатр "Батлейка". Яму ж належыць і першая пастаноўка кавалёўскага "Хохліка", адкрытага ў запыленым стосе рукапісаў рэжысёрам Галінай Карбаўнічай. Менавіта Галіне Карбаўнічай, у сваю чаргу, належыць ідэя ўвасоблення "Кубліцкага ды Заблоцкага" ў монаспектакль: летась рэжысёрка паспяхова ажыццявіла яе, патрапіўшы прапанаваць публіцы разам з шэрагам яркіх пастановачных рашэнняў і своеасаблівага выканаўцу — Леаніда Сідарвіча. Спектакль заняў і аншлагі, і дзіцячую прыязнасць, і сур'ёзнае прызнанне з боку бацькоў...

24 лютага адбыўся (у трэці раз!) прэм'еры паказ спектакля "Маленькі анёлак" С. Кавалёва паводле вершаў французанкі з беларускім радаводам Карэн Барнэс дэ Гаштольд. Малітва жывілі да гэтага незвычайнага заступніка ды ахоўніка ўвасобіла актрыса Раіса Астрадавінава, якая летась уразіла абазначаных глядачоў у спектаклі ТЮГа (каб сярод беларускіх крытыкаў была заяздэнка вызначыць акцёра — адкрыццё года, я б аддала радасць звацца так Раіса Астрадавінай). Рэжысура і пастаноўка спектакля належыць кіраўніку "Эніча" Г. Дзягілеваў, пластыкаў займаўся У. Колесаў, музыкаў — У. Грыцкевіч, сцэнаграфіяй — В. Маршак, касцюмамі — Т. Лісавенка.

А з усяго вышэйвыкладзенага вынікае адна стратная, але ваяная думка: фестываль Кавалёва наспявае-вынікае сам сабой. На ім варта будзе прадставіць і дзіцячыя, і недзіцячыя спектаклі паводле ягоных п'ес.

Магчымае месца правядзення — горад Магілёў, драматургавы радзіма. А то, што сам драматург шчыра не паспеў ад прызнанняў ды перажыванняў, дазваляе не пахаваць гэтую прапанову адрозна пасля таго, як я яе выкажу.

Жана ЛАШКЕВІЧ
На здымку: Раіса Астрадавіна ў спектаклі "Маленькі анёлак".

СТАЛА ПАДЗЕЙ

у культурным жыцці Крычава сустрэча чытачоў з пісьменнікам-земляком Апанасам Палітыкам з нагоды яго 60-годдзя.

Апанасу Паўлавічу былі ўручаны граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі, Магілёўскага абласнога і Крычаўскага раённага Саветаў народных дэпутатаў, прывітальныя адрасы, падарункі.

Юбіляра віншавалі сакратар Саюза пісьменнікаў Аляксей Пільняк, старшыня Крычаўскага райсавета Зінаіда Скачкова, старшыня гарсавета Васіль Шаўчэнка, намеснік старшыні райвыканкома Мікалай Гердзіў, загадчык райадрэзла культуры Генадзь Міхеў, сакратар абласной пісьменніцкай арганізацыі Уладзімір Дуктаў, журналісты з крычаўскай "райкі", чытачы.

У. САСНОЎКІН

Ці думаў Кайн, праліваючы кроў свайго брата Авеля, што ўвойдзе ў гісторыю чалавецтва як першы злачынца? Тысячагоддзі мінулі з таго часу, а праблема злачынства і адплаты ўсё гэтак жа застаецца надзённай. Запаведзі Маісея і вучэнне Буды, прапаведзі Хрыста і максімы Канфуцыя, забароны Мухамеда і павучанні Заратустры — усё не змагло выправіць чалавечыя заганы.

У чым жа прычыны злачыннасці і чаму такой жывучай аказалася гэтая з'ява? Гэтае пытанне пастаянна займала лепшыя розумы і заўсёды было прадметам увагі філасофскай і прававой думкі. Правільна ўстанавіць прычыны і ўмовы крымінальных праў — значыць спазнаць сутнасць гэтага феномена, што, у сваю чаргу, у значнай ступені садзейнічае поспеху лячэння гэтай сацыяльнай хваробы.

ГРАМАДСТВА
І ЗЛАЧЫННАСЦЬ

НЕКАТОРЫЯ СУБ'ЕКТЫВНЫЯ ДУМКІ З НАГОДЫ АБ'ЕКТЫВНЫХ ПРАЦЭСАЎ

Сучасная заходняя крыміналогія разглядае злачыннасць як з'яву шматфактарную, агульна колькасць якіх, па некаторых ацэнках, набліжаецца да 250. Прычым далёка не ўсе з іх паддаюцца прафілактыцы. Не паглыбляючыся ў нетры тэарэтычных пошукаў, паспрабуем сфармуляваць квінтэсэнцыю закртанутай праблематыкі.

Асноўная прычына існавання злачыннасці — гэта недасканаласць грамадскіх стасункаў. Прызнаўшы гэты тэзіс у якасці аксіёмы, мы адкрываем для сябе адну простую ісціну: у бліжэйшай будучыні чалавецтву наўрад ці будзе суджана ўбачыць зарніцу перамогі над гэтым каварным злом. Адсюль вынікае і другая выснова. Усе нашы нядаўнія праекты адносна поўнага і канчатковага выкарэння гэтай негатыўнай з'явы трэба здаць у гістарычны архіў ідэалагічных памылак. Рэальна, на што можа разлічваць сучаснае грамадства, — гэта ўтрымліваць правапарушэнні на сацыяльна цяжкім узроўні.

Менш за ўсё хацеў бы падацца фаталістам, але факты — рэч упартая. Летась было зарэгістравана 120254 злачынствы, што на 16,4% больш, чым у папярэднім годзе. Колькасць жа насельніцтва рэспублікі на пачатак 1995 г. складала 10346 тыс. чалавек і зменшылася за год на 21 тыс. або на 0,2%. Міжволі прыгадваюцца словы аднаго з бацькоў-заснавальнікаў Інтэрнацыянала: "Відаць, ёсць штосьці гнілое ў самай сарцавіне такой сацыяльнай сістэмы... у якой злачыннасць расце нават хутчэй, чым колькасць насельніцтва".

Тэндэнцыя да росту правапарушэнняў можа быць паказана ў выглядзе крывой лініі, якая выяўляе ўстойлівае павелічэнне колькасці супрацьпраўных дзеянняў на працягу апошніх 10 гадоў. Прычым, цяперашні ўзровень злачыннасці больш чым у тры разы перавышае той, які быў у 1961 г., і ўдвай большы за паказчыкі дзесяцігадовай даўнасці (у 1984 г. было зарэгістравана 58274 злачынствы).

Гэтыя лічбы наглядна ілюструюць і пацвярджаюць самыя горшыя апасенні спецыялістаў: сучасны сацыяльна-эканамічны і прававы статус-кво рэспублікі не ўтрымлівае ў сабе ніякіх аб'ектыўных перадумоў, якія дазвалялі б спадзявацца на прыкметнае паляпшэнне крымінагеннай сітуацыі ў бліжэйшыя гады. Не трэба быць прарокам, каб зрабіць такі змрочны прагноз. Надта ж яўна запушчанымі аказаліся многія сацыяльныя хваробы.

Разам з павелічэннем маштабаў злачыннасці расце і напружанне ў грамадстве. Шматлікія сацыялагічныя апытанні, праведзеныя ў Беларусі за апошнія гады, сведчаць аб тым, што злачыннасць трывала займае другое месца пасля росту цэн у ліку праблем, якія выклікаюць найбольшую трывогу насельніцтва.

У цяперашні момант становіцца са злачыннасцю такое, што ёсць сур'ёзна небяспека яе выхаду з-пад кантролю дзяржавы і яе праваахоўных органаў. Сёння, як ніколі, патрэбны свежыя ідэі і рашучыя меры па стрыманні крымінальнай стыхіі. Нельга сказаць, што ў апошнія гады нічога не рабілася ў гэтым напрамку. Але ўсё намаганні вельмі нагадвалі сітуацыю з аднаго французскага афарызма: чым больш зменаў, тым больш усё застаецца па-старому.

Вось усяго толькі некалькі фактаў у пацвярджэнне сказанага.

У 1993 г. Савет Міністраў прымае дзве пастановы: "Аб мерах па абароне правоў грамадзян, ахове правапарадку і ўзмацненні барацьбы са злачыннасцю" і "Аб удасканаленні мер аховы грамадскага парадку і барацьбы са злачыннасцю". У тым жа годзе парламент прымае Закон "Аб барацьбе са злачыннасцю ў сферы эканомікі і з карупцыяй", а Прэзідыум Вярхоўнага Савета — пастанову "Аб мерах па ўзмацненні барацьбы са злачыннасцю".

У 1994 г. урад прымае яшчэ адну пастанову: "Аб арганізацыйных мерах па ўзмацненні барацьбы са злачыннасцю і карупцыяй", а праз нейкі час распрацаваная ім жа Дзяржаўная праграма першаарговых задач па ўзмацненні барацьбы са злачыннасцю атрымала адабрэнне Прэзідыума вышэйшага заканадаўчага органа.

Разам з тым, як паказала жыццё, такое багацце нарматыўных актаў зусім не сведчыць аб планамернай і паслядоўнай працы па абароне грамадства ад злачыннага элемента. У той жа час выклікае недаўменна Саветаў Міністраў сваёй жа Праграмы барацьбы са злачыннасцю, прынятай у кастрычніку 1990 г. (пастанова N 267) і разлічанай на пяцігадовы тэрмін.

Аналіз усіх пералічаных дакументаў паказвае, што ў лепшым выпадку гаворка ў іх ідзе пра тактыку, а не пра стратэгію барацьбы з антысацыяльнымі з'явамі. Большасць прапановуемых мер нацэлена на вырашэнне хоць і важных, але ўсё ж прыватных, другарадных задач. За ўсім гэтым бачыцца галоўны і самы істотны недахоп — адсутнасць адзінай дзяржаўнай крымінальнай палітыкі ў галіне процістаяння крымінальным з'явам.

Такая палітыка, як вядома, складваецца з чатырох арганічна ўзаемзвязаных паміж сабой накірункаў, крымінальна-прававога, крымінальна-працэсуальнага і крымінальна-выканаўчага, а таксама палітыкі ў галіне папярэджання злачыннасці.

Менавіта адсутнасць канцэптуальных асноў, на мой погляд, з'яўляецца асноўнай прычынай нашых перманентных няўдач на франтах вайны з крымінальнымі элементамі. Да чаго прыводзіць адсутнасць сістэмнага падыходу і адзінай генеральнай лініі ў прымяненні антыкрымінальных мер, можна наглядна прадэманстраваць на наступных прыкладах.

За апошнія 5 гадоў рэспубліканскі Крымінальны кодэкс істотна змяніўся. Па маіх разліках змены, у тым ліку і нязначнага, чыста рэдакцыйнага характару, скранулі амаль 80% усяго масіву норм Асноўнай часткі КК. Такая гіпердынамічнасць працэсу рэфармавання далёка не заўсёды суправаджалася высокай якасцю ўносімых карэктываў.

Так, законам ад 23 красавіка 1992 г. была выключана крымінальная адказнасць за спекуляцыю, а з 1 сакавіка 1994 г. гэтая норма зноў адрадылася, праўда, крыху ў іншай рэдакцыі.

Не шкодзіла б напаміны мудры наказ Пятра 1, "Не должно всеу принимать закона, дабы потом в гневе и позоре отменять их".

Яўна наспяшаліся парламентарыі і з ад-

менай арт. 194 "прым", які караў за злоснае парушэнне правалаў адміністрацыйнага нагляду, што ажыццяўляўся міліцыяй за асабліва небяспечнай катэгорыяй раней судзімых асоб. У выніку гэтага прафілактыка рэцыдыўу злачыннасці была рэзка паслаблена. Органы ўнутраных спраў пазбавіліся магутных рычагоў уздзеяння на найбольш агрэсіўную частку крымінальнага свету. Толькі ў мінулым годзе асобамі, якія раней здзейснілі злачынствы, было ўчынена 19,5 тыс. злачынстваў, што на 21% больш аналагічнага паказчыка 1993 г. Пагадзіцеся, што гэта яўна трывожны сімptom.

Расчараваў спецыялістаў і прыняты Вярхоўным Саветам у 1993 г. прававы акт "Аб барацьбе са злачыннасцю ў сферы эканомікі

і з карупцыяй". Даводзіцца канстатаваць, што вырашэнне гэтай звышактуальнай праблемы аказалася дэпутатам не па сіле. Падобна, што гэтае законаўлажэнне стваралася па прычыпах аэрадынамікі, дзе галоўная вартасць — абцяжарнасць.

Адсутнасць сістэмнага падыходу ў нарматворчым працэсе, ажыццяўленне яго часам у рэжыме аварыйна-выратавальных работ нярэдка нараджае юрыдычныя калізіі. Так, змяніўшы летась рэдакцыю арт. 156 "біс" КК (парушэнне правалаў гандлю), праваўстанавіцель "забыў" узгадніць дыспазіцыю гэтай нормы з арт. 144 Кодэкса аб адміністрацыйных правапарушэннях. У выніку ўсе парушэнні правалаў гандлю ў спажывецкай кааперацыі ў адно імгненне апынуліся па-за сферай дасягальнасці крымінальнага закона. Лепшага падарунка для дзяльцоў ценявой эканомікі цяжка прыдумаць.

У сваім нядаўна апублікаваным пасланні Прэзідэнту і Вярхоўнаму Савету Рэспублікі Беларусь Канстытуцыйны Суд адзначыў неабходнасць далейшага ўдасканалення заканадаўчай дзейнасці. З мэтай больш поўнага забеспячэння канстытуцыйнай законнасці вышэйшаму заканадаўчаму органу было прапанавана, у прыватнасці, прыняць нарматыўны ліст, які прадугледжвае права пацярпеўшага на кампанасцыю ў поўным аб'ёме шкоды, нанесенай злачынствам.

Несумненна, што вырашэнне гэтага пытання (з пункту гледжання заканадаўчай прапановы) уяўляецца актам вышэйшай справядлівасці. Разам з тым, хацелася б спадзявацца, што нашы заканадаўцы максімальна ўлічаць няўдалы вопыт рэалізацыі гэтага прыняцця ў Расіі, дзе дзеянне аналагічнай нормы было прыпынена з-за таго, што яе немагчыма было ажыццявіць ва ўмовах складанай фінансава-эканамічнай сітуацыі.

Упэўнены, што нам неабходна больш смела ісці на рэфармаванне Крымінальнага кодэкса, які б улічваў, як традыцый айчыннага заканадаўства, так і навішчы міжнароднага вопыту прававога рэгулявання. Аднак, каб звесці да мінімуму магчымыя недахопы, нарматворчы працэс сам па сабе павінен быць істотна зменены. Келейнасць і карпаратыўнасць у такой важнай справе абсалютна недапушчальныя. Неабходна ў поўнай меры задзейнічаць навуковы патэнцыял рэспублікі, у абавязковым парадку падваргаць законапраекты комплекснай і ўсебаковай экспертызе, ажыццяўляць маніторынг праварэалізуоўчай практыкі з мэтай своечасовага ўнясення неабходных заканадаўчых паправаў.

Не памяншаючы велізарнай работы, зробленай аўтарамі новага праекта КК (нагадаю, што ён быў прыняты ў першым чытанні ў сакавіку 1993 г.), тым не менш хацелася б даведацца, чаму такія важныя для лёсу дзяржавы і яе грамадзян прававы акт ніводнага разу не быў вынесены на шырокае абмеркаванне спецыялістаў і грамадскасці? Не думаю, што ён уяўляе сабой узор дасканаласці.

Галіна прававога кантролю крымінальнага закона надзвычай шырокая. Дзеля таго, каб звод крымінальных нормаў не ператварся ў эзатэрычнае вучэнне, даступнае толькі для дасведчаных, лічу неабходным рашуча павярнуцца тварам да праблем прававога выхавання насельніцтва. Неабходна як мага хутчэй распрацаваць глабальную праграму

прававога ўсенавуча, пачынаючы з пачатковых класаў агульнаадукацыйнай школы.

Словам, праблем вялікае мноства. Ясна, што ўсіх іх у асобна ўзятым артыкуле немагчыма абзначыць нават тэзісна. І ўсё ж адзін з іх трэба вылучыць асобна. Гаворка ідзе пра крымінальнае пакаранне, як зброю сацыяльнай справядлівасці.

Праблема гэтая мае два галоўныя аспекты. Першы звязаны з навуковай і этычнай абгрунтаванасцю ўстаноўленых у законе санкцый. Нярэдка іх памеры такія, што не ўкладваюцца ў рамкі здаровага сэнсу. Чым, напрыклад, растлумачыць, што выкраданне дзіцяці караецца менш строга, чым крадзеж каліяска, у якой спіць сьцега дзіця? Чаму, скажам, за зарочыстае забойства чалавека прадугледжаны меншы тэрмін, чым за некаторыя віды крадзяжы?

Сучасная айчынная прававая дактрына зыходзіць з даўно ўстаноўленага і непорушнага пастулата, згодна якому максімальная дапушчальны тэрмін пазбаўлення волі не можа перавышаць 15 гадоў. Пры гэтым прэзюмуецца, што такая працягласць ізаляцыі дастатковая для дасягнення галоўнай мэты — выпраўлення і перавыхавання асуджанага.

Другая мэта пакарання — забеспячэнне спецыяльнага папярэджання (здзяйснення асуджаным у будучым новых злачынстваў) і агульнага папярэджання (утрыманне ад крымінальных правапарушэнняў іншых грамадзян). Тым не менш, сярэд агульнай колькасці раней судзімых асоб ёсць устойлівая група закаранелых рэцыдывістаў, якія лічаць турму сваім родным домам. Адбыўшы тэрмін "ад званка да званка", яны зноў і зноў парушаюць закон, здзяйсняючы яшчэ больш дзёрзкія проціпраўныя дзеянні, абвараючы тым самым гуманныя ідэі вучоных-крыміналагаў. Уся бягласць сітуацыі заключаецца ў тым, што пры гэтым не дасягаецца не толькі прыватная (спецыяльная), а і агульная прэвенцыя. Справа ў тым, што, знаходзячыся на свабодзе, дарослыя злачынцы-прафесіяналы актыўна вярбуюць у свае шэрагі новае папаўненне, асабліва з ліку моладзі, заражаныя яе духам блатной рамантыкі. Летась, напрыклад, непаўналетнікі і пры іх удзеле здзейснена 10 тысяч крымінальных правапарушэнняў (у 1993 г. — 9,5 тыс.). Спытаем, хто выйграе ад такога нічым не апраўданага лібералізму? Чаму прыхільнікі захавання ў самым шырокім разуменні правоў чалавека і абстрактнага гуманізму, што так любяць спасылацца на перадавы пенітэнцыярны вопыт замежных краін, забываюць, што там існуе надзвычай гнуткая сістэма прызначэння і выканання пакаранняў, якая ўключае ў якасці аднаго з элементаў і пажыццёвае зняволенне? Ці ведаюць яны, што ў тых жа ЗША, згодна новаму закону, пажыццёвая няволя з'яўляецца абавязковай для людзей, якія здзейснілі тры сур'ёзныя крымінальныя правапарушэнні? А ў нас "дзякуючы" слаўтаму прынцыпу паглынання пры любой колькасці ўчыненых злачынстваў (за выключэннем "падрасстрэльных артыкулаў") суд не мае права выйсці за межы найбольш строгай санкцыі.

Часам справа даходзіць да абсурду. На майей памяці выпадак, калі затрыманы ў Мінску "ўсесаюзны" злодзей-гастролёр, які здзейсніў звыш 100 кватэрных крадзяжоў, атрымаў усёго 7 гадоў знаходжання ў казённым доме. Менавіта такі максімальны тэрмін прадугледжвала норма КК за крадзеж з пранікненнем у жыллё без уліку іх колькасці.

Магчыма, і нам ужо трэба, уліваючы дзікунскае разгул крымінальнашчыны, увесці пажыццёвае зняволенне або перайсці да прынцыпу поўнага складання асобных пакаранняў, не абмежаваных верхняй мяжой?

Апасенні, што папраўча-працоўныя ўстановы будуць перапоўненыя, лічу беспадстаўнымі. Бо такая жорсткая мера ацвержальна падзейнічае на прафесійных крымінальнікаў і, як вынік, пацягне за сабою агульнае аздаўленне крымінагеннай абстаноўкі ў рэспубліцы.

Вядома, усе гэтыя меры павінны падмацоўвацца безумоўнай рэалізацыяй прынцыпу абавязковасці пакарання, сфармуляванага яшчэ выдатным італьянскім асветнікам і юрыстам XVIII стагоддзя Чэзарэ Бекарыя — аўтарам вядомай кнігі "Аб злачынствах і пакараннях".

Забеспячэнне гэтага прынцыпу мне бацьца ў стварэнні дакладна дзейнага механізма крымінальнага правасуддзя на ўсіх стадыях, пачынаючы з моманту затрымкі і выкрыцця зламысніка і заканчваючы вынясеннем справядлівага прысуду і выкананнем пакарання. Важна дамагчыся, каб грамадзянін, які пераступіў закон, у поўным аб'ёме перажыў усе праваабмежаванні, звязаныя з фактам яго асуджэння. Зусім не дапушчальна, каб "аўтарытэты" і "лідэры" крымінальнага асяроддзя, будучы ў зонах, паразітавалі за кошт недахопу нашага заканадаўства і недасканаласці механізма яго рэалізацыі. Нельга дазваляць ім выкарыстоўваць сваё асаблівае становішча ў іерархіі злачынных

суполак, якое дае ім практычна неабмежаваны ўплыў на асноўную, але неарганізаваную і не спаяную зладзейскай ідэяй частку асуджаных.

Імперыя страху, створаная ў папраўча-працоўных установах зводзіць на нуль усе намаганні па дасягненні мэты пакарання і прыводзіць да пашыранага аднаўлення крымінальных законапарушэнняў. Справа даходзіць да таго, што ў некаторых месцах пазбаўлення волі заправілы крымінальнага свету ствараюць ценявыя адміністрацыі, якія фактычна падмяняюць сабой дзейнасць кіраўніцтва калоній.

Супраць падобных з'яў ёсць дастаткова эфектыўныя сродкі як прававога, так і арганізацыйнага характару, якія можна выкарыстаць у рамках новай крымінальна-выканаўчай палітыкі. Трэба, відаць, звярнуцца і да станоўчага вопыту нашай гісторыі. Па сцярджэнні буйнога аўтарытэту ў галіне барацьбы з прафесійнай і арганізаванай злачыннасцю А.Гурава, у выніку рашучых мер, распачатых у 50—60-ыя гады ўладамі, групіроўкі злодзей-рэцыдывістаў у месцах пазбаўлення волі практычна спынілі сваю актыўную дзейнасць.

У апошні час многія спецыялісты звязваюць свае спадзяванні на кардынальныя змены сітуацыі з Указам Прэзідэнта N 274 (міжволі напрошваецца аналогія з вядомым загадам часоў Вялікай Айчыннай вайны N 227 "Ні кроку назад!"). Указ прадугледжвае шырокі спектр мер па барацьбе са злачыннасцю, у тым ліку з яе арганізаванымі формамі. Для падрыхтоўкі прадугледжаных у ім праектаў заканадаўчых актаў створаны часовыя творчыя калектывы ў складзе прадстаўнікоў Кабінета Міністраў, МУС, Мінюста, Пракуратуры і некаторых іншых ведамстваў.

Было б някэпска, калі б да дзейнасці гэтага калектыву правялі цікавасць і адпаведныя камісіі Вярхоўнага Савета, якія таксама працуюць над аналагічнымі праектамі.

Улічваючы асаблівае значэнне закаранелых у артыкуле праблем крымінальнай палітыкі, мае сэнс, як мне здаецца, падумаць пра стварэнне ў структуры Савета Бяспекі пастаянна дзейнага органа па выпрацоўцы стратэгічных напрамкаў у галіне барацьбы са злачыннасцю і іх належным прававым забеспячэнні. Падыход такі, на мой погляд, будзе стасавання і з прававым статусам Савета Бяспекі, а таксама з характарам і узроўнем вырашаемых ім задач. А шырокі магчымасці, прадастаўленыя яму ўказам Прэзідэнта, з'яўляюцца добрай заручкай дастаткова эфектыўнай дзейнасці ў гэтай сферы.

Праўда, і тут ёсць адно юрыдычнае "але".

Артыкул 26 Палажэння аб Савеце Бяспекі, які дазваляе без нейкіх абмежаванняў атрымаць інфармацыю ад любых юрыдычных асоб, незалежна ад іх форм уласнасці, не падмацаваны адпаведнымі санкцыямі крымінальна-прававога характару на выпадок невыканання падобных патрабаванняў. Справа ў тым, што арт. 171 "прым" КК, які прадугледжвае адказнасць за гэта, утрымлівае ўказанне на строга пэўнае кола дзяржаўных органаў, якія маюць права на атрыманне неабходных звестак. Да кантрольных органаў, пра якія нагадвае дадзеная форма, Савет Бяспекі не адносіцца. У інтарэсах захавання законнасці гэты прабел неабходна будзе запоўніць.

Зусім відавочна, што процідзейнае крыміналу — не прыватная праблема асобных дзяржаўных органаў. Прысутнасць на нядаўняй калегіі МУС Прэзідэнта рэспублікі А.Лукашэнка пацвярджае гэтую думку. Нарастаючы вал злачыннасці вымушае разглядаць барацьбу з ёй як прывяржэтную агульнанацыянальную задачу, ад вырашэння якой залежаць поспех эканамічных рэформ, стабілізацыя сацыяльна-палітычнай абстаноўкі і, па вялікім рахунку, — бяспека дзяржавы.

Па маім перакананні, для сур'ёзных зменаў у гэтай галіне патрэбны ўсяго дзве рэчы: дабротнае заканадаўства і цвёрдая палітычная воля.

Ну, а пакуль... А пакуль лічы крымінальнай статыстыкі нагадваюць зводкі з тэатра ваенных дзеянняў. За мінулы год здзейснена 952 забойствы, 1784 цяжкія цялесныя пашкодванні, 672 згвалтаванні.

У цяперашні час у месцах пазбаўлення волі знаходзіцца больш за 50 тысяч асуджаных, а ўсяго за гады, што прайшлі пасля ўвядзення ў дзеянне цяперашняга Крымінальнага кодэкса, на Беларусі праз органы крымінальнай юстыцыі прайшло больш за 1 мільён (!) чалавек.

Напасаў гэтыя нататкі і задумаўся. Можна, дарэмна я згучаю фарбы і нагнаю страхці? Можна, не так ужо ўсё і кэпска? Бо ў часы Каіна злачынцам быў кожны другі, а цяпер усяго толькі кожны дзесяты.

С.ДАНІЛОК,
начальнік кафедры акадэміі МУС
Рэспублікі Беларусь, кандыдат
юрыдычных навук

Мікола КОРЗУН

22 лютага пасля цыркавай хваробы памёр член Саюза беларускіх пісьменнікаў — Мікола Корзун.

Мікалай Паўлавіч Корзун нарадзіўся 1 мая 1934 года ў вёсцы Заўшыцы Салігорскага раёна Мінскай вобласці ў сялянскай сям'і. Бацькі памерлі рана, і Мікола Корзун выхоўваўся ў Слуцкім дзіцячым доме. Скончыўшы ў 1956 годзе Смільвіцкі сельскагаспадарчы тэхнікум, працаваў на розных пасадах у саўгасах на Міншчыне, а таксама ў Інстытуце эканомікі і арганізацыі сельскай гаспадаркі ў Мінску. Вучыўся завочна ў Мінскім педагагічным інстытуце імя М. Горкага.

Некалькі гадоў узначальваў філіял Літаратурнага музея Янкі Купалы ў Вязын-

цы, быў навуковым супрацоўнікам Літаратурнага музея Якуба Коласа, дырэктарам "Кнігарні пісьменніка". У наступныя гады працаваў у якасці агранома Літаратурнага музея Янкі Купалы і Аб'яднанні літаратурных музеяў БССР.

Літаратурную дзейнасць Мікола Корзун пачаў у 1958 годзе, надрукаваўшы ў часопісе "Бярозка" першае апавяданне. Менавіта дзеянне ён і прысвяціў сваю далейшую творчасць. Ён — аўтар зборнікаў апавяданняў і апавесцяў "Жывы куток" (1962), "Віця Сітніца" (1964), "Тры сонцы" (1971), "Чырвоныя зоркі на танках" (1974), "Навальнічная паласа" (1979), "Святло чароўнай зоркі" (1989).

У жыцці Мікола Корзун

быў такім жа сціплым, сумленным і зчлівым, як і героі яго кніг.

Светлая памяць аб цікавым пісьменніку, чалавеку чужай душы і добрым сябру застаецца з намі назаўсёды.

**Саюз беларускіх
пісьменнікаў**

СУСТРЭЛІСЯ ЛІЦЭІСТЫ

Як вядома, Рэспубліканскі ліцэй пры Беларускай акадэміі музыкі рыхтуецца адзначаць сваё 60-годдзе. Рыхтуецца — гэта значыць ужо цяпер ладзіць перад'юбілейныя канцэрты, імпрэзы. 4 лютага, напрыклад, адбылася вельмі кранальная сустрэча колішніх ліцэістаў розных пакаленняў — а сям'я іх, між іншым, ёсць ня мала людзей, вядомых не толькі на музычнай ніве, а і ў іншых сферах культуры, мастацтва. У вялікай зале ліцэя ў той вечар было ўбачыць кампазітараў Д. Смольскага, С. Бельцова, піяніста І. Алоўнікава, Ц. Сергяню, флейтыста В. Грыгор'ева, рэжысёра-мультипликатора І. Воўчака... Вёў сустрэчу таксама колішні выпускнік ліцэя, а цяпер намеснік ягонага дырэктара — Аляксандр Мільто. Напачатку

даў ён слова старэйшаму педагогу, адной з першых выхаванцаў "школы для таленавітых дзяцей", відавочна падзей 60-гадовай даўнасці — Лідзіі Бяссмертнай, якая выступіла з хваляючымі ўспамінамі. Пра славных выпускнікоў ліцэя, на якіх сёння трымаецца не толькі акадэмічнае, але і эстраднае музычнае мастацтва Беларусі, гаварыў, зрэшты, выхаванец гэтай унікальнай установы, піяніст, мастацкі кіраўнік Беларускай дзяржаўнай філармоніі Юры Гільдзюк.

Прыгадваў імяны І. Лучанка, С. Картэса, К. Шаравы, Г. Каржанеўскай, І. Шумінай, І. Паліводы, В. Раічыка, Я. Паплаўскай, В. Капыцькі, Л. Рудлеўскай — многія і многія імяны, з якіх складаецца "даўняя" і "найноўшая" гісторыя і колішняя школа адзінаццацігодкі пры кансер-

ваторы (цяперашняга ліцэя), і нашай культуры, мастацтва, музычнай педагогікі. Прыгадваў і неабмыслальнае імя першага і доўгі час незаменнага дырэктара — І. Р. Германа, чый партрэт усталяваў нядаўна ў гэцеўні ліцэя.

Выступалі на вечары і такія знаныя майстры, як Ігар Алоўнікаў (іграў свае дасціпныя, бліскучыя фартэпійныя трансскрыпцыі), Цімур Сергяню, сусветна вядомы рэжысёр анімацыйнага кіно Ігар Воўчак, а таксама зусім юныя таленты, якія стануць выпускнікамі ліцэя ўжо ў новым стагоддзі... Ну, а потым страката аўдыторыя вечарыны размежавалася па купках, па класках вучняў, педагогам, аднакашнікам, калегам было што ўспомніць, пра што паўдзіхаць, над чым задумацца.

С. Б.

НЕКАРАНАВАНЫЯ КАРАЛІ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

У гісторыі Беларусі было шмат высакродных шляхетных родаў, але цырка называць больш славыты, больш вядомы беларускі род, чым род Радзівілаў. Яны здолелі пакінуць свой след у самых розных галінах чалавечай дзейнасці — ад грамадска-палітычнага жыцця да культуры і асветніцтва. Прадстаўнікі гэтага роду неаднойчы бралі ўдзел у ваенных дзеяннях, якія вяло са сваімі ворагамі Вялікае княства Літоўскае, а потым Рэч Паспалітая і Расійскай імперыя. На працягу доўгага часу яны карпатліва збіралі і захоўвалі калекцыі кніг, дакументаў, карцін, зброі, розных рэдка і цікавых каштоўнасцей, якія маглі б склаці сапраўдную экспазіцыю музея. На ўласныя грошы будавалі Радзівілы друкарні ў Брэсце, Нясвіжы і іншых беларускіх гарадах. Яны не толькі ўплывалі на палітыку, эканоміку і культуру сваёй дзяржавы, але нярэдка і рабілі іх у адпаведнасці з уласнымі патрэбамі, імкненнямі, густамі...

Гісторыя захавала для нашчадкаў многія імяны прадстаўнікоў гэтага славацкага роду. Пералічыць толькі некаторыя з іх. Барбара Радзівіл — каралева Польшчы і вялікая князёўна літоўская, "трыумфальная сваёй прыгажосцю і каханнем". Сапраўды, каханне, якое выклікала яна ў сэрцы польскага караля Жыгімонта II Аўгуста, называлі "каханнем стагоддзя". Мікалай Чорны — мецэнат друкарскай справы ў Вялікім княстве Літоўскім, буйнейшы прыхільнік Рэфармацыі ў сваёй дзяржа-

ве. Мікалай Крыштоф Сіротка, сын Мікалая Чорнага — заўяты католік, які ўзначаліў барацьбу з кальвінізмам і па загадзе якога на вуліцах беларускіх гарадоў спальваліся кнігі, выдадзеныя ў кальвінісцкіх друкарнях. Разам з тым, Мікалай Крыштоф Сіротка прыклаў шмат намаганняў дзеля таго, каб рэзідэнцыя нясвіжскай Радзівілаў — горад Нясвіж — па архітэктурнай забудове стаў упоравень з еўрапейскімі гарадамі таго часу. Ён быў знакаміты таксама як аўтар кнігі, у якой падарэзанна апісаў сваё падарожжа ў Іерусалім, Сірыю, Егіпет і іншыя "экзатычныя" гарады і краіны Францішка Уршуля Радзівіла і яе муж Міхал Казімір Рыбанька (таксама прадстаўнікі нясвіжскай лініі роду) вядомыя сёння як стваральнікі першага ў гісторыі славянскага тэатра. Яшчэ адна вельмі каларытная асоба з роду Радзівілаў — сын Францішкі і Міхала Казіміра Рыбанькі Караль Станіслаў II Пане Каханку, дзівосы і незвычайныя паводзіны якога стварылі шмат легенд, якія да сённяшняга часу расказваюць у Нясвіжы...

Безумоўна, "у двух словах" раскажаць аб прадстаўніках такога вялікага роду, як Радзівілы, немагчыма. Яны заслугуюць больш пільнай

увагі да сябе, і нават кнігі было б недастаткова, каб паказаць іх складаную і цікавую гісторыю. На жаль, у нашай краіне пакуль што няма ніводнай такой кнігі, і можна толькі спадзявацца на тое, што калінебудзь яна будзе створана. У некаторай ступені запоўніць гэты прабел заклікаюць бібліяграфічны спіс "Некаранаваныя каралі Вялікага княства Літоўскага", надрукаваны ў штомесячным бібліяграфічным бюлетэні "Новыя кнігі Беларусі" (1995, N 1), што выдае Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Гэта — своеасаблівы даведнік, які пазнаёміць чытача з асобнымі выданнямі, артыкуламі з кніг, газет і часопісаў, прысвечанымі Радзівілаў.

З выдання "Новыя кнігі Беларусі" можна таксама атрымаць інфармацыю пра самыя апошнія публікацыі ў газетах і часопісах, а таксама кнігі, прысвечаныя роду Радзівілаў. Азнаёміцца з бюлетэнем "Новыя кнігі Беларусі" можна ў кожнай масавай бібліятэцы. Выданне можна таксама набыць у кіёўскага Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны.

К.ШЫШКОВА,
бібліяграф навукова-бібліяграфічнага аддзела
Нацыянальнай бібліятэкі
Беларусі

Літаратурна-мастацкі фонд "Нёман" выказвае спачуванне члену Рады фонду Ерахаўцу Яўгену Уладзіміравічу ў сувязі з напатакшым яго горам — смерцю бацькі.

Саюз пісьменнікаў выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Аркадзю Кандрусевічу ў сувязі з напатакшым яго горам — смерцю маці.

16 лютага споўнілася 70 гадоў адной з буйнейшых бібліятэк нашай краіны — Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Акадэміі навук Беларусі.

У даваенныя гады ў фонды бібліятэкі паступілі прыватныя калекцыі Я. Громэра, аднаго з вучняў і асістэнта А. Эйнштэйна, балотазнаўцы і палеабатаніка У. Дактуроўскага, прафесара Пецярбургскага ўніверсітэта, арганізатара беларускага выдавецтва "Загляне сонца і ў наша аконца" Б. Элімаха-Шыпілы, збор кніг па матэматыцы акадэміка АН БССР Ц. Бур-

чам. З гэтага часу яе дзевяць адчынены для кожнага, каму неабходна навуковая інфармацыя.

Сёння гэта бібліятэка з'яўляецца другой па велічыні бібліятэкай краіны. Яна ўзначальвае сетку з 27 бібліятэк пры навукова-даследчых установах АНБ, якія забяспечваюць інфармацыяй навуковых супрацоўнікаў адпаведных інсты-

тутаў. вай завет с Псалтырью" (Еўе, 1611), "Лексикон славеноросский" Памвы Бярынды (Куцейна, 1653), "Диоптра" (Магілёў, 1698), "Катехизис" (Гродна, 1783) і іншыя рэдкія выданні; замежныя кнігі, якія выйшлі ў лепшых еўрапейскіх друкарнях і адлюстроўваюць розныя ступені развіцця сусветнага кнігадрукавання. Калекцыя кніг грамадзянскага друку прад-

гучага, так і рэтраспектыўнага характару, паказальнікі прац супрацоўнікаў Акадэміі навук, бібліяграфічных матэрыялы і г. д. Бібліятэкай выдадзена каля 200 бібліяграфічных паказальнікаў. Найбольшай папулярнасцю сярод навукоўцаў карыстаюцца выданні "Навука і навукова-даследчая работа ў Беларусі", "Палессе", "Жывёльны свет Беларусі", "Флора і расліннасць Беларусі" і інш. Тэматыка бібліяграфічных паказальнікаў не абмяжоўваецца прыродазнаўчымі навукамі. Да 500-годдзя з дня нараджэння беларускага першадрукара Ф. Скарыны складзены паказальнік "Францішак Скарына: жыццё і дзейнасць", які змяшчае каля трох тысяч публікацый. Выйшла некалькі выпускаў "Беларускага мовазнаўства".

З 1990 года бібліятэка прыступіла да выдання бібліяграфічных паказальнікаў у аўтаматызаваным рэжыме. Такім спосабам падрыхтаваны "Флора і расліннасць Беларусі" (1985—1989), "Прырода Беларусі" (1989), паказальнік выданняў бібліятэкі, вядзецца работа па стварэнні іншых баз даных. Супрацоўнікі бібліятэкі прыступілі да арганізацыі электроннага каталога фондаў бібліятэкі.

Бібліятэка імя Якуба Коласа — адзіная ў рэспубліцы навукова-даследчая ўстанова па праблемах бібліятэказнаўства, бібліяграфічнага ведавання, гісторыі кнігі. Бібліятэка праводзіць значную навуковую і навукова-метадычную работу, займаецца даследаваннем заканамернасцей фарміравання і выкарыстання інфармацыйна-бібліятэчных рэсурсаў, вывучэннем інфармацыйных запяўтаў вучоных і спецыялістаў, гісторыі кнігі і бібліятэчнай справы, бібліяграфіі. Супрацоўнікамі бібліятэкі апублікаваны дзве навуковыя манаграфіі, прысвечаныя праблемам бібліяграфічнага забеспячэння навукі і гісторыі кнігадрукавання Беларусі. Бібліятэкай падрыхтавана і выдадзена больш за 20 зборнікаў навуковых прац, якія, па аўтарытэтных водгуках вучоных, уяўляюць сабой важную з'яву ў кнігазнаўстве і бібліятэказнаўстве, уведзюць у навуковы абарот новыя фактычныя матэрыялы.

Наталля БЯРОЗКІНА,
кандыдат
гістарычных навук

СКАРБНІЦА НАВУКОВЫХ ВЕДАЎ

Бібліятэка была адкрыта пры Інстытуце беларускай культуры і мела спачатку некалькі соцень кніг, падараных у асноўным вучонымі інстытута. Частку першаснага фонду складалі выданні, якія былі перададзены "Вольным эканамічным таварыствам" і Янкам Купалам. У канцы 20-х гадоў была набыта каштоўная калекцыя вядомага гісторыка М. Доўнар-Запольскага, у якой была прадстаўлена галоўным чынам літаратура пра Беларусь і мноства рэдкіх выданняў. З пачатку 1926 г. завязаліся абменныя сувязі з шэрагам навуковых устаноў Украіны, Латвіі, Літвы, Заходняй Беларусі. У 1928 г. партнёрамі бібліятэкі па кнігаабмене былі каля 100 арганізацый Саюза і 74 установы Польшчы, Германіі, Францыі, ЗША і іншых краін. Ужо першы Статут бібліятэкі, прыняты ў 1928 г., даваў права карыстацца яе фондам не толькі супрацоўнікам Інбелкульта, але і вучоным і спецыялістам іншых навуковых устаноў рэспублікі.

1 студзеня 1929 г. Інстытут беларускай культуры быў рэарганізаваны ў Акадэмію навук, а бібліятэка Інбелкульта, фонд якой у той час складала каля 30 тысяч экз., стала бібліятэкай Акадэміі навук. У тым жа годзе дырэктарам бібліятэкі быў назначаны кандыдат археаграфічных навук Дз. Даўгяла, аўтар шматлікіх прац па гісторыі дарэвалюцыйнай Беларусі, які ўзначаліў навукова-бібліяграфічную работу бібліятэкі.

У 1939 г. пасля далучэння тэрыторыі Заходняй Беларусі ў фонды бібліятэкі паступіла значная частка кніжных збораў з мясцовага маёнтка Радзівілаў, сярод якіх было шмат унікальных старадрукаў. Аднак гэта літаратура (каля 20 тысяч кніг) у даваенны перыяд не была апрацавана. Напярэдадні Айчынай вайны фонды акадэмічнай бібліятэкі дасягнулі 345 тысяч.

Далейшае развіццё бібліятэкі спыніла вайна. Бібліятэка была разбурана поўнасцю. Каштоўныя кнігі былі вывезены ў Германію. Дапамогу ў аднаўленні бібліятэчных фондаў аказалі бібліятэкі Акадэміі навук СССР, Маскоўскага ўніверсітэта і іншых навуковых устаноў. Частку кніг з Германіі вярнулі савецкія войскі. Як бяспечныя рэліквіі захоўваюцца ў бібліятэцы некалькі кніг з надпісамі савецкіх салдат-вызваліцеляў.

Фонды бібліятэкі паступова павялічваліся. К канцу 1957 г. колькасць літаратуры ўдвая перавысіла даваенны ўзровень і налічвала 640 тысяч тамоў. Важнай падзеяй для бібліятэкі была пакупка асабістага збору А. Багдановіча, у складзе якога былі кнігі па мастацтве, літаратуразнаўстве, творы мастацкай літаратуры розных напрамкаў пачатку XX ст. У пачатку 1965 г. у фондах бібліятэкі было звыш 1 мільёна экзэмпляраў, у тым ліку 23 працэнты замежнай літаратуры. У 1967 г. бібліятэка атрымала асобны сяміпавярховы будынак з дзесяціжыручным кнігасховіш-

Універсальныя фонды бібліятэкі налічваюць звыш 3 мільёнаў экзэмпляраў дакументаў розных відаў, здольных задаволіць самыя разнастайныя запатрабаваны чытачоў. Сярод іх шырока прадстаўлена навуковая і навукова-папулярная літаратура ўніверсальнай тэматыкі, даведачна-бібліяграфічныя выданні, мастацкія творы, матэрыялы на нетрадыцыйных носьбітах (мікрафільмы, мікрафішы, аптычныя кампакт-дysкі і г. д.). Бібліятэка мае самы вялікі на Беларусі збор замежнай літаратуры, у тым ліку рэфератыўныя часопісы.

Бібліятэка вядзе абмен літаратурай з 726 арганізацыямі з 42 краін свету. Трывалыя кантакты наладжаны з такімі ўстановамі, як Бібліятэка кангрэса ў Вашынгтоне, Амерыканскае матэматычнае таварыства, Брытанская бібліятэка, Бібліятэка імя Ф. Скарыны ў Лондане, Нацыянальны музей прыродазнаўчай гісторыі ў Парыжы, Бібліятэка Аўстрыйскай акадэміі навук, універсітэты ЗША, Вялікабрытаніі, Японіі і інш.

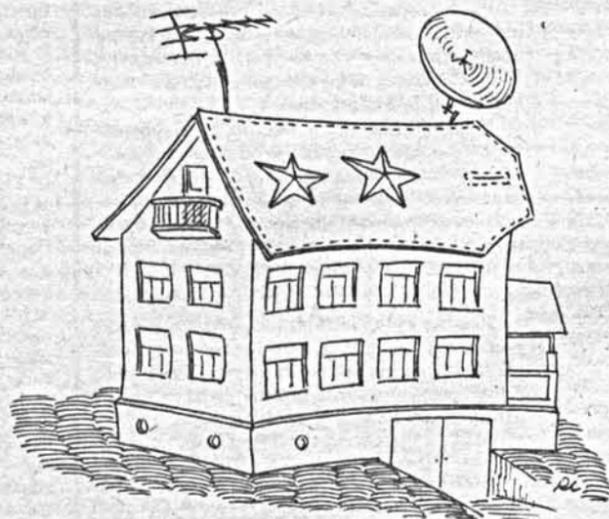
У верасні 1964 г. у бібліятэцы быў арганізаваны спецыялізаваны аддзел рэдкіх кніг і рукапісаў, які стаў другім на Беларусі бібліятэчным падраздзяленнем падобнага роду. У калекцыі старадрукаваных кніг XVI—XVIII стст. асабліва месца займае збор помнікаў славянскага кнігадрукавання: "Евангеліе учительное" (Заблудаў, 1569), "Библия" І. Фёдарова (Астрог, 1580), "Евангеліе" (Вільня, 1575), "Но-

стаўлена перш за ўсё дакументамі, звязанымі з дзейнасцю Пятра 1, выданнямі Расійскай акадэміі навук і Маскоўскага ўніверсітэта з першых гадоў іх заснавання, прыжыццёвымі выданнямі рускіх вучоных і пісьменнікаў М. Ламаносава, І. Ляпёхіна, В. Севяргіна, А. Сумарокава, М. Хераскава, Я. Княжніна і інш. Галоўнае месца ў фондзе аддзела рэдкіх кніг займае літаратура пра Беларусь XV—XX стст. Варта таксама назваць калекцыі рукапісных актаў XVI—XVII стст., рукапісныя кнігі на беларускай мове з арабскай графікай (Кітабы), архіўны збор Акадэміі навук Беларусі, кнігі з аўтографамі і даравальнымі надпісамі дзеячаў беларускай навукі і культуры, асабістыя бібліятэкі А. і М. Багдановічаў, М. Гарэцкага, П. Беркава, П. Глебкі і інш.

Адначасова ў бібліятэцы моцна працаваць больш за 700 чалавек. Для абслугоўвання чытачоў прызначаны 12 галіновых і спецыялізаваных залаў, індывідуальны і міжбібліятэчны абанементаў.

Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Я. Коласа Акадэміі навук Беларусі адзіная на Беларусі займаецца навукова-бібліяграфічнай дзейнасцю ў такім аб'ёме. Сістэматичная работа па складанні бібліяграфічных дапаможнікаў была распачата ўжо ў верасні 1952 г., калі быў створаны бібліяграфічны аддзел. У сістэму бібліяграфічных выданняў акадэмічнай бібліятэкі арганічна ўвайшлі галіновыя і тэматычныя паказальнікі як бя-

Востры аловак

Малюнкi Л. РАЗЛАДАВА

ЛІМ ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Саюз пісьменнікаў
Беларусі
і Міністэрства
культуры
і друку Рэспублікі
Беларусь
ВЫХОДЗІЦЬ З 1932 ГОДА

Газету рэдагавалі

Х. Дунец	(1932-35)
І. Гурскі	(1935-41)
А. Куляшоў	(1945-46)
М. Горцаў	(1947-49)
П. Кавалёў	(1949-50)
В. Вітка	(1951-57)
М. Ткачоў	(1957-59)
Я. Шарахоўскі	(1959-61)
Н. Пашкевіч	(1961-69)
Л. Прокша	(1969-72)
Х. Жычка	(1972-76)
А. Асценка	(1976-80)
А. Жук	(1980-86)
А. Вярцінскі	(1986-90)

Галоўны рэдактар
Мікола ГІЛЬ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Міхась ЗАМСКІ
Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ
Жана ЛАШКЕВІЧ
Алесь МАРЦІНОВІЧ
Барыс ПЯТРОВІЧ,
першы намеснік
галоўнага рэдактара
Юрась СВІРКА
Віктар ШНІП,
намеснік
галоўнага рэдактара

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220600, ГСП, Мінск,
вул. Захарава, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

прыёмная рэдакцыі — 332-461
намеснік галоўнага рэдактара — 332-525, 331-985
аддзель:
публіцыстыкі — 332-525
пісьмаў і грамадскай думкі — 331-985
літаратурнага жыцця — 332-462
крытыкі і бібліяграфіі — 332-204
паэзіі і прозы — 332-204
музыкі — 332-153
тэатра, кіно і тэлебачання — 332-153
выяўленчага мастацтва і аховы помнікаў — 332-462
навін — 332-462
мастацкага афармлення — 332-204
фотакарэспандэнт — 332-462
бухгалтэрыя — 268-640

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛІМ".
Рукапісаў рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Пазіцыя рэдакцыі можа
не супадаць з думкамі
і меркаваннямі аўтараў
публікацый.

Набор і верстка
камп'ютэрнага цэнтра «ЛІМА»
Апаратныя сродкі і тэхнічная
падтрымка — фірма
«Дайнова»

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах
Друкарня
"Беларусь Дом друку".
(г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 77)

Індэкс 63856. Наклад 11168.
Нумар падпісаны 9. 3.1995 г.
Заказ 457
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12